

**ЕПС путује
у Лајпциг** стр. 7

**Све о
отпремнинама**..... стр. 13

ДРАГОЈЛО БАЖАЛАЦ стр. 04

Каса јури планове

**Чека се
страни
партнер** стр. 17

ФОТО: М. ДРЧА

ХЕ ЂЕРДАГ 1972-2006

Промене нико није зауставио...

„Нови” План пословања ЕПС-а за 2006. годину, који најављује наставак великих промена, доказује да су оне сталне. Упркос свему што их прати, велики је то корак ка неком новом ЕПС-у. Још када кроз Скупштину Србије прођу и промене закона о бесплатним акцијама радницима...за само годину дана тај ЕПС неће се препознати. А све су то адути не само за обезбеђење потребних количина електричне енергије, него и за равноправно укључивање у тржишну утакмицу на иностраном тржишту.

Од пет главних послова на рационализацији и реструктурисању, посебно се издваја нова понуда запосленима да, уз не малу суму новца, споразумно раскину радни однос. Паре за то су обезбеђене. Конкретна подршка овог пута стиже и од Владе Србије у виду помоћи од 500 милиона динара из транзиционог фонда. Имајући у виду процењени број оних који ће отићи, то је само део потребних средстава. Али, она добијају на „тежини” јер је тиме из Владе, не само на речима, упућена конкретна подршка ономе што ради ЕПС. Тиме је изражен и респект за резултате које је ЕПС већ остварио у смањивању броја запослених, па и поштовање начину на који људи одлазе - нико није избачен на улицу. А то је поштовање и чињеница да, упркос томе што је ЕПС у последњих неколико година напустило готово 20.000 људи, није било потреса који би за последицу имали Србију у мраку. Баш како је врх ЕПС-а и обећавао пре две године.

Да подсетимо - ЕПС је 2001. године имао 55.319, а крајем 2005. само 38.999 запослених (са запосленима у косметским предузећима). Лане је, уз отпремнине, фирму напустило 2.811 људи. Јасно је да неаргументоване изјаве појединих високих, сада већ бивших, функционера Владе Србије и неких саветника, о томе како у ЕПС-у нема конкретне рационализације и реструктурисања, нису имале за циљ бољитак ЕПС-а, већ критику ради неких других циљева. Уосталом, ваш „kWh” је те ставове детаљно анализирао. Да нема заустављања, говори и процена да ће ове године ЕПС смањити број запослених за најмање још 2.500 људи. Или, за две године, за више од 5.000. И то само кроз отпремнине. Пре него што се настане да неку оцену изрекну о ЕПС-у ови квази стручњаци би могли да прочитају све те бројке о запосленима, али и о производним рекордима које ЕПС обара.

Ваљало би, такође, да се упознају и шта све ЕПС чини за отварање тржишта. Ускоро ће Скупштина Србије ратификовати Уговор о регионалном тржишту на коме ЕПС жели да буде лидер. „Саветници” који желе да разделе и приватизују ЕПС по виђеном моделу из суседних земаља, преко истих консултаната, упорно понављају да ЕПС настоји да задржи монопол. А из ЕПС-а се, међутим, упорно истиче - да се жели тржиште, конкуренција у производњи, свежи капитал за нове инвестиције...Уследе, потом, конкретни потези ЕПС-а

- формирање Дирекције за трговину, са циљем куповине и продаје струје, чак и на берзи у Лајпцигу. Или, отворени позив стратешким партнерима да са ЕПС-ом граде нове и реконструишу постојеће електране. Позив - да дођу и разбију монопол!

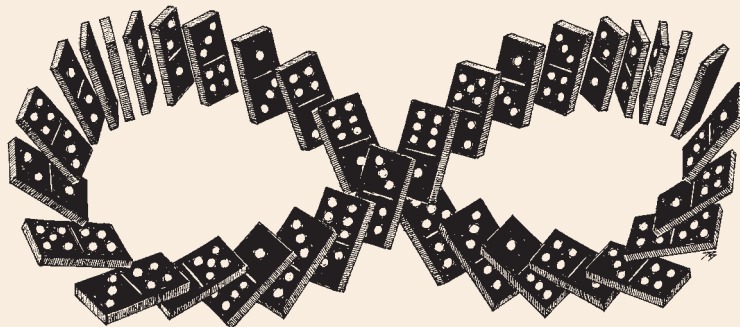
Истина, проблем је у томе што ЕПС сам бира консултанте. А не оне које му намећу други, са првенственим задатком заступања интереса крупног међународног капитала. Већ то што се скокне до ММФ-а да се тамо критикује реструктурисање ЕПС-а, уместо да се о томе разговара у Београду, сасвим довољно говори о „добрим” намерама неких сада бивших функционера, али и неких који и даље брину да овде спроведемо све што је неко некоме обећао. Проблем је што ЕПС до циља, у складу са препорукама директива из Брисела, покушава да иде својим путем.

А циљ није близу, нити је пут кратак. На том путу су могуће социјалне тензије, нарочито са престанком добровољног раскидања радног односа. Тада ће сви они који нису добро проценили своје место у ЕПС-у, па постану технолошки вишак, бити у проблему. Али, пошто парола да „нико неће на улицу” није била само то, ЕПС ће у току ове године уговорити и израду студије „Смањење социјалних тензија у процесу реструктурисања ЕПС-а кроз подршку новом запошљавању”.

Циљ тог пројекта је да анализом кадровске структуре запослених у ЕПС-у идентификује потенцијални вишак. Респектујући ставове тих радника о прихватљивим опцијама за будуће решавање радноправног статуса, аутори студије процениће средства за те намене и изворе обезбеђивања и понудиће моделе њиховог поновног запошљавања ван ЕПС-а. Јасно је, дакле, да се већ сада сагледава да добровољни одлазак и издвајање споредних делатности неће ЕПС довести до оптималног броја запослених. Одређени вишкови запослених, али не и радника, дакле, постоје. Па, где то је радник вишак? Зато је интерес свих радника у ЕПС-у да се проблем вишка запослених, коначно, реши. Подсетимо се, стога, изјава са врха ЕПС-а у лето 2003. године, када је предузеће потресао генерални штрајк - ломови и велика отпуштања преко ноћи, без социјалног програма или отпремнина, нису могућа, у промене се мора ићи осмишљено, корак по корак.

Миодраг Филиповић

ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР
др Владимир Ђорђевић

ДИРЕКТОР СЕКТОРА ЗА ОДНОСЕ
С ЈАВНОШЋУ

Момчило Цебаловић

ГЛАВНИ УРЕДНИК

Миодраг Филиповић

РЕДАКЦИЈА:

ЗАМЕНИК ГЛАВНОГ УРЕДНИКА

Драган Обрадовић

НОВИНАР

Анка Цвијановић

РЕДАКТОР – ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Јелена Станојевић

Александра Чолић

АДРЕСА РЕДАКЦИЈЕ:

Царице Милице 2
11000 Београд

ТЕЛЕФОНИ:

011/2627-090, 2627-395

ФАКС:

011/2024-844

E-mail:

miodrag.filipovic@eps.co.yu

list-kWh@eps.co.yu

fotokWh@eps.co.yu

web site:

www.eps.co.yu

НАСЛОВНА СТРАНА: BLUEPRINT

ЛИКОВНА И ГРАФИЧКА

ПРИПРЕМА:

„ОВАКО” – Београд

ШТАМПА:

Штампарија
„Политика” а.д.
Београд

ТИРАЖ:

13.000 примерака

ПРВИ БРОЈ ЛИСТА ЗДРУЖЕНЕ

ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ,

ПОД НАЗИВОМ „ЗЕП”, ИЗАШАО ЈЕ ИЗ ШТАМПА

МАРТА 1975. ГОДИНЕ, ОД МАЈА 1992.

НОСИ НАЗИВ „ЕПС”, ОД 6. АПРИЛА 2005. ГОДИНЕ

ЛИСТ ИЗЛАЗИ ПОД ИМЕНОМ „kWh”

ИЗДАЈЕ
ЈАВНО
ПРЕДУЗЕЋЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА
СРБИЈЕ

9

У овом тренутку реор-
ганизације, ПД “ТЕ-КО
Костолац” предста-
вља “пилот” пројекат за читав
ЕПС. Јер, ово друштво требало
би да “пробије лед” за стварање
овакве врсте заједништва, Али,
прави резултати тек ће доћи - ка-
же Драган Живковић, директор
овог привредног друштва

18

Социјала у ниској цени струје,
без обзира да ли струју купују
богати или сиромашни, показу-
је да се у овом региону, а у Србији на-
рочито, и даље брине о расположењу на-
рода. Али, то је и кључна препрека за при-
ближавање електропривреде тржишном
аршину

20

Сарадња ЕПС-
а са осталом
српском при-
вредом увек је била вео-
ма значајна. У последње
време све више добија на
значају нарочито после
продаје наших фирми
странцима, када су многа
мала и средња предузећа
у знатној мери остала без
посла, истиче Зоран Ма-
насијевић, заменик гене-
ралног директора.

30

Поводом јубилеја 150 година од рођења Николе
Тесле, ЕПС је цркви Светих апостола Петра и Па-
вла у Смиљану, крај Госпића, даровао два зво-
на. То је поклон и преосталом православном живљу у Лици

32 Помислио би човек да бар hidrocentrala има неку корист од онолике водурине, али - не бива. Напротив, и она је на штети: раде турбине, али драгоцена акумулација одлази бесповратно преко преливних поља

46 Андрис Пиебалгс, европски комесар за енергетику, жестоко је критиковао државе које нису отвориле тржиште енергије онако како су налагале директиве ЕУ.

50 Пошто електране на гас обезбеђују око 60 одсто производње холандске електропривреде, у току су политичке турбуленције и натежање око рада једине нуклеарке.

62 Речица Засавица је главна звезда, али у истоимени резерват спадају и канали Јовача и Прекопац и поток Батар. То је и оаза 200 различитих биљака, 120 врста птица и по двадесетак врста рибе, водоземаца и гмизаваца

- НАШ ИНТЕРВЈУ ■■■■
- 04 ДРАГОЛО БАЖАЛАЦ, ЗАМЕНИК ГЕНЕРАЛНОГ ДИРЕКТОРА О ЕПС-у У 2006. ГОДИНИ
Каса јури планове
- РАЗГОВОР С ПОВОДОМ ■■■■
- 07 ТРГОВИНА ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ У ЕПС-у
Ослонац производњи, профит од извоза
- 09 ДРАГАН ЖИВКОВИЋ, ДИРЕКТОР ПД "ТЕРМОЕЛЕКТАНЕ И КОПОВИ КОСТОЛА", Д.О.О.
"Тест" за даље промене
- ФОРУМИ ■■■■
- 11 ПРЕДСТАВЉЕН ПРОГРАМ ОБЕЛЕЖАВАЊА 150 - ГОДИШЊИЦЕ РОЂЕЊА НИКОЛЕ ТЕСЛЕ
Свечаности достојне великана
- 12 УПРАВНИ ОДБОР ЕПС-а
Нова цена - мањи губитак
- 14 ЗАЈЕДНИЧКИ САСТАНАК ПРЕДСТАВНИКА ВЛАДЕ И ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА ЕПС-а
Лиценце у завршној фази
- 15 МИНИСТАРСТВО, ЕПС И ЕМС У НИШУ И НА ЈУГОИСТОКУ СРБИЈЕ
Енергетски центар Србије
- 16 У РБ "КОЛУБАРА" ОБЕЛЕЖЕНА 45 - ГОДИШЊИЦА РАДА "ПОЉА Д"
Продужен век угљенокопа
- АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ ■■■■
- 17 ОГЛАС ЕПС-а У "ФАЈНЕНШЕЛ ТАЈМСУ" О ПРИВЛАЧЕЊУ СТРАТЕШКИХ ПАРТНЕРА
Развој уз страни капитал
- 18 ЦЕНА СТРУЈЕ И ПОЛИТИКА
Лажна социјала
- 20 САРАДЊА ЕПС-а СА СРПСКОМ ПРИВРЕДОМ
Предност да, али не по сваку цену
- 22 ПОЧЕТАК РЕМОНТНЕ СЕЗОНЕ
Хидрологија и кварови померају рокове
- 24 ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКИ ПРОЈЕКТИ ЗА СРПСКЕ СРЕДИНЕ НА КОСМЕТУ
ЕПС ствара услове за опстанак
- 26 У ОБЛАСТИ ЉУДСКИХ РЕСУРСА У ЕЛЕКТРОПРИВРЕДИ СРБИЈЕ
Информациона подлога за нову праксу
- 28 СИНДИКАТ ЕПС-А ЗАДОВОЉАН ПРЕГОВОРИМА СА ВЛАДОМ СРБИЈЕ
Креће реалан раст зарада
- АКЦИЈЕ ■■■■
- 29 ЕПС И ДЕЦА - ТЕСЛА 150
"Бајка о електрицитету" у позоришту "Пинокио"
- 30 ДАР ЕПС-а ПОВОДОМ ЈУБИЛЕЈА
Звона за Теслину цркву
- НА ЛИЦУ МЕСТА ■■■■
- 32 ХЕ "БЕРДАП" И НАБУЈАЛИ ДУНАВ
Дванаест Морава у секунди
- ПОВРШИНСКИ КОПОВИ ■■■■
- 34 ПОЉСКИ "КОПЕКС" О ИЗГРАДЊИ БУНКЕРА РЕЗЕРВЕ НА КОПОВИМА "КОСТОЛАЦ"
У току монтажа феџија
- ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ ■■■■
- 36 ДОБАР СТАРТ ТЕНТ-а У 2006. ГОДИНИ
"Пресликавају" се лањски домети
- ХИДРОЕЛЕКТРАНЕ ■■■■
- 38 ИЗ "ДРИНСКО-ЛИМСКИХ ХЕ"
Пројекат за чисту Дрину
- 39 ЗА ОКО ТРИ И ПО ДЕЦЕНИЈЕ ПОСТОЈАЊА У ХЕ "БЕРДАП I"
Струје за четири годишња плана
- ДИСТРИБУЦИЈЕ ■■■■
- 40 "ЕЛЕКТРОВОДВИНА" ПРИКЉУЧУЈЕ НА МРЕЖУ ОБЈЕКТЕ УГРОЖЕНЕ ПОЛАВАМА
Безбедност на првом месту
- ЕКОЛОГИЈА ■■■■
- 42 ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У РБ "КОЛУБАРА"
Нове методе за чишћење отпадних вода
- ОБНОВЉИВА ИЗВОРИ ■■■■
- 44 ОБНОВЉИВА ЕНЕРГИЈА "РАЈ" ЗА ВИСОКО КВАЛИФИКОВАНЕ СТРУЧЊАКЕ
Ветар осветљава села
- 45 СИРОМАШНИ ЗА ГРАДЊУ ВЕТРЕЊАЧА, БОГАТИ ПРОТИВ - ОДЛУКА НА КОНГРЕСУ САД
Споран масачусетски гигант
- СВЕТ ■■■■
- 46 ЕВРОПСКА КОМИСИЈА ТРАЖИ ОТВАРАЊЕ НАЦИОНАЛНИХ ТРЖИШТА ЕНЕРГИЈЕ
Економски "патриотизам" против директива
- 47 УГОВОР ИЗМЕЂУ КИНЕ И АУСТРАЛИЈЕ
Обезбеђен уран за 50 нуклеарки
- 48 ЗБОГ ПОТРЕБЕ ЗА СТРУЈОМ У ИНДИИ МАКСИМАЛНО КОРИСТЕ ПРИРОДНЕ РЕСУРСЕ
Нови капацитети од 7.000 мегавата годишње
- 50 ХОЛАНДИЈА - ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ ОСЛОНАЦ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ
Струја из домаћег гаса
- 52 ШПАНИЈА ПЛАНСКИ КОРИСТИ ЕНЕРГЕТСКЕ ПОТЕНЦИЈАЛЕ
Иберијски ветробум
- 54 ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈА ЧЕШКОГ ТРЖИШТА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ САМО НА ПАПИРУ
Право на избор - привид
- 55 ЕВРОПСКА УНИЈА ГРАДИ ЈЕДИНСТВЕНУ ЕНЕРГЕТСКУ ПОЛИТИКУ
Одговор на све изазове
- КУЛТУРА ■■■■
- 56 ХРАМ СВЕТОГ АЛЕКСАНДРА НЕВСКОГ У БЕОГРАДУ
Дорћолска лутајућа црква
- ЗДРАВЉЕ ■■■■
- 60 ПРОБЛЕМИ СА ВЕНАМА
Пролећна "нервоза" у ногама
- 62 ■ УПОЗНАЈМО СРБИЈУ ■■■■
РЕЗЕРВАТ ПРИРОДЕ - "ЗАСАВИЦА"
У гнезду змајева

ДРАГОЈЛО БАЖАЛАЦ, ЗАМЕНИК ГЕНЕРАЛНОГ ДИРЕКТОРА О ЕПС-у У 2006. ГОДИНИ

Каса јури планове

■ Захваљујући већој цени електричне енергије, одложеним дуговима и смањеним расходима, ЕПС-у ће ове године недостајати 4,5 милијарде динара, а не 23,5, како је првобитно планирано ■ Програми одржавања и инвестиција остали углавном исти ■ Остварење ребаланса могу да угрозе мања наплата и непланирано већи инфлација, потрошња струје и губици електричне енергије

Измене и допуне Годишњег програма пословања ЈП ЕПС-а за 2006. годину, или, како се то уобичајено назива, ребаланс плана, није донео битније промене у односу на оно што је планирано да се уради у одржавању и инвестиционим улагањима у електроенергетски систем ЕПС-а ове године. Сви планови остају исти и само је делом измењена структура извора средстава, како у укупном износу, тако и по објектима. Битно се, међутим, променило то што, по ребалансу плана, ЕПС-у више не недостаје 23,5 милијарди динара за остварење Годишњег програма, већ 4,5 милијарди, и то са добрим изгледима да се и тај мањак надомести.

Ово је рекао Драгојло Бажалац, заменик генералног директора ЕПС-а за пословни систем, у интервјуу за наш лист, наглашавајући да су ребаланс плана одредили увећани укупан приход по основу повећане цене струје од 1. априла, као и одлагање дела овогодишњих обавеза и смањење трошкова.

– Укупан приход по ре-

балансу – навео је Бажалац – увећан је за 7,6 милијарди динара. Ту спадају повећани приходи од нове цене kWh за 8,8 милијарди динара, приход из Транзиционог фонда Републике Србије за стимулативне отпремнине у износу од 500 милиона динара, као и повећани приходи од потрошача по основу нових прикључака за 600 милиона динара. Као што се види, овај збир је већи од 7,6 милијарди, али позитивне курсне разлике биће мање за 2,3 ми-

Драгојло Бажалац

лијарде динара него што је планирано, тако да се за тај износ умањује укупан приход ЕПС-а.

За биланс успеха од значаја је и то, како истиче директор Бажалац, што су по ребалансу, упоредо са повећањем прихода, смањени расходи. На пример, у првом кварталу ове године за увоз струје је дато 1,9 мили-

јарди динара мање него што је било планирано, а смањени су и трошкови осигурања (700 милиона), амортизације (400 милиона), као и други пословни расходи. Укупни расходи, према ребалансу, биће смањени за близу пет милијарди динара, а у тај скор спадају и 2,3 милијарде динара мањег издатка по

Додатна средства за исељење Вреоца и проширење Поља „Д“

Добит зависи од повећања
наплате и смањења губитака:
монтери на задатку

основу негативних курсних разлика.

– Према усвојеним Изменама и допунама Годишњег програма пословања у 2006, у билансу успеха ЕПС-а на крају ове године биће исказан губитак од 2,6 милијарди динара. То је 12,5 милијарди мање него што је било планирано пре него што смо добили повећање цене струје и одговарајуће олакшице за остварење електроенергетског биланса. Или, још тачније, планирани губитак ЕПС-а мањи је за збир повећаних прихода од 7,6 и смањених расхода од 4,9 милијарди динара – каже Бажалац.

Заменик генералног директора, међутим, скреће пажњу да треба разликовати биланс успеха, који обухвата реализацију и фактуру, од биланса новчаних или финансијских токова, у које се уврштају и наплата. Отуда је, због немогућности стопроцентне наплате испоручене енергије, планирано да ће у билансу новчаних токова недостајати 4,6 милијарди динара, дакле две милијарде више него што износи планирани губитак у билансу успеха. Поред степена наплате, на овај мањак утичу и отплате кредита и зајмова, као и исказане потребе за сопственим средствима у динамици реализације програмских задатака.

– Могуће је да ћемо ових 4,6 милијарди у ликвидном делу покривити уз одређене рационализације у пословању и уколико се настави повољна хидролошка ситу-

ација, те будемо имали мањи увоз струје од планираног. Ако не буде тога, мораћемо да се краткорочно задужимо – објашњава Бажалац и истиче да у вези са овим мањком средстава треба поменути да је ЕПС упутио два захтева Влади Републике Србије, чијим би се решењем успешно изашло из великвудног положаја. Један захтев је за повећање цена угља, технолошке паре и топлотне енергије, а други за отпис пореског дуга од 3,5 милијарди, који је иначе репрограман на десет година.

– У вези са пореским дугом желим да подсетим да смо имали обећања да ће бити покривени трошкови функционисања јавних предузећа ЕПС-а са Космета, а како то није могло да се изврши, преостало нам је да тражимо отпис пореског дуга, мада то није права замена за трошкове које одмах плаћамо, тим пре што је овај дуг био репрограман на десет година – каже Бажалац и истиче да би са позитивним решењем ових захтева ЕПС у билансу успеха, уместо губитка, имао добитак између 1,5 и две милијарде динара, а недостатак средстава у финансијским токовима смањено би се за 1,5 милијарди.

На питање шта ЕПС може од програма да оствари захваљујући томе што је одложено плаћање дуга у овој години по основу кредита и зајма од Републике, заменик генералног директора објаснио је да одлагање пла-

ћања 6,3 милијарде дуга у овој години не значи да толико новца остаје у ЕПС-овој каси, већ да је за тај износ умањен укупан првобитно утврђени недостатак средстава од 23,5 милијарди. Дакле, тај издатак, да није било одлагања, морао би да се покрије смањењем средстава планираних за одржавање и инвестиције.

– Поред одлагања дуга, у овој години од Владе Републике Србије треба да добијемо и 1,5 милијарди динара за потребе проширења Поља „Д”, односно исељења Вреоца, као и припремања других локација за експлоатацију угља у РБ „Колубара”. Када се има у виду све то заједно – и увећани приходи, и смањени расходи, и одложени дугови и учешће Републике у обезбеђењу услова за већу производњу угља – онда можемо да кажемо да је основни ефекат ребаланса Годишњег програма пословања тај да ћемо имати средстава за остварење планова одржавања и инвестиционих захвата у електроенергетском систему ЕПС-а. Штавише, уколико добијемо позитивне одговоре на наша два захтева Влади, као што сам већ рекао, ЕПС би могао да рачуна и на остварење добити у овој години – истиче Бажалац.

Он каже да се о добити може говорити само овако, условно, и да без отписа пореског дуга и повећања цена угља, технолошке паре и топлотне енергије губитак остаје. Питање је, дакле, да ли губитак може да буде мањи него што је ребалансом предвиђено, или можда може да буде и већи.

– Ту улазимо у домен ризика за остварење планираног. Наравно, постоји читав низ ризика у реализацији пословних циљева, али да наведем само најважније. Пре свега, ребаланс је направљен према планираној стопи инфлације од 9,3 одсто за 2006.

Шанса за раст зарада

– Надамо се да ће пословање до краја године бити остварено према усвојеном ребалансу, што значи да ћемо рационализацијом створити простор да вредност радног часа у четвртм кварталу буде нешто већа него током године. Нажалост, ни ове године Програм пословања није сачињен тако да рационализације директно утичу на висину зарада, већ раст зарада и даље зависи од смањења броја запослених. Према томе, раст вредности радног часа од септембра до децембра мораће да се утврди преговорима Синдиката и представника Владе, како се и иначе чини. Свакако, неправилно и нестимулативно је то што немамо одобрење да део уштеда од смањених трошкова пословања исплатимо за зараде – рекао је Бажалац.

годину. Ако инфлација буде већа од ове, повећавају се наши трошкови и улазимо у нова задужења, која на крају године можемо да искажемо само као губитак. При томе, ваља знати да сваки проценат веће инфлације од планиране увећава трошкове ЕПС-а за 55 милиона динара месечно – истако је Бажалац.

Следећи ризик је, према његовим речима, у наплати потраживања. За ову годину је планирано да се наплата оствари 92,6 одсто од испоручене и фактурисане електричне енергије. Уколико би се догодило да наплата и за један проценат буде мања од планираног, то је 75 милиона динара мањег прилива месечно.

– Наравно, важи и обрнуто, али тешко ћемо успети да остваримо и ово што је планирано, а још теже је овај проценат увећати. При томе, треба имати у виду да на наплату наших потраживања може директно негативно да се одрази и евентуално мањи раст друштвеног производа од планираног, јер у том случају ни платежна моћ грађана не би расла како се очекује, па би наплата још теже ишла – објашњава Бажалац и додаје да велики ризик за реализацију планираних циљева представљају и губици енергије у дистрибутивној мрежи. Уколико би се, и поред свих предузетих мера, догодило да ови губици

– Тачно је да је ЕПС за 2005. годину платио порез на добит 628 милиона динара. До тога је дошло не зато што је ЕПС имао реалну добит, него зато што је тумачењем прописа у Министарству финансија изгубио право на порески консолидован биланс, односно да се на нивоу ЕПС-а „испеглају“ позитивна и негативна остварења. То право нам је ускраћено зато што је у међувремену дошло до раздвајања ЕПС-а и ЕМС-а, односно до организационих промена, које су иначе извршене према одлукама Владе Републике Србије. Такође, није нам као расход признат интерни отпис потраживања између организационих јединица у ЕПС-у, али јесте опорезован као приход онима којима су дугови отписани. Тако се испоставило да ЕПС има веће приходе, а мање расходе од стварних и ти већи приходи су опорезовани. У овој години ЕПС-у је поново признато право на порески консолидован биланс, а то значи да неће платити порез на добит макар и да добит оствари, јер она ће сигурно бити мања од обухваћене овим правом. Наравно, и за ЕПС и за буџет било би много боље када би цена струје у Србији била таква да покрива трошкове производње и омогућује довољну добит да се плати велики порез – истакао је Бажалац.

порасту и за један проценат, то би значило повећање расхода за 70 милиона месечно.

– До повећања трошкова могло би да дође и услед

повећања раста потрошње електричне енергије. Уколико би потрошња расла изнад планираних оквира, ЕПС би морао да увезе додатне количине електричне енергије, а то би директно негативно утицало и на биланс успеха и на биланс финансијских токова. Према томе, има ризика на које ЕПС може да утиче, као што су наплата и смањивање губитака у дистрибутивној мрежи, али и оних чије дејство не може да контролише ниједна компанија појединачно, па ни Електропривреда Србије. На нама је да нађемо начине да умањимо утицај сваког од ових ризика на остварење Годишњег програма и да 2006. годину завршимо са добити – истакао је Бажалац. ■

Анка Цвијановић

ФОТО: М. ГОЛЕ

Основни ефекат ребаланса плана – више пара за одржавање капацитета

ПРИХОДИ У ПРВА ТРИ МЕСЕЦА

Већа наплата од лањске

У прва три месеца проценат наплате за утрошену електричну енергију достигао је 92,6 одсто. А толико је и планирано да износи у овој години. Тај проценат, међутим, није до краја прецизан, јер у њега није урачуната камата на дуг потрошача, тако да је за сада ипак мањи од предвиђеног за 2006. У тих планираних 92,6 одсто урачунаваће се, наиме, и порез на додатну вредност и затезна камата. Помак је са лањских 90 процената, ипак, већ направљен, каже Бажалац. Најбоља наплата у јануару, фебруару и марту реализована је, већ традиционално, на подручју „Електровојводине“ у којој је износила 96,5 одсто.

Повећање степена наплате питање је коме

ће, истиче наш саговорник, у наредном периоду бити посвећена велика пажња. У остварењу планираног раста процента наплате биће предузете све неопходне, законске мере. Предстоји, дакле, како појачана контрола потрошача, тако и утужење и искључење неуредних платиша. Јер, наглашава Бажалац, највећи ризик за остварење овогодишњег плана пословања ЕПС-а представља управо неостварење предвиђеног нивоа наплате задужења за утрошене киловат-сате.

Редовне платише, а таквих међу потрошачима има око 60 одсто, су, иначе, остале доследне одлуци да задужења за струју измирују на време, у законском року. Како доса-

дашња пракса показује, није их „поколебало“ ни додавање рачуна за радио-телевизијску претплату обрачуналима за струју, а неће ни најновије поскупљење киловат-сата. Тако се пад наплате не очекује све до новембра, када, по правилу, са добијањем већих рачуна, у плаћању постану они који се греју на струју. Дуг потрошача за утрошену електричну енергију, како наводи Бажалац, у овом тренутку износи око 42 милијарде динара. Од тога на неплаћене рачуне домаћинства одлази 19 милијарди, док дуговање привреде достиже приближно 23 милијарде динара. ■

П. М. П.

ТРГОВИНА ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ У ЕПС-у

Ослонац производњи, профит од извоза

■ Обавезни смо, пре свега, да обезбедимо снабдевање тарифних и наших директних потрошача, али стварајући вишак за тржиште, добићемо профит са којим можемо да унапређујемо производњу, каже директор Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом Драган Влаисављевић

Најважније је да се очува производња. Ако имамо стабилну и добру производњу, имамо и сигурност снабдевања тарифних потрошача и свих директних потрошача који од нас купују електричну енергију. Код оптималног коришћења производних капацитета, међутим, циљ је не само да се производи довољно за сопствено тржиште, него и да се створи вишак који може да се извози, а то је онда нова могућност за улагања у производњу. Извоз је услов за стварање нових вредности у производњи и за укупну електроенергетску стабилност. Такође, због спољнотрговинског дефицита, од животне је важности за Србију да извози, јер од тога зависи економски положај наше земље и будући развој.

Овако је, у најкраћем, директор Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом Драган Влаисављевић објаснио разлоге због којих је недавно у ЕПС-у формирана посебна Дирекција за трговину, чиме је овој делатности дат равноправан значај са производњом и дистрибуцијом, које заједно чине основу делатности ЕПС-а.

– Генерални директор и Управни одбор ЕПС-а поставили су циљеве пословне политике компаније и ради тога формирали ову дирекцију, дајући јој у зада-

так да делатност трговине унапреди и подигне на ниво који је одговарајући нашим производним потенцијалима. Основно је да се трговина електричном енергијом развије тако да директно доприноси расту прихода ЕПС-а и подстицању ефикасности пословања наше компаније. За остварење тог циља ЕПС има солидне и још неискоришћене могућности. Када се зна колико су у овом погледу успешне неке електропривреде у нашем окружењу, хрватска на пример, која има мање производне потенцијале од ЕПС-а, онда је јасно да ЕПС, у ствари, у овом домену има огромне шансе, што је не мањи разлог да се трговини да одговарајући подстицај и предузму неопходни кораци за њено унапређење – рекао је Влаисављевић.

Подсетивши да је у ЕПС-у и до сада било увоза и извоза електричне енергије, штавише у годинама успона било је извоза и прихода од извоза за памћење, он је изразио уверење да

захваљујући таквом искуству, али и јасно постављеним циљевима, ЕПС има реалне претпоставке да постане респектабилан извозник електричне енергије.

– Спектакуларне резултате не можемо да очекујемо већ у првој години рада Дирекције за трговину. Подизање ове делатности на виши ниво тећи ће у фазама, дакле поступно и сигурно. За почетак, у првој, овој години усредсређујемо се на планерски део, оно што се односи на планирање производње и диспечерско управљање. Тај део ћемо кадровски ојачати и технолошки унапредити. Идуће године при-

мат ћемо дати трговинском делу, у којем ће се до тада радити на досадашњи начин, а онда ћемо направити померање и у кадровском и у технолошком погледу – истакао је Влаисављевић.

На питање да ли ова дирекција преузима све послове трговине електричном енергијом, које у ЕПС-у обављају још две дирекције – за економскофинансијске послове и за дистрибуцију – наш саговорник је одговорио да ове две дирекције настављају да раде свој део посла, а Дирекција за трговину има нов профил.

– Свака од ове три дирекције има своју улогу у процесу трговине електричном енергијом. Међусобни односи и везе биће прецизно дефинисани и то припрема стручни тим за израду упутства за рад електроенергетског система ЈП ЕПС, који је формирао генерални директор. До сада смо имали правилник о раду електроенергетског си-

Драган Влаисављевић:
За искорак је потребно најмање годину дана

Циљ – Лајпцишка берза

– Шта нам је крајњи циљ? Крајњи циљ је да имамо људе који ће отићи на Лајпцишку берзу и трговати електричном енергијом, који ће моћи да тргују у прекограничном промету струје. Да дотле стигнемо, морамо да усавршимо и планирање и трговину, да их тако укомпонујемо да сваку одлуку можемо да донесемо у најкраћем времену. Сада се усаврашавамо у управљању у реалном времену, а ускоро ће доћи на ред прецизна цена системског киловат-сата и тачан предрачун куповине или продаје струје – истакао је Влаисављевић.

стема, а сада ће то бити упутство, а најважније је да ће се тим упутством дефинисати и шта, и ко и када ради. Наравно, Дирекција за трговину у трговинској делатности заузима централно место, јер се у њој обављају: а) планирање рада свих производних капацитета у ЈП ЕПС, пре свега ради задовољења потреба тарифних купаца, б) сагледавање вишкова и мањкова енергије које треба продати или купити на тржишту, ц) куповина или продаја електричне енергије и д) обрачунавање промета електричне енергије – прецизирао је Влаисављевић, додавши да уз упутство следи и читав низ нових докумената којима ће се уредити односи.

Наводећи да Дирекција за трговину приступа планирању производње ради задовољења потреба потрошача у Србији, и то користећи оптимизационе методе, Влаисављевић је казао да се истовремено процењују могући вишкови и мањкови струје, који могу да буду предмет трговине. То значи, додао је он, да се делатност трговине сада одвија само са „домашном струјом“, а када се стекну услови, приступиће се и финансијској трговини, на пример, препродаји струје, куповини базне, а продаји вршне енергије.

– У суштини, на делатност трговине електричном енергијом у ЕПС-у одређујуће утиче примарни циљ пословне политике, а то је да се оствари електроенергетски биланс Републике. На другом месту је максимизирање профита компаније у трговини на регионалном тржишту електричне енергије. То није у колизији са економским законитостима, у којима је профит на првом месту, јер подмиривање домаћих потреба има вишеструке ефекте, и не само економске. Велика предност Србије је јесте у томе што има потенцијале да произведе највећи део струје која јој је потребна

Управљање производњом у реалном времену: из Диспечерског центра ЕПС-а

и што већ сада, у одређеним периодима године, има вишкове електричне енергије – истакао је Влаисављевић.

У вези са обавезама које ЕПС има у погледу отварања регионалног тржишта електричне енергије, на основу Уговора о енергетској заједници југоисточне Европе, наш саговорник је рекао да се те обавезе управо сагледавају и да ће ЕПС настојати да испуни све оно што се од њега захтева и очекује, а унапређивање делатности трговине може се посматрати и као припрема за равноправно, па и лидерско учешће на регионалном тржишту.

На питање да ли је теже обезбедити квалитетне кадрове или одговарајућу технологију за предстојеће послове, Влаисављевић је рекао:

– Наравно, увек је теже обезбедити кадрове, али у Дирекцији за трговину постоје идеје како доћи до стручњака. Лепеза приступа иде од едукације постојећих и преузимања спо-

собних младих људи из делова ЕПС-а, до пријема приправника за сменски рад у Диспечерском центру ЕПС-а, где се најбоље научи посао. Важно је да за сваки сегмент створимо тимове на што је могуће већем нивоу стручности и способности, а за то ће бити потребно доста напора, па и материјалних мотивација, које треба да буду у корелацији са успехом који тим постиже на тржишту.

Наш саговорник је истакао да за поједине сегменте Дирекција има кадрове, који треба да се обуче, и да је сада важно да се приме приправници, како би што пре одређени стручњаци из Диспечерског центра могли да се повуку на послове планирања. Од 47 систематизованих, Дирекција сада има 25 запослених, који ће понети терет искорака на виши ниво трговинске делатности у ЕПС-у.

– Према томе, шта можемо да урадимо за годину дана? Можемо да постигнемо да израчунавамо системску цену струје на сва-

ки сат. Ми смо већ послали Дирекцији за производњу упитнике о цени киловатсата код сваког произвођача у систему ЕПС-а. Уколико добијемо тачне податке, који ће представљати улазне величине у обрачуна, већ на јесен ћемо моћи да започнемо пробни тест за системску цену на сваки сат. Наручили смо програмски пакет од француске AREVA-е, послаћемо наше људе на обуку и на јесен бисмо започели шестомесечни пробни тест, после кога бисмо могли ове величине да користимо у уговарању извоза – наводи Влаисављевић.

Он додаје да су уз овај AREVA програмски пакет за оперативно планирање производње унапред за 168 сати важна још два система – један је систем за надзор у реалном времену, или систем SCADA, који је у Диспечерском центру ЕПС-а већ стављен у функцију, и други, систем за прикупљање, архивирање и извештавање о раду нашег производног система, који ће у рад бити пуштен 1. августа ове године. Такође, не мање важан је и систем за израду биланса електроенергетског система, који је нека врста интегрисаног система, са којим ће се унапредити и планерска и трговинска функција у ЕПС-у. Све то има за сврху да на виши ниво подигне планирање производње и трговине, како би, према речима Влаисављевића, ЕПС најоптималније користио своје потенцијале. ■

Само вишак у извоз

– Не, циљ ове дирекције није да струју прода у најповољнијем тренутку, када је цена на тржишту најбоља, јер је превасходна обавеза да се подмире тарифни потрошачи и стални купци. Када на отвореном тржишту цена струје скаче, онда то значи да је нема довољно у окружењу, а ми морамо да бринемо пре свега о тарифним потрошачима. Дакле, не можемо да се руководимо искључиво логиком профита. На профит можемо да рачунамо када имамо вишкове и само у тој прилици ћемо извозити, без обзира на то које је годишње доба или каква је потражња за електричном енергијом. Такво понашање одређује нам наш положај јавног предузећа, које је обавезно да осварује електроенергетски биланс Републике Србије – одговорио је Влаисављевић на питање да ли ће ЕПС користити своју предност са реверзбилном хидроелектраном, на пример, да може да извезе струју по највећој цени, односно да се барем повремено на тржишту служи искључиво логиком профита.

Анка Цвијановић

ДРАГАН ЖИВКОВИЋ, ДИРЕКТОР ПД „ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ И КОПОВИ КОСТОЛАЦ“, Д.О.О.

„Тест“ за даље промене

■ Термоелектране и површински копови „Костолац“ већ четири месеца раде као заокружена целина ■ ЕПС обезбедио значајна инвестициона средства

Највећа предност спајања два јавна предузећа – за производњу електричне енергије и угља – у Костолцу, у томе је што ће се велики број функција у процесу рада објединити, па самим тим и рационализовати. Као друго, битно је што се таквим обједињавањем знатно добија и на квалитету рада и то посебно за најквалитетније кадрове који ће сада заједнички радити у корист Привредног друштва. И трећа позитивна карактеристика њиховог спајања је што се планирање врши јединствено, што омогућава највећи степен координације у производњи угља и електричне енергије. Очекује се и да ће финансијско праћење производње „са једног места“ довести и до израженијег смањивања трошкова производње и укупних трошкова – каже Драган Живковић, директор Привредног друштва „ТЕ-КО Костолац“.

Према речима Живковића, тромесечна активност на спајању два јавна преду-

ДРАГАН ЖИВКОВИЋ
ДИРЕКТОР ПД „ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ И КОПОВИ КОСТОЛАЦ“ Д.О.О.

Кадрови нису проблем

– За разлику од других привредних друштава, у Костолцу, углавном, није изражен проблем са кадровима – каже Драган Живковић. Проблема има када су у питању занатска занимања, али ПД „ТЕ-КО Костолац“ не недостају кадрови са високом стручном спремом. Не постоји ни одлив кадрова због специфичности потребних занимања. Багериста, на пример, не може да се запосли на другом месту сем на коповима. Овде се, међутим, јављује други проблем који се односи на затвореност средине и на изражено (не)задовољство појединих кадрова. Нове идеје, због тога, тешко се пробијају. Треба покренути људе, мотивисати их за примену нових идеја. Мотивација су и зараде, али оне такве какве јесу нису довољно стимулативне. Могу се повећати бољим радом, успешнијом организацијом послова и уштедама. То је основ свега. Ову причу морамо често да понављамо, како би допрла до свих запослених. ЕПС је у том погледу први направио искорак и у овој области, чиме се полако стварају услови за неко боље време.

зећа, огледала се, пре свега, у пословном престојавању у делу економских и правних послова, све до планирања и заштите. У прва три месеца уређени су заједнички сектори и службе, који по природи посла морају заједно да раде, и претресена су сва нормативна акта да би се довела на заједнички ниво. У току је израда но-

вих аката привремено опредељених за једно решење, засновано на документима која су важила у једном или другом предузећу. Решење, које је процењено да је боље, уређује отворена питања и односе у привредном друштву.

– Све активности усмерене су на то да Привредно друштво „ТЕ-КО Косто-

лац“ у правом смислу постаје заокружена целина – истиче Живковић. Процес производње почиње са угљем, а завршава се са електричном енергијом, уз сијасет других пратећих послова. У овом тренутку реорганизације у Електропривреди Србије, ПД „ТЕ-КО Костолац“ представља „пилот“ пројекат за читав ЕПС. Јер, ово друштво би требало да „пробије лед“ за стварање овакве врсте заједништва. Али, прави резултати доћи ће тек кроз извесно време и онда ће се знати у којој мери је овакво решење добро или не. Чак ни само физички, два јавна предузећа не могу се брзо спојити без већих проблема. Та два предузећа, наиме, самостално су се развијала пуних 15 година. У њима је доста тога било другачије организовано, тако да су постојале значајне разлике у уређивању појединих послова. Термоелектране су, на пример, као јавно предузеће, имале доста добро развијен информациони систем. Наше сагледавање је било да се увођењем информационог система и у рударском делу решава много. Али, ту сада следи низ послова као што је, рецимо, заједничко шифрирање робе у магацинима. Ово је само једна у низу активности које се обављају у просецу обједињавања функција у привредном друштву. У поступку одлучивања како ће се неко питање решити и како ће се поједини послови организовати, опредељујемо се за претходна развијенија и успешнија решења.

Најзначајнији и најсложенији посао у овом тренутку је израда нове организационе шеме и систематизација послова, а што ће бити за-

Производња електричне енергије преко плана за 10 одсто: ТЕ „Костолац Б“

сновано на специфичним захтевима и условима рада у овом привредном друштву. Новом шемом и систематизацијом послова, настојаће се да се избегну нека ранија решења. Посебно, када је у реч о броју нивоа руковођења. Према тренутном сагледавању, оптимално је да буде шест до седам нивоа у систему руковођења и то било у рударском, односно енергетском сектору. Специфичност овог посла огледа се и у чињеници да је дошло до обједињавања служби и сектора у делу заједничких послова, па самим тим и до смањивања броја радних места и до нових распоређивања радника.

У „Костолацу” су веома задовољни оствареним резултатима у овогодишњој производњи.

У периоду од почетка јануара до друге половине априла, производња угља је остварена два одсто више од плана, електричне енергије десет и откритке, такође, десет одсто изнад плана. Поред остваривања

биланса производње, руководство Привредног друштва посебно охрабрује податак да су одобрена изузетно висока инвестициона средства која су намењена даљем развоју у рударском и електроенергетском сектору.

– Електропривреда Србије је препознала потребе овог друштва за његов даљи развој и одобрила је знатна инвестициона средства. Такав новац, а реч је о неколико десетина милио-

*Нове идеје се ишешко ипробијају,
али људи се морају иокренути,
моиивисајти за ирмену нових
идеја, бар зарадама, које,
ишак, за сада нису довољан
иокреишачки фактор*

на евра, веома су значајна за перспективна улагања у копове и термоелектране – напомиње Живковић. – Највеће инвестиционе активности односе се на ревитализацију ТЕ „Костолац А”, оба блока од 210 и 100

MW и уградњу електрофилтера. Значајан посао биће и изградња петог БТО система, као и бункера у „Дрмну”. Од инвестиционих послова посебно се по значају издваја решавање проблема пепелишта на ТЕ „Костолац А”, а надамо се да ћемо до краја године ући у исте послове за ТЕ „Костолац Б”. Свему томе треба додати и редовне ремонте, који су овде почели у априлу и за сада се одвијају по утврђеним плановима.

Термоелектране су у прошлој години оствариле рекордну производњу. У овој, она ће бити мања за око 200 милиона киловат-часова с обзиром на четворомесечни ремонт и инвестиционе послове на блоку „А”. Све ово указује на то да ће у „Костолацу” до зимског периода бити присутна врло жива

активност на свим пољима, значи у области инвестиција, ремонта и, наравно, у производњи угља и електричне енергије. Како при том наглашава Живковић, испуњење свих тих обавеза захтева максимално добру

организацију и несебичан и повећан рад запослених у привредном друштву.

Одобрена инвестициона средства за ову годину само потврђују опредељење да је перспектива „Костолаца”, у рударском делу, достизање производње од девет милиона тона угља на годишњем нивоу. За овако високу производњу потребно је обезбедити, већ поменути, нови БТО систем који ће омогућити повећање производње откритке на ПК „Дрмно”. У перспективи развоја у „Костолацу”, размишља се о затварању ПК „Гириковац” и тада би се сва производња угља потребног за рад обе термоелектране, снаге 1.000 мегавата, остваривала на Површинском копу „Дрмно”.

Старт новог Привредног друштва за сада се оцењује успешним. Циљ је далеко а биће достигнут, како је и директор Живковић нагласио, остваривањем свих постављених задатака у области организације, производње и инвестиција. ■

Миодраг Филиповић
Кристина Јанићијевић

Значајне овогодишње инвестиције на копу „Дрмно”

ПРЕДСТАВЉЕН ПРОГРАМ ОБЕЛЕЖАВАЊА 150-ГОДИШЊИЦЕ РОЂЕЊА НИКОЛЕ ТЕСЛЕ

Свечаности достојне великана

■ На дан Теслиног рођења, 10. јула, свечана академија у Београду, у октобру велики научни скуп у САНУ, а организоваће се и изложба Теслиних проналазака и читав низ научних и образовних манифестација

Обележавање јубилеја Николе Тесле треба да допринесе да се данашњи нараштаји подсети на ствараоце какав је Тесла, како би схватили да је наша ризница цивилизацијког доприноса много богатија него што то изгледа и да се на њу треба више ослањати. У ризници епохалних проналазака, којима је цивилизација напредовала не неколико корака, него неколико векова, налази се пет-шест проналазака Николе Тесле, који је, између осталог, једини Словен међу десетак проналазача у области електротехнике чије име носи јединица мере и којем је на тај начин одато највеће могуће признање. У Програму обележавања 150-годишњице рођења Николе Тесле Влада Републике Србије предвидела је читав низ манифестација, којима ће се придружити многим другим земљама у свету у обележавању Теслиног јубилеја и с поносом афирмисати Теслино српско порекло.

Ово је рекао Радомир Наумов, републички министар рударства и енергетике и копредседник Координационог тима Владе Србије за обележавање 150-годишњице рођења Нико-

ле Тесле приликом представљања Програма ове прославе, које је организовано у просторијама РТС-а 18. априла ове године.

Како је објаснио републички министар за науку и заштиту животне средине, такође копредседник Координационог тима, Александар Поповић, најзначајније манифестације у Србији биће свечана академија у Београду 10. јула, на коју су већ позвани угледни научници и званичници Европе и међународне заједнице, затим следи научни скуп у САНУ у октобру, стална поставка изложбе у Галерији САНУ и Галерији Матице

*
*У обележавању јубилеја
Николе Тесле предвиђене су
манифестације које ће
с поносом афирмисати Теслино
српско порекло*
*

српске, као и велики број научних трибина. Поповић је истакао да обележавање јубилеја у Србији и међу Србима није ограничено, нити у потпуности обухваћено Републичким програмом, јер ће велики број манифестација организовати локалне заједнице и институције, као и дијаспора.

Са представљања Програма обележавања Теслиног јубилеја

О манифестацијама у школама и на факултетима новинарима је говорила помоћник министра просвете и спорта Весна Фила, која је истакла да су у школама активности већ почеле, и то из акције „ЕПС и деца“, које су званични део Републичког програма. Ликовни конкурс је у току, деца су посетила ТЕНТ и Музеј Николе Тесле, а на јесен ће се организовати литерарни конкурс. Ова такмичења одвијају се под мотом „Тесла – бајка о струји“.

Директор Музеја Николе Тесле у Београду Владимир Јеленковић рекао је да активности у овој институцији увелико теку и да је изложба Теслиних проналазака већ постављена у холу Скупштине града Београда, где је први пут изложено и свих 56 Теслиних диплома. Планирано је да се са овом поставком гостује у Загребу, Ријеци, Осијеку, а потом и у неким градовима Европе и Аустралији. Посебну изложбу Музеј ће посветити једином Теслином боравку у Београду и она ће бити постављена у Скупштини града 2. јуна.

Директор РТС-а Александар Тијанић навео је да ће јавни сервис директно

преносити свечану академију и друге велике манифестације, а посебан допринос обележавању јубилеја даће Образовни и Научни програм РТС-а. Истакавши да једна димензија прославе треба да буде национална идентификација Николе Тесле, Тијанић је рекао да се планира ТВ спот о Тесли, који ће опоменути свет на 150-годишњицу његовог рођења и афирмисати његово српско порекло.

Како је речено, уз манифестације у Србији, планира се и учешће наших научника и стручњака на међународним конференцијама у част Тесле, затим издавање монографија и публикација о Теслиним патентима и институцијама које носе његово име, одржавање више мултимедијалних презентација, као и премијера опере „Љубичаста ватра“ у Народном позоришту у Београду.

Република Србија учествоваће и у уређењу цркве Светог Петра и Павла у Смилану, у којој је Тесла крштен, а за коју је звона наручио ЕПС. Такође, ЕПС ће поставити споменик Николи Тесли на Новом Београду, а испред Музеја Николе Тесле поставиће се фонтана, на основу Теслиног патента.

■ А. Ц.

Нова цена – мањи губитак

■ Поскупљење и низ других мера, треба да смање планирани губитак ■ Укупан приход треба да се повећа за 7,6 а укупни расходи да се смање за 4,9 милијарди динара

Наседници Управног одбора ЕПС-а, одржаној 4. маја (председавао проф. др Јерослав Живанић) усвојен је Програм о изменама и допунама плана пословања за 2006. годину. Тај документ сматраће се донетим по добијању сагласности Владе Србије. Репрограм овогодишњег плана пословања уследио је због битно промењених услова и претпоставки на којима се заснивао почетком године. Од најважнијих планских елемената, на основу тога, укупан приход је повећан за 7,6 милијарди динара, а укупни расходи су смањени за 4,9 милијарди динара. Планирани пословни губитак, стога, је са 15,1 милијарде сведен на само 2,6 милијарде динара. Са усвојеним изменама и допунама годишњег плана пословања из пројектованог биланса новчаних токова произилази да ће ЕПС-у недостајати 4,6 милијарде динара. Такав минусни салдо превазићи ће се предузимањем мера на даљој рационализацији пословања, додатним задужењем код банака и одлагањем плаћања добављачима и извођачима рада.

Пословни приход повећан је на основу кориговане планиране фактурисане добити од продаје електричне енергије и то за ефекте после повећања цене електричне енергије од 1. априла од 15 одсто, што износи 8,78 милијарди динара – истакао је Ратко Богдановић, директор Дирекције за економско-финансијске послове ЕПС-а. На његов раст утицали су, такође, до-

стигнути ниво просечне цене електричне енергије од 1. априла од 3,34 динара по киловат-часу, приход на основу 500 милиона динара од очекиваних субвенција из транзиционог фонда Владе Србије, а за финансирање дела планираних стимулативних отпремнина и повећана добит од потрошача за изградњу електродистрибутивне мреже за 647 милиона динара, а у складу са усаглашеним начином књижења ових средстава.

Посебан значај и у овом плану се придаје Програму рационализације и реструктурисања ЕПС-а. Реч је о деловима који се односе на спровођење друге фазе издвајања неелектропривредних делатности које се обављају у привредним друштвима, усаглашавању организације, рада и пословања ЈП са седиштем на територији АП Косово и Метохија и на стимулативне отпремнине за добровољан одлазак запослених. Актуелизован је, такође, и план инвестиција, са сада

предвиђеним интензивнијим улагањима, за проширење граница Поља „Д” и пресељења Вреоца, санације багера у ПД „РБ Колубара” и на копу „Дрмно”, као и за брже активирање инвестиција ТЕ „Костолац А” у циљу реализације годишњег електроенергетског биланса.

Чланови Управног одбора ЕПС-а усвојили су и информацију о извршењу

електроенергетског биланса за март, са процесом за април и са сагледавањем за мај.

Рад у овом периоду карактеришу велике воде значајно смањење производње у ХЕ, као и неочекивано висока потрошња, са великим осцилацијама, истакао је Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЈП ЕПС. Ти услови су веома неповољни за рад електроенергетског система ЕПС-а, јер је у тим данима снага недостајала и за нормалне режиме рада. Због тога су померени ремонтни неких акумулационих електрана, као и ремонтни у „ТЕНТ Б 1” и блока 1 у ТЕНТ-у А.

Донете су и одлуке о трансферним ценама за 2006. годину, о стимулативним накнадама за споразумни престанак радног односа у ЕПС-у и о прибављању земљишта за потребе расељавања насеља Месне заједнице Вреоци. ■

М. Филиповић

Више пара за санацију багера: „Колубаре”

Рекордна производња

У ЕПС-у је и лане настављен континуитет у опоравку енергетских капацитета, констатује се у усвојеном консолидованом извештају о пословању јавног предузећа у 2005. години. Према речима Ратка Богдановића, остварена нето производња електричне енергије од 36,48 милијарде киловат-часова у електранама ЕПС-а највећа је од 1990. године, а у последњих десет сезона најбољи су и показатељи техничке ефикасности термоелектрана. Лањски увоз електричне енергије од 292 милиона киловат-часова мањи је од оствареног у 2004. години за 16, а од планираног за 2005. годину за 36 одсто. Реализован је, истовремено, непланиран извоз од преко милијарду киловат-часова, што је више него претходне године за 4,7 пута.

У протеклој години остварена је и највећа потрошња електричне енергије у Србији од 1990. године. Финална потрошња струје износила је преко 26,5 милијарди киловат-часова и за два одсто била је изнад плана, а за пет одсто већа је од остварене у 2004. години. Процент губитака по пренетом киловат-часу на дистрибутивну мрежу износио је 14,42 одсто и за 0,82 процента већи је од плана, али је и за 0,68 одсто мањи него претходне године.

Запослених мање за 2.500?

■ Наставља се смањивање броја запослених кроз исплату стимулативних накнада за раскид радног односа ■ У току пријављивање запослених у ЈП са Космета, као и инвалида рада, тешко болесних...

И у 2006. години запосленима у ЕПС-у имаће право на исплату стимулативних накнада за споразумни престанак радног односа. Изменама и допунама годишњег плана пословања средства за ове намене, у износу 500 милиона динара, делом ће се обезбедити и из транзиционог фонда Владе Србије. Тиме ће се наставити са смањивањем запослених у ЈП ЕПС, а како је предвиђено планом пословања, ЕПС би ове године напустило још око 2.500 радника.

У оквиру решавања радно-правног статуса запослених у јавним предузећима са седиштем на територији Косова и Метохије донета је одлука о стимулативним накнадама за споразумни престанак радног односа, са циљем подстицања добровољног изјашњавања запослених. То се посебно односи на категорију запослених који могу да остваре старосну пензију, као и на раднике који би са одређеним износом тих примања могли да на други начин реше своју упосленост. Да би се запослени додатно

подстакли за пријављивање за споразумни престанак радног односа, одређено је да основица за одређивање висине накнаде буде просечна исплаћена месечна нето зарада у ЕПС-у у последњем тромесечју 2005. године, увећана за 10 одсто, која се јединствено примењује за све запослене у ЈП са Космета. На тај начин избегнута је њихова дискриминација у зависности од тога да ли су у одређеном периоду били радно ангажовани или су одсуствовали са рада и примали накнаду зарада због објективног прекида рада.

Стимулативна накнада за споразумни престанак радног односа запослених у ЈП са Космета утврђена је за раднике који у току 2006. године испуњавају услове за старосну пензију – према недостајућим годинама живота до 31. маја 2006. године, као дана престанка радног односа, па до навршења 65 година живота. И то у висини једне основице за свака два месеца у првој недостајућој години, за свака три месеца у другој и за сваких шест месеци у преосталим недостајућим годинама, а највише за 16 основица. За запослене који имају најмање десет година стажа осигурања, у износу једне основице за сваку пуну годину стажа осигурања, а највише за 30 основица. И за запослене који имају до десет година стажа осигурања у износу од десет основица. Пријављивање запослених из ЈП са Космета почиње одмах по донетој одлуци и спроводиће се до 19. маја Споразум о престанку радног односа

закључиће се до 31. маја 2006. године, када би запосленима који се пријаве за престанак радног односа под тим условима и престао радни однос.

Са подстицањем добровољних пријава запослених за споразумни престанак радног односа наставља се и у ЈП ЕПС и у његовим зависним привредним друштвима. Понуда за споразумни престанак радног од-

утврђеном одредбама ПКУ. Основицу за утврђивање стимулативне накнаде за споразумни престанак радног односа представља просечна месечна нето зарада остварена у ЕПС-у у последњем тромесечју 2005. године, увећана за 10 одсто, односно просечна месечна нето зарада коју је запослени остварио у последњем тромесечју лане, уколико је то повољније. Под просечном нето зарадом оствареном у ЕПС-у сматра се зарада умањена за износ пореза и доприноса обрачуна на њу за обављени рад и време проведено у раду, а у складу са уговором о раду и ПКУ, рачунајући и увећања по основама утврђеним ПКУ.

Стимулативна накнада за споразумни престанак радног односа запослених утврђује се за: раднике који у току 2006. године испуњавају услове за старосну пензију – према недостајућим годинама живота од 30. јуна 2006. године, као дана престанка радног односа, до навршења 65 година живота. И то у висини основице за свака два месеца у првој недостајућој години, свака три месеца у другој и за сваких шест месеци у преосталим недостајућим годинама, а највише за 16 основица. Позив запосленима за стимулативне накнаде биће објављен до 10. маја, њихово пријављивање спровестиће се до 31. маја, а споразуми о престанку радног односа закључиће се до 30. јуна, када тим радницима и престаје радни однос у ЕПС-у.

Основица за утврђивање накнаде биће просечна нето зарада у ЕПС-у остварена у последњем тромесечју 2005. увећана за 10 одсто

носа у 2006. години односиће се на инвалиде, затим на раднике који имају телесно оштећење или се налазе у тешком здравственом стању, као и на запослене за које генерални директор, односно директори привредних друштава, процене да престанак радног односа не угрожава несметано обављање послова и не захтева пријем других лица у радни однос. Право на исплату ових стимулативних накнада немају запослени који у 2006. години навршавају 65 година живота, а имају најмање 15 година стажа осигурања и они према којима је започет поступак давања отказа о уговору о раду. Запосленом коме престаје радни однос, на основу споразума по овој одлуци, а који у у току 2006. године испуњава услове за одлазак у старосну пензију, исплаћује се, истовремено, и отпремнина у износу

ИЛУСТРАЦИЈА: Ј. ВЛАХОВИЋ

ЗАЈЕДНИЧКИ САСТАНАК ПРЕДСТАВНИКА МИНИСТАРСТВА РУДАРСТВА И ЕНЕРГЕТИКЕ, АГЕНЦИЈЕ ЗА ЕНЕРГЕТИКУ И ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА ЕПС-а

Лиценце у завршној фази

■ Низ детаља тражи брзо разјашњење како би се послови око добијања лиценце за обављање енергетске делатности окончали до краја јуна

У Електропривреди Србије почело је прикупљање разних доказа о испуњавању услова за добијање лиценце за обављање енергетских делатности. Закон о енергетици и одговарајући подзаконски акт, налажу да се то обави до краја јуна ове године. Нека питања су остала неразјашњена и било је неопходно да представници Министарства рударства и енергетике и Агенције за енергетику помогну представницима енергетских субјеката у ЕПС-у, у припреми захтева за издавање лиценце.

На заједничком састанку, који је одржан 19. априла (председавала Оливера Долић, директор Дирекције ЕПС-а за правне послове и

људске ресурсе), представници свих привредних друштава ЕПС-а имали су прилику за отклањање одређених дилема, које су се најчешће односиле на то ко и шта у привредним друштвима треба да прибави за добијање лиценце.

Овом приликом, Мира Симић, представник Агенције за енергетику, упознала је присутне и са предстојећим изменама правилника о давању лиценци. Једна се односи на део о овлашћењу инспектора, пошто је јасно да они не могу да обиђу сваки од неколико хиљада објеката и за њих дају извештаје. Сада ће бити дата могућност да инспектори обавезно обаве инспекцијски надзор над објектима, који су нови и онима, који су ван погона дуже од годину дана (ре-

монти и слично). У другој категорији су, како је рекла Мира Симић, енергетски и заштитни објекти, који су у функцији на дан подношења захтева за издавање лиценце. У овом случају инспектор би обавио надзор и дао мишљење. У трећој категорији су они објекти које инспектори не могу да стигну да обиђу и за које они дају закључак да ли испуњавају услове или не, на основу извештаја самог енергетског субјекта. Тај извештај се односи на редовно обављена испитивања, одржавање и ремонте уз давање комплетне документације са пописом објеката, који су у функцији, а за које се изјавом гарантује да у свему могу да се обезбеде са становишта функционисања и обављања

делатности. На основу таквог извештаја, инспектор би предложио да се лиценца изда или не. То се највише односи на велики број трафостаница у дистрибуцијама, на прегледе делова мреже и слично.

Такође, одређене измене, како је речено, биће скопчане и са финансијским пословањем, односно кретањем новца, стањем рачуна у пословним банкама... Потврде о бонитету ће од 1. јула издавати Народна банка Србије.

Питања присутних односила су се и на начин попуњавања одређених образаца за издавање лиценце, на врсте докумената који треба да се приложе, као и на друге детаље. ■

Д. 06.

ПОВОДОМ 17. МАЈА, СВЕТСКОГ ДАНА ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА

Нових 1000 км оптичког кабла

Кроз развој нових телекомуникационих мрежа и система ЕПС даје свој допринос области телекомуникација. Пројекат развоја телекомуникационог система подржавају европске банке кроз уговоре са нашом компанијом – рекао је Славољуб Лукић, директор Пројекта телекомуникације, поводом

Светског дана телекомуникација који се обележава 17. маја. – Тренутно смо на половини пројекта који се реализује по договореној динамици. Почели смо са инсталирањем нових хиљаду километара оптичког кабла, завршени су тендери за уређаја за напајање терминалне опреме, тако да би за по-

требе ЕПС-а одређени правци ОPGW мреже могли да буду пуштени у рад до краја ове године.

Према речима Лукића, с обзиром на позиције из претходних година, направљен је очигледно значајан допринос телекомуникационим могућностима наше компаније, а тиме и наше земље.

– И по том аспекту укључујемо се као компанија у унију електропривреда. Суседне земље су доста одмакле по техничким могућностима, а неке од њих већ смо достигли. Наши узори у овој области су развијене земље света. Мишљења сам да ћемо за врло кратко време бити равноправни са нама сличним или већим електрокомпанијама. То ће бити напредак у коришћењу и техничких и пословних комуникација у електропривреди. Такође, када се за то створе услови, моћи ћемо да понудимо услуге и на слободном телекомуникационом тржишту – рекао је Лукић. ■

Р. Е

Радови на DV 296

Енергетски центар Србије

Радомир Наумов, министар рударства и енергетике Србије са сарадницима, др Владимир Ђорђевић, генерални директор ЕПС-а и Драган Вигњевић, генерални директор ЕМС-а приликом посете југоисточном делу Србије, средином априла, разматрали су могућности за улагања у јачање енергетске инфраструктуре овог подручја. Како је министар Наумов истакао, на конференцији за новинаре одржаној тим поводом, Ниш има све услове да постане енергетски центар Србије, како у погледу електромереже и сигурног и квалитетног напајања електричном енергијом, тако и у комуналној енергетици и у снабдевању гасом. У том правцу Ниш би требало и да развија будуће привредне активности. Овај регион тренутно тишти доста лоша дистрибутивна мрежа, па ће се, стога, тај проблем превазићи заједничким ангажовањем ЕПС-а, локалне самоуправе у општинама на овом подручју и грађана. Ниш ће, по његовим речима, ускоро постати и гасно чвориште.

– У дистрибутивном делу град Ниш (а конкретно

ЕД „Ниш“) одговоран је за снабдевање купаца електричном енергијом на читавом подручју југоисточне Србије. За ЕД „Ниш“ то значи да би требало да реализује и нове задатке, са којима ће испуњењем постати водећа дистрибуција у ПД „Југоисток“ д.о.о. Поред унутрашње ефикасности, два су кључна фактора за будуће уредно снабдевање купаца електричном енергијом – њена цена и постигнути степен наплате – рекао је Владимир Ђорђевић. Од најважнијих инвестиција у овој години издвојио је реконструкцију три трафо-станице 110/10 kV – ТС „Ниш

ФОТО-ФОНЕТ

Министар Наумов у обиласку северне индустријске зоне у Нишу

10” у Јастрепцу, ТС „Ниш 13” у Доњој Врежини и ТС „Ниш 8” на Леденој Сте-

ни. Ђорђевић је истакао и да је инвестиционим планом ЕПС-а за 2006. годину за ПД „Југоисток” одобрено око 385 милиона динара, од чега 200 милиона за инвестиције, а 185 милиона динара за реконструкције објеката.

Према речима Драгана Вигњевића, у завршној је фази реализација пројекта изградње 400 kV далеководна на правцу Ниш – Скопље (започете пре три године), највећим делом са 21,5 милиона евра (70 одсто) финансираног из донације ЕАР, док је остала средства обезбедио ЕМС. ■

С. Манчић

Паре за „ТЕ-КО Костолац”

Министар за рударство и енергетику у Влади Републике Србије, Радомир Наумов, учешћем ускршних празника, посетио је Костолац и разговарао са руководством Привредног друштва „Термоелектране и копови Костолац”. Наумов је обишао и поплављено подручје у Старом Костолацу. Говорећи о сређивању производних капацитета, Наумов је на конференцији за новинаре, којој је присуствовао и Драган Живковић, директор Привредног друштва „Термоелектране и копови Костолац”, истакао да су у протеклим неколико година овде постигнути изузетни резултати. Из сопствених средстава ЕПС-а, донација, а и из кредита, према речима Наумова, у Костолацу се финансирају пројекти као што су модернизација електрофилтера на термоблоковима „Костолац А”, модернизација система за транспорт пепела и увођење нове технологије одлагања пепела, као и потпуна ревитализација блока од 100 мегавата, чиме ће се радни век овог у Србији најстаријег термоблока продужити за наредних 15 година.

Ч. Радојчић

НАДЗОРНИ ОДБОР ЕПС-А РАСПРАВЛЈАО О ИНТЕРНОЈ РЕВИЗИЈИ

Модел за јединствене поступке

После промена у организацији ЈП ЕПС насталих у процесу реорганизације и реструктурисања, као и превођењем јавних предузећа у зависна привредна друштва, неопходно је да се што пре успостави на новим основама веома значајна функција интерне ревизије, речено је, између осталог, на седници Надзорног одбора ЈП ЕПС, одржаној 14. априла. Улога, задаци и обавезе интерног ревизора дефинисани су у законима о привредним друштвима и о рачуноводству и ревизији, као и Одлуком о оснивању привредних друштава. Интерна ревизија у тим актима, наиме, обухвата поступке утврђивања исправности и законитости.

Како је тим поводом истакао Драгојло Бажаљак, заменик генералног директора ЕПС-а, после преласка на нову организацију није било сасвим јасно шта ће бити коначна надлежност интерних ревизора. Јер, проширењем делатности и тај посао је постао обимнији, па би ревизорима у привредним друштвима требало помоћи да из збирних података, а који се односе на пописе и на књиговодствену евиденцију, оцене квалитет урађеног посла. У ревизорским извештајима, такође, потребно је указати и на све оно што је законом прописано, а није урађено. Према речима Ратка Богдановића, директора Дирекције за економско-финансијске послове ЕПС-а, у овом тре-

нутку веома је важно сагледати како у привредним друштвима функционише интерна ревизија, с тим што је њихов рад потребно иновирати и са међународним обрасцима. Услед велике одговорности коју имају интерни ревизори потребно је статутом регулисати њихову улогу и функцију, с тим што ће ослањање у њиховом раду бити редовна ревизија.

– Интерна ревизија оцењује кључне податке за обављање законом одређених послова – рекао је Станко Ивковић, председник Надзорне комисије ЕПС-а. Посао интерних ревизора, самим тим, није да прописују процедуре него само да констатују да ли су оне испоштоване. М. Ф.

У РБ „КОЛУБАРА“ ОБЕЛЕЖЕНА 45-ГОДИШЊИЦА РАДА „ПОЉА Д“

Продужен век угљенокопа

■ Пресељењем Вреоца, под којим се налази око 570 милиона тона угља, омогућава се континуитет производње за готово пола века ■ Још два нова копа

Обележаваће 45-годишњице рада највећег угљенокопа у Рударском басену „Колубара“, „Поља Д“, 13. априла ове године, протекло је у знаку започетих припрема за пресељење Вреоца, насеља под чијим се катастарским парцелама налази око 570 милиона тона угља. Влада Србије донела је одлуку да за потребе пресељења Вреоца у овој години издвоји 1,5 милијарди динара, а то је, како је новинарима речено приликом обиласка копа, довољно да се обави део припремних радова и до јесени пресели око 80 домаћинстава, од укупно 1.100, колико их има у Месној заједници Вреоца.

Са омогућавањем наставка рада на „Пољу Д“, рудари „Колубаре“ добијају шансу да и даље буду највећи произвођачи лигнита у Србији, јер се експлоатациони век „Поља Д“ продужава за 25 година, а целог басена за читавих пола века. То значи сигурну будућност и за басен, и за запослене, а и за произвођаче електричне енергије – ТЕНТ и ТЕ „Колубара“. Директор РБ „Колубара“ Драган Томић рекао је да је ово највећа инвестиција у компанији и са највећим ефектима, јер се са проши-

рењем „Поља Д“ стварају услови за отварање нових копова – „Поља Е“ са око 350 до 400 милиона тона угља и „Поља Ц“ са око 60 до 70 милиона тона угља.

Поводом 45-годишњице „Поља Д“, после обиласка копа, одржана је свечана академија, којој су присуствовали генерални директор ЕПС-а Владимир Ђорђевић, заменици генералног директора Зоран Манастијевић и Драгојло Бажа-

струје у Србији. Више од половине тог угља откопано је баш са „Поља Д“. Петровић је навео да се годишње откопа више од 14 милиона тона лигнита и више од 40 милиона кубних метара јаловине.

У приказаном филму, сликом и речју, илустровано је да „Поље Д“ има 2.600 запослених, да су у функцији шест јаловинских и два угљена система, десетак роторних багера, осам багера

тренутак када рудари могу да скрену пажњу на свој тежак рад и велики допринос развоју заједнице. Посебно је назначио хуманост и солидарност рудара, коју су за послени у „Колубари“ исказивали у свакој прилици. Он је рекао да се са отварањем перспективе за „Поље Д“ и „Колубару“ обезбеђују услови и за укупан економски напредак овог краја, тако да ни ова, ни будуће генерације рудара не треба да брину да ли ће бити посла. Веће је питање како обезбедити довољан број квалификованог рударског кадра.

Директор Петровић је казао да је направљен план за ефикасније разрешавање овог проблема, додавши да су у ту сврху већ обезбеђени одговарајући услови за рад, укључујући побољшан превоз радника до одредишта на копу, затим хуманизоване услове у баракама за одлагање радне одеће, као и редовно снабдевање свежом водом из цистерни.

После доделе признања заслужним радницима, Културно-уметничко друштво „Рудар“ из Рудоваца извело је сплет игара и песма, а глумац Дарко Бјековић говорио је „Колубарску поему“ Добрице Ерића. ■

А. Цвијановић

Признања за 65 радника

У знак признања за изузетно ангажовање у раду, 65 радника „Поља Д“ добило је по златник са ликом Николе Тесле и захвалнице. Међу награђенима највећи број је радника из непосредне производње, булдозеристи, руковаоци машина, пословође на системима, дакле, они који су у првим редовима битке за тоне лигнита. Награде је уручио директор „Поља Д“ Милан Петровић.

лац, директор ТЕНТ-а Бошко Буха, представници лаваревачке општине и колектива са којима „Колубара“ сарађује, као и велики број радника.

Директор „Поља Д“ Милан Петровић казао је да је од 1961. године до данас са овог поља откопано више од милијарду кубних метара јаловине, а пут електрана упућено је више од 400 милиона тона угља. И данас је ово поље највеће у колубарском басену, од чијег се угља производи 54 одсто

типа „ЕШ“, педесетак транспортера и око сто километара транспортних трака. Такође, ово поље представља и око 3.000 хектара раскопаног земљишта, чија је рекултивација започета пре неколико година, а у наредним тек ће узети маха.

Поздрављајући учеснике свечане академије, директор РБ „Колубара“ Драган Томић поменуо је да се о рударима ретко говори, најчешће у тешким приликама, када се догоди каква несрећа, а да је ова годишњица

Награђени радници „Поља Д“

ОГЛАС ЕПС-а у „ФАЈНЕНШЕЛ ТАЈМСУ“ О ПРИВЛАЧЕЊУ СТРАТЕШКИХ ПАРТНЕРА

Развој уз страни капитал

■ Електропривреда Србије тражи стратешког партнера за наставак изградње ТЕ „Колубара Б“ или за Гринфилд инвестицију, улагање које ствара потпуно нову пословну инфраструктуру исте снаге (700 мегавата) такође на бази колубарског угља

Почетком маја ове године у угледном „Фајненшел тајмсу“ Електропривреда Србије је у форми огласа објавила „писмо о намерама“ којим је ЕПС позвао потенцијалне стратешке partnere за наставак изградње 700 мегавата на локацији ТЕ „Колубара Б“ или опционо прихватљиво друго решење, Гринфилд инвестицију, такође на бази колубарског угља. ЕПС такође тражи и партнера за реконструкцију ТЕ-ТО Нови Сад. Објављивање јавног позива стратешким партнерима трајаће до краја 2006. године, јер ће тада бити спремна и тендерска документација – уз помоћ консултаната. Избор стратешког партнера обавиће се током 2007. године.

Ово је на почетку разговора за лист „kWh“ истакао Драгомир Марковић, директор Дирекције за стратегију и инвестиције ЕПС-а.

– Ово се одвија у склопу ЕПС-овог тендера за избор консултаната у вези са овим питањима. То је процес, којим желимо да решимо два велика проблема. Један је ТЕ „Колубара Б“, инвестиција, која је замрзнута већ 15 година, а, уз то, познато је да ћемо 2012. имати озбиљан струјни дефицит. То је огромна инвестиција у коју ЕПС самостално не може да уђе. Други пројекат се односи на Панонске ТЕ-ТО. Познати су проблеми од протекле зиме око ТЕ-ТО „Нови Сад“ у вези са ценом мазута и гаса и грејања Новог Сада. Због превисоке цене производње електричне енергије, оне и ове године нису „убачене“ у Електроенергетски биланс. Проблем Панонских ТЕ-

Public Enterprise 'Electric Power Industry of Serbia'
Belgrade, Serbia and Montenegro
Web site: www.eips.co.yu

Within the privatisation preparation process through the improvement programs of operational, investment and development performance, Electric Power Industry of Serbia announces its intention to attract

STRATEGIC PARTNERS

For investments into the following joint projects:

- 700 MWe Kolubara lignite fired power plant
- Reconstruction of CHP Novi Sad

Project Status
The selection of consultants for both projects is in progress, with basic tasks to prepare tender documents with evaluation criteria, investigate and identify strategic partners and prepare draft contracts for transactions, together with Electric Power Industry of Serbia.

Basic Project Concept
Strategic partners will be offered a considerably free range of co-financing alternatives: starting from JV enterprise formation with the IPP status, through direct capital investment, capital stock increase and other forms of investment.

- 700 MWe: the possibility of construction completion of classical 2 x 350 MWe units is optionally offered at the site of Kolubara B or a Greenfield investment into 700 MWe high-efficiency unit at the best available location. The possibility of investing into an adequate mining capacity is also optionally offered.
- Reconstruction of the existing CHP Novi Sad (steam cycle - 135 + 110 MWe) into the modern high-efficiency CCGT CHP plant with the construction of additional gas turbine within the existing steam cycle or the construction of the new modern CCGT CHP unit. Potential partners on this project are the City of Novi Sad, with the heat demand of over 300 MWt and the Refinery Novi Sad, with potential process steam consumption of over 300 t/h.

Schedule
Announcement of public invitation by the end of 2006.
Selection of strategic partners during 2007.

Contact
Information and additional clarifications:
Mr. Dragomir Markovic, Manager of the Head Department for Strategy and Investments
11 040 Belgrade, Vojvode Stepe 412, Serbia and Montenegro

Драгомир Марковић

Оглас у Фајненшел тајмсу

ТО би могао да се реши, ако се у њихову модернизацију и реконструкцију, укључи град Нови Сад као купац топлотне енергије, и Рафинерија Нови Сад као купац технолошке паре. Ако потенцијални инвеститор, заједно са нама и њима успостави тај троугао, то може свима да се исплати – каже Марковић.

Он додаје да постоји више могућности за укључивање стратешких партнера: од заједничког предузећа са ЕПС-ом, у коме би валоризовао свако свој део адекватно улагањима, до директног пласмана капитала, докпитализације и других форми инвестирања. То подразумева и власничку трансформацију, а сам оглас у „Фајненшел тајмсу“ је, по Марковићевим речима и доказ да ЕПС није против те промене, већ да је заинтересован за квалитетно привла-

чење страног капитала кроз развојне пројекте који ће обезбедити снабдевање потрошача а не кроз продају делова ЕПС-а.

Стратешким партнерима у овом огласу се нуди градња 700-мегаватне електране на колубарски угљ. Опционо се нуди могућност довршетка градње два пута по 350 мегавата у ТЕ „Колубара Б“ или Гринфилд инвестиција (улагање, које ствара потпуно нову пословну инфраструктуру) исте снаге. Такође опционо се нуди и могућност инвестирања у адекватан рударски капацитет.

Марковић нас подсећа да поред тога што је већ уложено око 350 милиона евра, у „Колубару“ мора да се инвестира још око 800 милиона евра и то око 550 милиона за електрану и више од 200 милиона евра за рудник, који ће обезбеђива-

ти угљ за ту електрану. У Гринфилд инвестицију мора да се инвестира још знатно више. Ту се како је горе наведено опционо нуде различита решења и по речима Марковића, видеће се шта ће од понуда да се добије и шта нам се највише исплати.

Код ТЕ-ТО Нови Сад, односно како је наведено СНР (комбиновано постројење за производњу топлотне и електричне енергије) Нови Сад (135+110 МWe), реч је о реконструкцији, у модерно CCGT СНР постројење високе ефикасности (комбиновано когенеративно гасно турбинско постројење за производњу топлотне и електричне енергије). Ту би се ишло у доградњу гасне турбине у постојећи циклус или изградњом новог модерног блока. Потенцијални партнери у овом пројекту ће бити Град Нови Сад са топлотним конзумом изнад 300 MWt и Рафинерија Нови Сад са потенцијалном потрошњом технолошке паре изнад 300 t/h.

Д. Обрадовић

Лажна социјала

■ Владе околних земаља сматрају да електрична енергија мора реално да поскупљује не би ли се приближила тржишним ценама ■ Код њих поскупљења енергената не изазивају ни демонстрације нити инфлацију

Социјала у цени струје, за све који је купују, било да су богати или сиромашни, годинама јасно показује да се у овом региону, код нас нарочито, и те како води брига о расположењу народа. То је у свакој од суседних земаља била кључна препрека за приближавање електропривреде тржишном аршину. Међутим, наше окружење, дигући цену струје, на сасвим уочљив начин из свега тога излази. Код нас, нажалост, тих наговештаја још нема. Поскупљења струје у нашем атару не сустижу ни инфлацију, а камоли нешто више од тога. Конкретније, последњим, априлским поскупљењем просечна цена струје у Србији враћена је на ниво из јула прошле године (3,83 евро цента по киловат-часу), а цена од 4,1 евро цент, што је позиција из децембра 2004. године, још је далеко. Док суседне земље, које нимало у стандарду нису одмакле од нас, ту социјалну компоненту у формирању цене струје увелико потискују, она код нас још служи за политичка понтирања, или за можда нешто још горе.

Истини за вољу ни наше комшије, по тврдњама европских и светских стручњака, нису достигли реалну, да кажемо светску цену, али су бар озбиљно кренули тим путем. Из сусрета и разговора са представницима већине околних електропривреда, стекли смо утисак да у свему томе нема никакве мистике, или посебне умешности, нити је било неког страха од промена. Једноставно, владе тих земаља стале су на станови-

ште да струја мора реално да поскупљује не би ли се приближила тржишним ценама и ништа се посебно није догађало. Нити је било демонстрација, нити побуне народа! А ни инфлација није подивљала. Реалан пад цене струје, за разлику од нас, они више не бележе и константно се примичу тржишним ценама.

Притом, важно је имати на уму, да светски стручњаци никако не заговарају нагли прелазак на тржишне цене електричне енергије на подручју југоисточне Европе, већ одређену поступност у том процесу. Додуше, сви имају различите аршине.

Тако, на пример, Дејвид Кенеди, високи представник Светске банке, недавно је изнео гледиште да тржишне цене струје на подручју југоисточне Европе неће заживети пре 2010. године и по његовој процени те цене тешко да ће бити мање од 7,5 евро центи за киловат-час. Међутим, он је овом приликом посебно истакао да тај прелазак обавезно мора да прати социјални програм, односно заштита одређених категорија становништва.

Петер Шилдге, представник немачке електропривредне компаније RWE и главни обрађивач теме на недавном скупу у Привредној комори Србије, рекао је да су цене електричне енергије у домаћинствима у земљама југоисточне Европе веома ниске и оне морају да пређу тежак пут да би дошле до цене која одражава реалне трошкове. Његова сагледавања показују да се, ако је цена електричне енергије на прагу електра-

не између три и четири евро цента по киловат-часу, трошкови дистрибутивне мреже (који имају највише учешће у овој цени) бар шест центи и, ако се на то додају маркетинг и нека мала добит, долази до сазнања да би реална цена електричне енергије за домаћинства, како наводи Шилдге, у најмању руку морала да буде на нивоу од 10 до 15 евро центи по киловат-часу! Држава зато, рекао је он, одређеним субвенцијама мора да заштити најсиромашнија домаћинства. Према законима ЕУ није дозвољено да компаније буду субвенционисане, али одређене категорије становништва, могу да буду заштићене.

Срђан Срећковић, помоћник министра трговине у Влади Србије недавно је наговестио да је у плану да у наредне четири године цена киловат-часа у Србији

ИЛУСТРАЦИЈА: Ј. ВЛАХОВИЋ

достигне ниво од 5,5 евро центи, мада тренутно не постоји динамика њеног достизања. Таква цена, како је рекао у складу је са тржишним кретањима у региону и није спорно да се она до 2010. године, у односу на донедавни ниво (3,3 евро цента) повећа за 70 одсто. Он је, такође, рекао да ће се водити рачуна о стандарду грађана, односно да ће се заштити сиромашније становништво.

Према једној управо завршеној студији Светске банке, која се односи на предстојећи петогодишњи период, на подручју југоисточне Европе се очекују два значајна поскупљења

Поскупљења струје код нас не сустижу ни инфлацију, док се свуда унаоколо бележи реалан раст тих цена

струје и то због либерализације тржишта у овом региону и због повећаних трошкова рада дистрибуција. Јер, доста ће морати да се уложи у модернизацију мреже, како би се смањили садашњи значајни технички и економски губици. Највећи проценат поскупљења предвиђа се у Македонији, Албанији, Бугарској и Србији. С тим у вези и овом приликом, поред осталог, препоручује се увођење посебних попушта за потрошаче, који имају материјалне проблеме.

Дакле, све те процене се поприлично разликују, када је реч о брзини раста цена струје и њеној висини у југоисточној Европи и код нас до 2010. године, али су сви сагласни, да сваки од тих сценарија мора да прати озбиљан социјални програм!

Јер, поставка да је најскупља јевтина струја, није само обична флоскула; та разлика увек иде на нечији рачун или на рачун нечега. Сведоци смо да је деведесетих година код нас то ишло на рачун драстичног урушавања целог електроенергетског система.

И после најновијег поскупљења, према речима министра за рударство и енергетику Радомира Наумова,

Сиромашна домаћинства неће моћи да плаћају реалну цену електричне енергије?

– Прво мора да се одговори на питање која су и колико има сиромашних домаћинстава у Србији. Онај ко је сиромашан не сме ничим да се разбацује. Електричном енергијом онајмање могу да се разбацују они који не могу да је плате. Ко је сиромашан, мора да штеди и за то треба да ужива социјалне бенефиције. Али, када се пређе граница штедљивог односа, онда то мора да се плати пуним износом – каже Наумов.

Шта је то реална цена електричне енергије, питање је, које се код нас на најразличитије начине тумачи?

– После поскупљења од 1. априла просечна цена електричне енергије у Србији износи 3,8 евро центи по киловат-часу. У Немачкој је просечна цена те исте робе скоро 16 центи. Да ли може да се каже да Немци имају нереалну цену електричне енергије. Не може. Они само добро сагледавају будућност електропривреде. Ако неко спомене разлику у стандарду, ја ћу вам одмах навести пример Пољске или Мађарске, где је просечна цена киловат-часа 18 евро центи. И то без државних такса – наводи министар.

цена електричне енергије у Србији и даље је најнижа у Европи. Али, како је истакао, то није разлог његовог залагања за повећање цена струје, већ чињеница да са овако депресиваном ценом тог стратешког производа,

један наш изузетно важан национални ресурс тоне и да мора да се укаже на последице даљег одлагања прихватања реалности. А реалност је да цена струје мора да има виши ниво од садашњег и што се брже то уради, последице ће бити мање. Србија, истиче Наумов, нема обавезу према ЕУ када је реч о цени електричне енергије, већ према себи да бисмо били успешни на том будућем тржишту, јер то и те како можемо да будемо.

Да је социјала у цени струје код нас прилично комотна и неселективна може да потврди и следеће поређење. У постојећем тарифном систему наша социјала је највише изражена у такозваној зеленој тарифи до 300 киловат-часова. Она важи и за сиромашне и за милионере?! То није права „социјала“. У Румунији, на пример, најсиромашнији слој становништва има бенефицирану цену струје само до потрошње од 75 киловат-часова месечно. Преко тога се плаћа по вишеструко вишој

цени за домаћинства. Просек је 7,65 евро центи по киловат-часу (код нас после поскупљења износи 3,83 евро центи по киловат-часу). Познато је да Румуни нису одмакли од нас када је реч о животном стандарду.

Социјала мора да се измести из ЕПС-а у општинске центре за социјални рад, иде треба тачно да се зна коме и колико треба помоћи у плаћању електричне енергије, а за ње употребе, средства би могла да се издвајају и из дела профита ЕПС-а, за остале – реална цена струје

То сигурно важи и за житеље Републике Српске, где нам је још 1999. године, приликом једне посете изнет податак да киловат-час стаје на нивоу девет пфенинга или садашњих 4,5 евро центи. Готово четвороструко више него тада у Србији. Када смо изнели мишљење да је то, ипак, висока цена ако се има у виду да је то подручје жестоко било погођено ратом, речено нам је да је тадашња влада Републике Српске донела одлуку да тамошња електропривреда (ЕПРС) 10 одсто прихода издваја за најсиромашније грађане и да се тај приход упућује центрима за социјални рад,

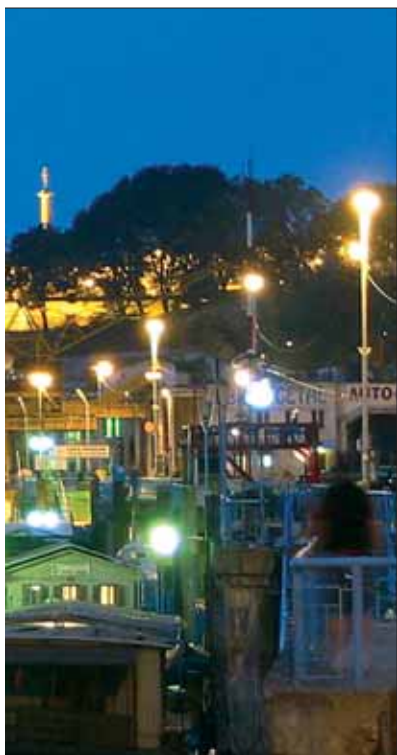
који одређују колико ће и коме (с обзиром на број чланова домаћинства) да плате рачун за струју. Тако је социјала из електропривреде измештена у државне, односно локалне органе управе. Степен наплате, по тада изнетим подацима, износио је 90 одсто, што је за око тридесет процената било више него у то време у Србији! Просечна цена киловат-часа у домаћинствима на подручју ЕПРС сада износи 5,33 евро центи.

Уз ове постоје и други слични примери из околних земаља и ако се све то има у виду, онда је јасно да садашња „социјала“ у цени електричне енергије у Србији мало има везе са правом социјалом, а много више са нечим другим. То друго се, у последње време, често доводи у везу са чу-

вањем инфлације, а кажу неки, и са намерним упропаштавањем ЕПС-а због приватизације у виду распродаје. Не желимо да улазимо у основаност таквих тврдњи, али, судећи и по горе наведеним примерима, сасвим је јасно да социјала мора да се измести из ЕПС-а у општинске центре за социјални рад, где треба тачно да се зна коме и колико треба помоћи у плаћању електричне

енергије, а за те потребе, средства би могла да се издвајају и из дела профита ЕПС-а. Уосталом, из ЕПС-а је више пута та спремност и потврђена. За све остале мора да важи иста – реална цена струје. Ствар је процене да ли је у овом тренутку пет центи реална цена струје за ЕПС и да ли одмах може да се примени, с обзиром на наше дугогодишње ценовно заостајање. Ко и какву улогу има у вези са социјалном компонентом, свуда је јасно, осим код нас. Крајње време је да неко ко је за то надлежан каже и зашто. ■

Драган Обрадовић

САРАДЊА ЕПС-а СА СРПСКОМ ПРИВРЕДОМ

Предност да, али не по сваку цену

■ Све што могу да раде српске фирме, оне имају приоритет у ЕПС-у, али уз цену морају да испоштују квалитет и рокове јер њихове слабости не могу да утичу на наше ремонте и спремност капацитета - каже Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЕПС-а

Сарадња ЕПС-а осталом српском привредом увек је била веома значајна, како за велике системе тако и, све више, за мања и средња предузећа. У последње време ова сарадња још више добија на значају нарочито после продаје неких наших фирми странцима, када су многа наша мала и средња предузећа остала у великој мери без посла. Не због лошег квалитета производа и услуга, већ једноставно што странци сада готово све услуге узимају „од својих”. Имајући, поред осталог и то у виду, ЕПС у последње време све више инсистира на укључивању у посао што више домаћих фирми, разуме се које поседују потребан квалитет. Штавише, чак и када се са странцима уговарају испоруке нечега што се код нас не производи, ЕПС од својих инопартнера тражи да размотре могућности како да се укључи неко од домаће привреде као подиспоручилац или подизвођач.

Упознавајући нас са овом тематиком, Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЕПС-а за техничка питања, рекао је да је имао прилике од многих привредника да чује да је процес приватизације у

претходном периоду, нпр. продаја цемента, пивара, фабрика воде и других фирми странцима, довела и до одређених негативних ефеката, а који се пре свега огледају у знатно мањим могућностима да домаћа предузећа пласирају своју робу и услуге.

— * —
Пиваре, цементаре и друга предузећа која су прешла у руке странаца све мање узимају робу и услуге од многобројних домаћих малих и средњих предузећа

— * —
- Иде се чак дотле да у појединим случајевима нови власници више ни-

Квалитет, цена и рокови, услови су којих и домаћи испоручиоци морају строго да се придржавају

шта не набављају из Србије, укључујући, рецимо дрвене палете за сандуке, односно амбалажу, па, морам да кажем, чак и тоалет папир! Многа наша предузећа, која су у свему томе имала своје значајно место, квалитетно обављајући послове сада ту једноставно наилазе на затворена врата и нека су већ осуђена на пропаст. Ето то је још један

доказ да приликом приватизације фирми ваља имати у виду и друге аспекте. И да је неопходно да фирма која се приватизује не буде посматрана изоловано, већ морају да се сагледају и услови и збивања у њеном окружењу и промене на тржишту које могу настати. Електропривреда Србије зато и у том смислу добија све значајнију улогу, јер је реч о великом предузећу, које посвећује значајну пажњу домаћим предузећима

Услуге српских фирми на првом месту

ма и научним институцијама, укључујући их у послове, које обавља – каже Манасијевић.

Све што могу да раде српска предузећа, а што је потребно ЕПС-у, она увек добијају приоритет и то, како каже наш саговорник, не само кроз Закон о јавним набавкама, већ и на тај начин што се код иностраних

партнера, који нам испоручују нешто што се код нас не производи, инсистира да у што већој мери за разне послове укључе наша услуга и друга предузећа. Сугерише им се коју врсту услуга и на ком месту могу да добију. Тиме и укупан производ постаје јефтинији јер део које раде домаће фирме, по правилу

је, јевтинији од адекватног производа из иностранства.

– Могу слободно да кажем да је учешће српске привреде у пословима које обавља ЕПС сада знатно веће него учешће у пословима ма ког другог великог привредног субјекта из Србије. По закону наше фирме могу да буду и до 20 одсто скупље, али и поред тога неке не добијају посао. Ето, прошлог месеца се десило да су наше две фирме изгубиле на тендеру и поред олакшица које Закон даје и оне морају да преиспитају своје пословање. Јер, ако неко из иностранства, ко има и транспортне трошкове и скупљу радну снагу итд, дође овде и поред свега буде јевтинији за више од 20 одсто, онда с тим домаћим фирмама, заиста нешто није у реду. Оне не могу да своје проблеме и нерационалности решавају преко леђа ЕПС-а. Ми, дакле, хоћемо да укључујемо домаће фирме у што већој мери, али не по сваку цену и на штету ЕПС-а. Наш је приоритет да мо-

ра да се испоштује квалитет и рокови и њихово пробијање не може да се толерише, јер имамо нашу динамику ремонта. Све би се пореметило, ако бисмо допуштали кашњења – каже Манасијевић.

У предузећа с којима ЕПС има најразвијенију сарадњу он је убројао: Гошу-ФОМ и Гошу-Монтажа, Минел, Термоелектро, Енергопроект, Север, МИН-Ниш, институте „Михаило Пупин” и „Никола Тесла” као и Рударски институт, Рударско-геолошки факултет, као и Машински, Електротехнички и Технолошки факултет. То су углавном субјекти који су битни за одржавање електрана и копова, а сарађује се и са низом других предузећа на локалном нивоу. Наш саговорник на крају закључује, да ће се с тим фирмама и даље сарађивати ако буду испуњавале рокове и давале задовољавајући квалитет и цену и да ће и убудуће имати приоритет. ■

Д. Обрадовић

ЦЕНТРАЛНИ СТРУЧНИ ТИМ ЗА СИСТЕМАТИЗАЦИЈУ РАДНИХ МЕСТА ПОСАО ПРИВЕО КРАЈУ

Нова систематизација у јулу

На пословним колегијумима ЕПС-а, пословодство са директорима привредних друштава у два наврата је разматрало резултате досадашњег рада Централног стручног тима за систематизацију радних места. Није било значајних одступања од решења, које је овај тим предложио.

Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЕПС-а и председник Централног стручног тима, истичући ову констатацију, наговестио је да ће сада морати да се приступи и одређеним изменама, почев од броја распоређених извршилаца па надаље и тај посао ће се наставити и у наредном периоду.

– Идеја је да са новом систематизацијом званично стартујемо од

1. јула ове године. Мада то сада можда некеме и оптимистички звучи, настојаћемо да до наведеног датума то и постигнемо. На овај начин Централни стручни тим је посао привео крају и сада се „уцртавају” примедбе, које су усвојене на пословним колегијумима. После тога највероватније ће се формирати координациони тим за окончање ових активности и том приликом очекује се и активније укључивање синдиката. Практично, правиће се подлога за сачињавање новог посебног колективног уговора, односно појединачних колективних уговора за привредна друштва и уговора о раду – за појединце. Желео бих да истакнем да систематизација радних места није подразумевала от-

пуштања, већ препознавање одређених радних места како са аспекта недостајућег кадра, тако и са аспекта могуће технолошке превазиђености, као и могућности рационализације у том погледу. Мислим да је за све људе добро да препознају своју улогу, односно своје радно место и још је важније да схвате који се допринос од њих очекује. Ма колико то деловало демагошки, то је услуга сваком запосленом. Лично мислим да у РБ „Колубара” има највише простора за овакве рационализације. Цела ова прича, би без развојне компоненте била осуђена на неуспех па се о томе посебно водило рачуна – рекао је Зоран Манасијевић. ■

Д. Об.

Хидрологија и кварови померају рокове

■ Период за ремонт блока А-1 у ТЕНТ-у биће искоришћен за уградњу новог електрофилтера - као на блоку А-2

Изузетно велике воде, највеће у последњих сто година, које су у доброј мери загушиле рад хидроелектрана, као и веома променљиво време које је довело до великих осцилација у величини конзума, главни су разлози због којих су већ на самом старту ремонтне сезоне морале да буду донете одлуке о померању почетка неких радова – каже Зоран Манасијевић, заменик генералног директора ЕПС-а за технички систем. – Тачније, код неких ће чак морати и да се промени број дана за обављање радова, као и њихов обим.

Манасијевић даље објашњава је велика количина воде довела до смањења објективне снаге којом хидроелектране могу да раде, чак и до 600 мегавата, а осцилације у величини конзума (6-7 одсто већи од планираног и од уобичајеног за овакву просечну температуру) ишле су од 93 до 116 милиона киловат-сати и то у року од неколико дана. Узимајући у обзир све то, створила се ситуација у којој нема много флексибилности за ефикасно вођење система. Зато је много производних јединица држано у погону како би били спремни за сваку врсту изненађења, што, како се види, и успева. Како није било флексибилности у раду хидроелектрана, увећане потребе за електричном енергијом подмиривале су се из термокапацитета. Наш саговорник наглашава да ефекти поскупљења струје, што се тиче величине конзума, нису засад примећени јер су се потрошачи на крају

грејне сезоне, оставши без других енергената, окренули електричној енергији. Претпоставља се да је разлог томе и што први рачуни са увећаном ценом електричне енергије још нису стигли до потрошача.

– Када је реч о измењеним плановима ремонта, треба напоменути да се на блоку А-1 (200 MW) у ТЕНТ-у десио озбиљнији квар који не може да се санира за неколико дана, тако да је тај блок уведен у ремонт неколико месеци пре планираног термина. Његова санација ће трајати дуже него што је предвиђено актуелизованим планом ремонта. Овај блок ће по свој прилици бити ван погона око шест месеци – каже Манасијевић. – Једна од идеја је да се овај период искористи и за уградњу новог електрофилтера, истога као на блоку А-2, где је овај посао обављен прошле године, а за то постоји неколико разлога. Пре свега, заштита животне

средине, с обзиром на то да је блок А-1 тренутно највећи загађивач од свих блокова у Обреновцу. Свођењем емисије штетних честица у границе које су постигнуте на блоку А-2 после уградње електрофилтера, ниво загађења у Обреновцу био би упола мањи. Комплетна документација за овај посао постоји.

По Уредби о мерилима и условима за повраћај, ослобађање или смањење плаћања накнаде за загађење животне средине коју је донела Влада Републике Србије, постоји могућност да

се накнада за 2006. годину, коју би ТЕНТ као загађивач требало да плати, умањи за вредност уложених средстава. То значи да би читав посао уградње електрофилтера, који би иначе коштао око 4,5 милиона евра, био готово бесплатан.

Донета је, такође, одлука да се са ремонтом блока Б-1 у ТЕНТ-у крене три недеље касније, јер иако је крај грејне сезоне, ЕПС жели да избегне сваки ризик и даље квалитетно снабдева потрошаче електричном енергијом. С аспекта расположивог угља и стања акумулација нема никаквих проблема, каже Манасијевић. И поред великих проблема на угљенокопима, нарочито на „Колубариним“, где су почели хаваријом „глодара 9“, настали се са ситним, као и озбиљнијим кваром на багеру Ц 700 и појавом клизишта на „Пољу Б“, резултати су изнад биланса. Да би ЕПС одржао овај темпо, важно је да квалитетно финансира програме инвестиција и ремонта. У току је, према речима Зорана Манасијевића, последње усаглашавање у вези с тим, као и око прерасподеле средстава унутар ЕПС-а. Посебан акценат је на РБ „Колубара“.

Р. Е.

Ремонтна сезона пре планираног термина

Електроенергетска ситуација у априлу

Укупне потребе за електричном енергијом на подручју Србије (без потрошње на Космету) у априлу износиле су 2,514 милијарди киловат-сати. Према подацима Сектора за планирање и управљање, то је 0,8 одсто мање од биланса, а 0,9 одсто више него у истом месецу прошле године. У том периоду капацитети ЕПС-а (укључујући ХЕ „Пива“ и ХЕ „Газиводе“) произвели су 3,096 милијарди киловат-сати електричне енергије, што је 1,7 одсто мање од биланса, а за 0,6 одсто више од остварења у истом месецу лане. У проточним хидроелектранама, због велике воде на Дунаву, произведено је 862 милиона киловат-сати, што је за 24,1 одсто мање биланса, односно за 8,2 процента мање него у истом периоду претходне године. Акумулационе хидроелектране произвеле су 234 милиона киловат-сати, а то је 54 одсто више од биланса, тј. 17,1 одсто више у односу на април претходне године. Термоелектране на угаљ (без електрана на Косову) премашиле су биланс за 13,6 одсто, тј. за 6,4 одсто у односу на исти месец прошле године. Потребе за електричном енергијом у априлу подмирене су и набавком 121 милион киловат-сати од других електроенергетских система и партнера.

Крајем априла стање на депонијама угља и у акумулацијама било је задовољавајуће, тачније 13,6 одсто више од билансиране количине угља и 85 одсто максималног енергетског садржаја у језерима акумулационих електрана.

УКУПНА ПРОИЗВОДЊА ЕНЕРГИЈЕ У ЕПС-у МИНУЛЕ ЗИМЕ БИЛА ЈЕ ИЗУЗЕТНО УСПЕШНА

Хаварије изискују још већу поузданост капацитета

■ Елементарне непогоде, које су озбиљно погодиле и ЕПС нова су неповољна околност

Са сигурношћу можемо да кажемо да је протекли зимски период, када је реч о укупној производњи енергије у ЕПС-у, био изузетно успешан. Износећи ову констатацију Владан Јовичић, директор Дирекције за производњу енергије ЕПС-а, је као узрок поновног и неочекиваног раста потрошње електричне енергије за грејање навео и диспаритет цена енергената.

– Није никако логично да кубни метар дрва буде двоструко скупљи од тоне угља, а да не говоримо о електричној енергији, као финалном производу, који и у поређењу са нашим окружењем има изузетно ниску цену. Људи су се једноставно определили за грејање оним што им је јевтиније и најелегантније. Оно што је кључно за период у коме се сада налазимо, свакако је то да морамо да постигнемо што већу поузданост рада свих производних капацитета и да великим залагањем у погонима цео систем довољно утегнемо како бисмо постигли бар прошлогодишњу, а надам се и већу производњу. Прошле године смо увезли много мање електричне енергије него претходних година и те уштеде сада предузећу остављају већи

Највеће клизиште у последњих 10 година

Током априла, после отапања снега и обилних падавина дошло је до клизања тела одлагалишта на „Пољу Б” у дужини од око 2,5 километара, при чему је комплетна угљена етажа блокирана његовим клизећим масама. Сва опрема је демонтирана и транспортована са одлагалишта на стабилне просторе – каже Милан Јаковљевић, помоћник директора Дирекције за производњу енергије и даље објашњава: – Реч је, пре свега, о глиновитим, врло неповољним материјалима са становишта геомеханике. Пре формирања нове конфигурације одлагалишта урађена су неопходна истраживања, а затим и прорачуни стабилности којима је одређена висина и дубина будућег одлагалишта, а тиме и технологија рада. Одлагање откритке било је праћено повременом нестабилношћу углавном новоодложених маса, а ређе и подлоге, односно старог одлагалишта. Међутим, после топљења снега и обилних падавина почетком ове године одлагалиште је показивало озбиљније знаке нестабилности, али снимци нису показивали већа померања. Садашње стање је такво да се на унутрашњем одлагалишту „Поља Б” дуго неће моћи одлагати нове масе. С обзиром на то да се на тој локацији смешта откритка не само са „Поља Б” и будућег „Поља Ц” већ и са tzv. Источне кипе, потребна је озбиљна санација. У плану је ангажовање тима стручњака, укључујући и иностраних. Нова локација за одлагање откритке биће на „Пољу Д”. До прекида у производњи угља неће доћи, а откопавање откритке почеће од јесени – каже Јаковљевић.

Р. Е.

простор за целокупну консолидацију – каже Јовичић.

Нажалост свему овоме, како наводи наш саговорник не иду наруку елементарне непогоде, које су нанеле штету и ЕПС-у. Дотоци су били на „стогодишњем нивоу” и то је утицало на осетно смањење производње у хидроелектранама. У Костолцу су са копова испумпаване и велике количине воде да би се обезбедио несметан и без-

бедан рад механизације.

– Највећи проблем имали смо у „Колубари” на „Пољу Б”, где се због површинских вода појавило велико клизиште. Кренуло је око 25 милиона кубика земље и прекривена је цела једна етажа. Тиме је практично на овом пољу онемогућена производња угља, односно производе се само минималне количине у једном делу. По мојој процени, уз примену одговарајућих гра-

ђевинских захвата, биће нам потребно бар годину и по дана да се све то санира и омогући даља експлоатација угља. – каже Јовичић.

Великог квашења угља било је, по речима нашег саговорника и на депонијама термоелектрана, што ће свакако утицати на смањење његове топлотне моћи. Међутим, пошто су количине угља на депонијама изнад балансираних, производња електричне енергије ће нормално да се одвија.

– Што се тиче „глодара 9” на „Пољу Д”, који је тешко хаварисан 3. децембра 2005. тренутно се ради на демонтажи хаварисаних делова. Радови на монтажном плацу почеће у јуну и обнављање електроопреме и склапање машинских делова, потрајаће још најмање годину дана. Радимо без заменских капацитета: било шта да нам испадне на коповима или од електрана, замену за то немамо. Зато је потребна велика прецизност у планирању и вођењу послова. Имамо и проблема због хаварије Блока А-1 у ТЕНТ-у. Отклањање тог квара трајаће седам осам месеци. Отприлике исто време ће бити потребно и за отклањање последица хаварије на десетом агрегату ХЕ „Бердап 2”, а Блок А-1 у Костолцу у погон би требало да уђе у октобру ове године. Да би се последице ових хаварија што мање осетиле, мораћемо што боље да обавимо ремонте, испоштујемо задате рокове и све капацитете вратимо у функцију, како бисмо са што већом поузданошћу могли да гарантујемо извршење Електроенергетског биланса – каже Јовичић. ■

Д. Обрадовић

Блокирана комплетна угљена етажа на „Пољу Д”

ЕПС ствара услове за опстанак

■ Међународни пројекти и донације заобилазе српска насеља ■ ЕПС наставља изградњу трафо-станица и далековода.
■ Почели ремонти и реконструкције

Иове године Електропривреда Србије уложиће значајна средства за одржавање електродистрибутивног система у српским срединама на Косову и Метохији. Ремонти су у току, а у готово свим српским насељима с првим данима маја настављају се изградња и реконструкција објеката од којих зависи сигурност снабдевања потрошача. Управни одбор ЕПС-а донео је прошлог месеца одлуку о реализацији ових активности, а у Дирекцији ЕПС-а за косметска предузећа припремљени су планови и пројекти за све ове радове.

То значи да ЕПС наставља да брине о снабдевању потрошача у српским срединама на Космету, где је од доласка Кфора снабдевање струјом постало не само основни животни услов, него и питање националног одређења. Свих ових година Унмик готово ништа није улагао у српске средине, а при том их је најчешће остављао без струје. Српска насеља подлегала су најригорознијим редуцијама потрошње, које су у неким селима трајале и по неколико месеци. Такав однос оставио је последице, за које Драгутин Марковић, директор Сектора за пренос и дистрибуцију електричне енергије у Дирекцији ЕПС-а за косметска

предузећа, каже да су вишеслојне.

– Проблем са српским срединама на Космету – вели Марковић – јесте тај што се овакав однос Унмика надозвао на неповољно стање из претходних деценија. Дуго се у српским насељима није довољно улагало у инфраструктуру, па ни у електроенергетске објекте. На пример, на северу Покрајине, били су то, како се онда говорило, пасивни крајеви, а у ствари средине без индустрије и у заостајању за осталим крајевима. Иако је

Потрошња струје премашила капацитет дистрибутивних објеката и мреже

у последње две деценије прошлог века овде отворено неколико фабрика, стање се у погледу инфраструктуре није битније променило. Истину за вољу, најмање се осећао недостатак електроенергетских објеката, јер та потреба и расте с развојем индустрије. Зато је нешто боља ситуација са српским срединама у средњем Косову и Косовском Поморављу, али је још гора у Штрпцу, чије снабдевање зависи од једног 35-киловолтног далековода и само једне трафо-станице на овом напону. Од доласка Кфора на Космет, пробле-

ДРАГУТИН МАРКОВИЋ

ДИРЕКТОР СЕКТОРА ЗА ПРЕНОС И ДИСТРИБУЦИЈУ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ

Чекајући сагласност

– Реконструкција и изградња дистрибутивних објеката и мреже у српским срединама на Космету, које је у протеклих седам година финансирао и обавио ЕПС, допринеле су побољшању услова и квалитета напајања потрошача, али то се истовремено одразило и на повећање потрошње, односно на оптерећеност енергетских објеката на средњем и високом напону. Шта то значи, најбоље показује пример средњег Косова, где већ пет година не можемо да добијемо сагласност Унмика за изградњу 35-киловолтне трафо-станице у селу Преоце, а потрошња је сада стигла дотле да овакав објекат не би био довољан, већ је неопходна „стодесетка“. Нажалост, овакву трафо-станицу не можемо да уврстимо у реалан план. Ни за њу, као ни за ону од 35 килволти, сагласност не можемо да добијемо, без обзира на то где предлагемо да се гради – у Грачаници, Чаглавици или Лапљем Селу. При томе, она би без већих тешкоћа могла да се прикључи на постојећи далековод, који је својевремено и пројектован да прихвати нову „стодесетку“ у јужном делу Приштине, намењену управо за потребе ових насеља према Липљану, а која ни до данас није изграђена – наглашава Марковић.

ми се умножавају, што због нарасле потрошње, што због незаинтересованости Међународне мисије за услове живота грађана у српским срединама.

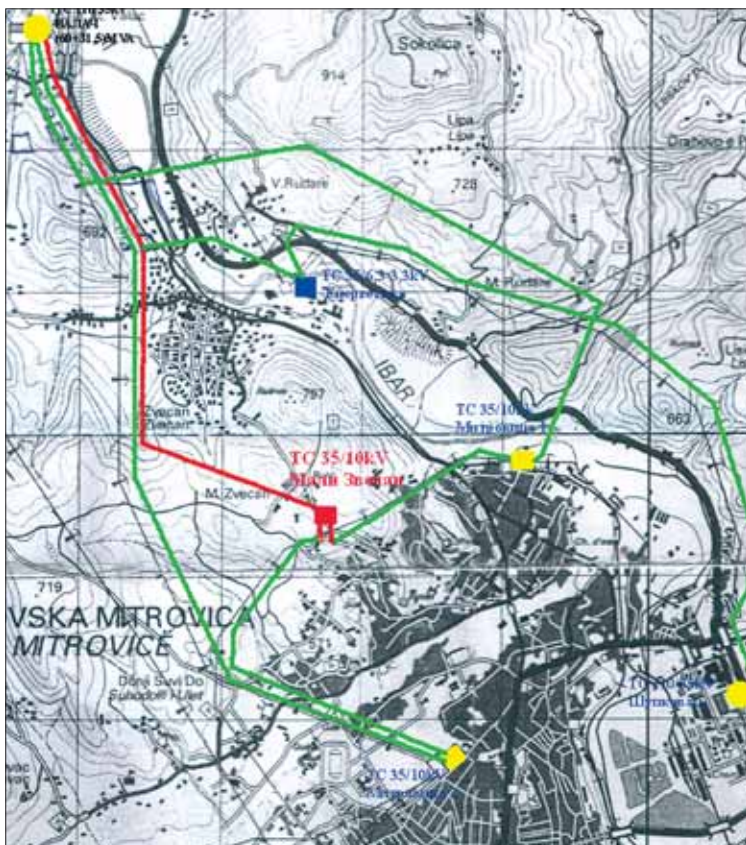
Марковић наводи да је са доласком избеглица из других крајева Покрајине у општинама на северу Космета и насељима у средњем Косову знатно увећан број становника, тако да су потребе за електричном енергијом далеко премашиле капацитете електроенергетских објеката и мреже. Такође, дистрибутивни систем угрожавају сталне редуције струје, које не престају од 1999. године.

– При томе, за разлику од албанских средина у Покрајини, где је Унмик доста улагао у електроенергетске капацитете, у српским није било ниједне озбиљније инвестиције у ову врсту инфраструктуре. У српске средине нису ишле ни донације, ни међународни пројекти за унапређење услова живота у Покрајини, тако да је брига о електроенергетским објектима свих ових седам година била препуштена ЕПС-у. Са-

мо захваљујући улагањима из Београда и напорима задолжених у косметским предузећима ЕПС-а, одржан је електроенергетски систем и омогућавано снабдевање потрошача у српским крајевима – истиче Марковић.

– Такав однос Међународне мисије – додаје он – оставио је дубок траг не само на стање система, у коме је евидентно заостајање за албанским срединама, него и на уверење српског живља на Космету да су им ЕПС и Република Србија једини гаранци за опстанак на овом тлу. Због тога је важно да планиране објекте изградимо, али и да нађемо могућности да додатно увећамо сигурност снабдевања електричном енергијом.

Почетком овог месеца треба да почну радови на изградњи 35-киловолтног далековода од трафо-станице „Валач“ у Звечану до села Зупче, у општини Зубин Поток, одакле веза на овом напонском нивоу постоји са трафо-станицом „Газиводе“. Припреме су обављене, урађен је пројекат и набављени су стубови, изолатори и проводници, а радове ће изводити

Приказ постојећих и планираних објеката на северу Космета

ЈП ЕПС – „Електроко- смет”. Планирано је да се далековод, дужине 8,5 километра, заврши до средине овог лета.

Ово је један од три најважнија захвата на електродистрибутивној мрежи у српским срединама на Косову и Метохији, која ће у овој години обавити ЕПС-ова предузећа, а следе још замена трансформатора у ТС 110/35 „Газиводе”, као и изградња далековода од ТС „Валач” до ТС „Трепча-Енергетика”.

– То су пројекти на којима је рађено претходних година, тако да у овој само настављамо започети посао. Њихова сврха је да се осигура стабилност у снабдевању потрошача, барем када на Косову и Метохији има струје. Циљ је да се колико је год то могуће отклоне разлози за прекиде у напајању електричном енергијом због преоптерећености трафо-станица и мреже на средњем напону. Са овим новим далеководима и повећаном снагом трансформације обезбедиће се боље снабдевање потрошача у општини Зубин Поток – објашњава Марковић.

Према његовим речима,

изградња далековода „Валач-Зупче” претходиће замени трансформатора у ТС „Газиводе”, односно та два пројекта су међусобно условљена.

Други 35-киловолтни далековод, чија се изградња такође већ дуже планира и припрема, „копча” је ТС „Валач” са ТС „Трепча-Енергетика”, али пре свега имаће функцију да побољша стабилност снабдевања у општини Звечан и нарочито у самом Звечану, насељу које је у срцу индустријске зоне „Трепча”, али често у мраку.

Поред ова три пројекта, чијом ће се реализацијом постићи ефекти на ширем подручју снабдевања по-

трошача у северном делу Косова и Метохије, ко- сметска предузећа ЕПС-а су за ову годину испланирала и неколико реконструкција трафо-станица и мреже, којима ће се побољшати напонске прилике у појединим насељима у средњем Косову и Косовском Поморављу. На „тридесетпетици” у Штрпцу у плану је да се постојећи трансформатор од четири мегаволтампера замени двоструко снажнијим. За све то припремљена је пројектна документација, а реализатор пројекта биће такође „Електрокосмет”.

Марковић каже да је уз ове већ готове пројекте важан и план да се приступи пројектовању и изградњи нове трафо-станице 35/10 kV „Мали Звечан”, са прикључним далеководом од ТС „Трепча-Енергетика”. Та нова трафо-станица омогућила би боље снабдевање насеља Звечан, али и дела Косовске Митровице, где је такође све већа потреба за проширивањем дистрибутивних капацитета.

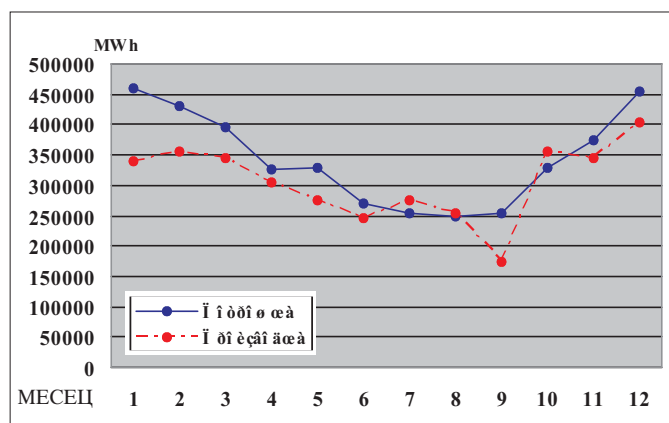
Истичући да је за сигурност снабдевања српских средина већ сада важно да се размишља о додатној далеководној вези са централним делом Србије, Марковић каже да има у виду изградњу 110-киловолтног далековода Рашка-Валач, који би омогућио напајање струјом и када косметске електране не раде.

– Наравно, од ове идеје до њене реализације биће потребно да се превали дуг

пут са многим непознаницама, на које се одговори управо траже у преговорима о Косову и Метохији. Те нејасноће, међутим, више се тичу политичких и економских односа, него електроенергетских. У електроенергетском погледу, с обзиром на јединственост електроенергетског система Србије, у коме је систем на Космету само део исте целине, изградња овог далековода има сва оправдања. И са аспекта развоја енергетике и са аспекта укупног економског развоја, ова идеја ће увек остати занимљива и важна – каже Марковић.

Према његовим речима, изградња нове далеководне везе са Рашком може да постане и питање приоритета, будући да су из Координационог центра за Косово и Метохију најављене значајне активности за подстицање економског развоја српских средина на Космету, који ће неминовно наметнути поправљање електроенергетских прилика. Отварање нових радионица или фабрика напосто не може ни да се замисли без стабилности у напајању електричном енергијом.

– Сада имамо ситуацију да је на Космету велика потрошња струје зими и мала лети. То значи да се струја користи углавном за грејање, и то много упркос редуцијама. Са производним погонима ова слика би се изменила, јер би и летња потрошња порасла, а онда се опет отвара питање како да обезбедимо струју да фабрике могу да раде. То је мањевише ситуација у свим српским срединама на Космету и зато планирање проширења капацитета у преносу и дистрибуцији електричне енергије мора да прати планове укупног економског развоја, а најбоље би било када би могло да тече упоредо – истиче Марковић.

Дијаграм производње и потрошње струје на Космету током године

Анка Цвијановић

Информациона подлога за нову праксу

■ Нови информациони систем омогућиће увид у кадровску слику сваког запосленог и кадровски потенцијал и на основу тога усклађивање развоја појединца са развојем организације

Основни циљеви у Електропривреди Србије у области људских ресурса односе се, пре свега, на промену квалификационе и побољшање старосне структуре, уз истовремено смањивање броја запослених. Како анализе показују, да би се достигао оптималан број запослених, адекватна квалификациона и пожељна старосна структура, промене се морају планирати и одвијати на основу унапред усвојене стратегије са јасним и мерљивим циљевима у наредном средњорочном периоду.

Други велики циљ је у области стручног усавршавања и обуке запослених. У тој области треба да се успостави континуирана пракса обогаћивања знања, развијања постојећих и стицања нових вештина у раду. И најзад, трећи циљ, односи се на увођење и развијање система награђивања према резултатима рада, који ће омогућити већу мотивацију за рад и такву расподелу да они који организацији више дају и добијају више.

– Полазећи од ових циљева осмислили смо, креирали и тестирали, односно већ примењујемо за запослене у дирекцијама ЕПС-а, нови информациони систем, каже Љубиша Илић, директор Сектора за људске ресурсе. Систем ће представљати чврсту подлогу за планирање броја и

структуре запослених, за идентификацију потреба и лица за обуку, за утврђивање радног учинка и висину зараде по том основу.

Између готовог софтвера који смо могли да набавимо и изградње сопствене апликације определили смо се за ово друго решење. Прво, имали смо јасну визију о томе шта хоћемо у Сектору за људске ресурсе и квалификоване кадрове за програмирање у Сектору за информациони систем. Друго, такав приступ нам омогућава да добијемо информациони систем који ће потпуно одговарати потребама ЕПС. Треће, стварајући сопствени систем, у могућности смо да га прилагођавамо специфичним циљевима и потребама у одређеном временском периоду, које се буду јављале у процесу реструктурисања ЕПС-а. Значи, систем и база података су отворени за укључивање нових информација, за из-

весне промене у врсти и структури информација, које ће бити условљене конкретним плановима у области људских ресурса. Прилагођавање можемо сами да изведемо и да не зависимо од неког другог који би нам продао већ готов систем, наглашава Илић.

У овој и 2007. години тежиште ће бити на успостављању нове, знатно ефикасније организационе структуре и систем је већ оспособљен да прими нову организацију са свим организационим јединицама и радним местима у сваком привредном друштву. Истовремено ће се уносити и подаци о запосленима који ће бити распоређивани по радним местима. То ће омогућити да се у сваком тренутку има адекватна слика о организацији и њеној структури, о броју и структури запослених, као и подаци о сваком појединцу, његовом искуству и по-

тенцијалу, укључујући и информације о потребним и изведеним обукама и стручним усавршавањима.

Систем је отворен за развој и конкретизацију стимулативних елемената за обрачун зарада. Како се буду осмишљавали модели награђивања, од индивидуалног радног учинка према учинку организације, који укључује смањивање трошкова пословања или смањивање губитака у мрежи, до награђивања иновација и стваралаштва, тако ће се и софтверске апликације развијати у складу са потребама за примену одређених модела награђивања.

– Из свих тих информација за потребе управљања на нивоу ЕПС-а, користиће се они подаци који су потребни за анализу, утврђивање стратегије и за праћење реализације усвојених планова. На нивоу сваког привредног друштва, за потребе његовог менаџмента, из система ће се добијати информације о броју, структури и потенцијалу запослених у њему, на основу којих ће се конкретизовати планови развоја и обуке, награђивања и стимулације запослених. За потребе организационе јединице у привредном друштву, систем ће омогућити све потребне информације за управљање и стимулисање људи који раде у тој организационој јединици, за планирање и мерење ефеката и резулта-

Сви подаци о кадровима на једном месту

Смањивање административних послова

Нови информациони систем омогућиће да се смањи обим административних послова у кадровским службама. Веома брзо ће се добијати потребни подаци о сваком запосленом за потребе израде уговора о раду, као и о доношењу решења о остваривању права запослених и за друге административне потребе. Заправо, сви ти правни акти, биће типизирани и произаћи ће из самог система након уноса потребних података, који се такође добијају из самог система. Класични досијеи запослених и даље ће постојати. У њима ће се чувати документа запослених, али неће бити потребе за сталним окретањем тих страница, јер ће се све информације налазити у бази података. Смањивањем административног рада отвара се могућност за усредсређивање на способности и стручни потенцијал појединца и за његово усмеравање у развоју, имајући у виду потребу, развојне планове и циљеве организације у којој појединац ради.

КОНФЕДЕРАЦИЈА СЛОБОДНИХ СИНДИКАТА ТРАЖИ СВОЈЕ МЕСТО

Хоћемо да нас чују

■ С обзиром на то да окупља око сто хиљада чланова, ова синдикална асоцијација има право да репрезентује њихове интересе у Социјално-економском савету, каже председник Милан Ковачевић

Конфедерација слободних синдиката, у коју су удружени синдикати највећих јавних предузећа у Србији, са укупно око сто хиљада чланова, настојаће у предстојећем периоду да се наметне као синдикална асоцијација која има и право и разлоге да репрезентује интересе свог чланства.

Ово је рекао новоизабрани председник Конфедерације слободних синдиката Милан Ковачевић, председник Регионалне мреже електроенергетике ИСЕМ-а за југоисточну Европу и некадашњи председник Главног одбора Синдиката ЕПС-а. Образлажући одлуку да се крене у офанзиву за признавање репрезентативности, донету на Скупштини Конфедерације, одржаној 17. априла, Ковачевић је истакао да ће тражити да Конфедерација добије своје место у Социјално-економском савету Републике Србије, где ће моћи да учествује у социјалном дијалогу и да до-

приноси заштити интереса запослених.

– Ми не оспоравамо право синдиката којима је призната репрезентативност и који учествују у раду Савета, али желимо да и ми, у име слободних синдиката јавних предузећа, такође добијемо шансу да представљамо своје чланство, тим пре што су наши чланови људи са именима и презименима, који су нам поклонили своје поверење и обавезали нас да се боримо за њихов одговарајући социјални статус – објаснио је Ковачевић.

Поред инсистирања на признавању репрезентативности, Конфедерација има намеру и да се озбиљније позабави најављеним променама Закона о раду, за које Ковачевић каже да су директно усмерене против интереса запослених. Наш саговорник истиче да су предлози за измену овог закона, које је јавно изнео министар Слободан Лаловић, неприхватљиви за синдикате, јер су усмерени на

смањење права запослених и давање неограничених права послодавцу. То се подједнако односи на предлоге да се укине категорија минулог рада, искључе инспекције рада из предузећа, или уведу агенције за привремено запошљавање.

– Ни један од ових предлога не може да добије сагласност синдиката и Конфедерација ће се жестоко успротивити њиховом усвајању – истакао је Ковачевић, најавивши „врело лето” и за синдикате и за предлагаче измена Закона о раду изразивши и уверење да ће слободни синдикати моћи да одбране постојећа законска решења.

Ковачевић је такође рекао да ће Конфедерација настојати да спречи да и у наредном периоду зараде у јавном сектору остану предмет аранжмана са ММФ-ом, те да ће захтевати да се раст зарада усклађује с растом производње.

А. Ц.

та рада објашњава Илић. – Тако ће информациони систем руководиоцима олакшати праћење, планирање и достизање постављених циљева са људима који су за то потребни.

Примена информационог система у сваком привредном друштву ЕПС-а подразумева да се свим лицима, која ће га користити, покажу такве могућности, због чега ће се за њих извршити обука за унос података и за коришћење система. После тога, систем ће бити отворен и доступан свим менаџерима, са одређеним корисничким правима, зависно од нивоа и потреба управљања људима у организацији. Другим речима, систем ће користити не само они који ће се бавити пословима људских ресурса у привредном друштву, него и сви руководиоци.

– На основу досадашњег рада уверен сам да ћемо достићи постављене циљеве, истиче Илић. У току припреме и разраде система успостављена је изузетна сарадња са колегама из Сектора за информациони систем, који су се показали изузетно креативним у налажењу одговора на сложена питања како да се информације што ефикасније прикупљају и обрађују и како да се систем што једноставније користи за потребе управљања људским ресурсима. ■

К. Јанићијевић

КУД ТЕНТ-А ОБЕЛЕЖАВА ЈУБИЛЕЈ НИКОЛЕ ТЕСЛЕ

Концерт на Коларцу 14. маја

Наступима у Обреновцу и у неколико градова у Србији, Културно-уметничко друштво Термоелектране “Никола Тесла” придружило се обележавању 150-годишњице рођења Николе Тесле. Први концерт ове године одржало је на Дан ТЕ “Никола Тесла”, 7. марта, док је за 14. мај најављен концерт народних песама и игара у сали Задужбине Николе Коларца у Београду. Са Теслиним именом, ово културно-уметничко друштво у марту је учествовало у обележавању 50-годишњице независности Туниса, наступивши пред публиком туниског града Сус. А. Ц.

Креће реалан раст зарада

■ Ако се у последњем кварталу ове године договори вредност радног часа какав Синдикат очекује, зараде ће реално порасти за око пет процената

На споразум о штрајкачким захтевима, ради којих је у јануару организован генерални штрајк, формално ни до Међународног празника рада своје потписе нису ставили ни представник Синдиката ЕПС-а, нити представници ресорних министарстава, а ипак договор је на снази. У Синдикату кажу да је, суштински, споразум важећи још од 31. марта, а да су се преговарачки тимови у међувремену договарали око издвајања дела средстава за допунско пензионо осигурање и исплату позајмица за запослене чија су предузећа изашла из састава ЕПС-а, што се овим документом такође регулише.

Штавише, већ се приступило и измени Посебног колективног уговора, у коме ће се дефинисати правни оквир за регулисање права и обавеза у овом домену. Такође је значајно да ће послодавац бити обавезан да редовно уплаћује на име овог вида осигурања, а да ће запослени моћи, ако желе, добровољно да доплаћују одређени износ.

Што се позајмице тиче, важно је да је при крају реализација договора да и запослени у тзв. non-coge делатностима добију позајмицу у износу који им при-

пада за период док су били у ЕПС-у, а по основу отклањања последица обезвређивања зарада у претходне две године. Да подсетимо, Штрајкачки одбор успео је да се избори да запослени у ЕПС-у и ЕМС-у добију зајам на име стимулисања резултата рада и поправљања свог материјалног положаја, који је нарочито био уздрман 2004. и 2005. године, када зараде нису расле према

тада потписаним споразумима, а поготово не у складу са кретањем инфлације. Према томе, позајмицу добијају сви који су у те две године били запослени у ЕПС-у, па и они у издвојеним делатностима. За први квартал ове године зајам је исплаћен свим запосленима у ЕПС-у и ЕМС-у, тако да је остало да се договоре износ и начин исплате за други квартал. Будући да је сума за овај други квартал мања него што је тражено, највероватније је, према речима Величковића, да ће исплата бити у две, а не као у првом кварталу, у

ловину вредности првог зајма. Пошто то значи да ће сваки запослени добити скроман зајам за април, мај и јуни, процењено је да је боље да се исплата обави у две рате. Слично ће вероватно бити и са зајмом у првом кварталу идуче године, за који је одлука донета, али не и начин исплате.

У вези са растом вредности радног часа до септембра ништа се не мења, а Величковић наводи да је у овом делу споразум, мада непотписан, већ примењен код обрачуна за претходни месец, јер су зараде обрачунате како је договорено.

– Нема разлога да сумњам да се неће применити договорени раст плата и за следећи квартал, тим пре што наш договор није изашао из оквира „ограниченог раста зарада у јавним предузећима“. Остало је да у септембру утврдимо за колико процената може да се увећа цена рада за последњи квартал ове године, када ће нам на располагању бити и додатна средства од уштеда и рационализације. Према нашим сагледавањима, тада ћемо имати могућности да вредност радног часа подигнемо за проценат-два више него што би следило по основу одобреног раста зарада, а то значи да ћемо у овој години коначно, после готово пет година обезвређивања, наше плате почети реално да расту. Укупно, тај реални раст кретаће се око пет процената – истакао је Величковић, додавши да Синдикат може да буде задовољан резултатима преговора са ресорним министарствима. ■

А. Цвијановић

Зајам и за запослене у издвојеним предузећима ЕПС-а: радници „Колубаре универзал“ на коповима у ЕПС-у

пада за период док су били у ЕПС-у, а по основу отклањања последица обезвређивања зарада у претходне две године. Да подсетимо, Штрајкачки одбор успео је да се избори да запослени у ЕПС-у и ЕМС-у добију зајам на име стимулисања резултата рада и поправљања свог материјалног положаја, који је нарочито био уздрман 2004. и 2005. године, када зараде нису расле према

тада потписаним споразумима, а поготово не у складу са кретањем инфлације. Према томе, позајмицу добијају сви који су у те две године били запослени у ЕПС-у, па и они у издвојеним делатностима. За први квартал ове године зајам је исплаћен свим запосленима у ЕПС-у и ЕМС-у, тако да је остало да се договоре износ и начин исплате за други квартал. Будући да је сума за овај други квартал мања него што је тражено, највероватније је, према речима Величковића, да ће исплата бити у две, а не као у првом кварталу, у

ловину вредности првог зајма. Пошто то значи да ће сваки запослени добити скроман зајам за април, мај и јуни, процењено је да је боље да се исплата обави у две рате. Слично ће вероватно бити и са зајмом у првом кварталу идуче године, за који је одлука донета, али не и начин исплате. У вези са растом вредности радног часа до септембра ништа се не мења, а Величковић наводи да је у овом делу споразум, мада непотписан, већ примењен код обрачуна за претходни месец, јер су зараде обрачунате како је договорено. – Нема разлога да сумњам да се неће применити договорени раст плата и за следећи квартал, тим пре што наш договор није изашао из оквира „ограниченог раста зарада у јавним предузећима“. Остало је да у септембру утврдимо за колико процената може да се увећа цена рада за последњи квартал ове године, када ће нам на располагању бити и додатна средства од уштеда и рационализације. Према нашим сагледавањима, тада ћемо имати могућности да вредност радног часа подигнемо за проценат-два више него што би следило по основу одобреног раста зарада, а то значи да ћемо у овој години коначно, после готово пет година обезвређивања, наше плате почети реално да расту. Укупно, тај реални раст кретаће се око пет процената – истакао је Величковић, додавши да Синдикат може да буде задовољан резултатима преговора са ресорним министарствима. ■

ЕПС И ДЕЦА - ТЕСЛА 150

„Бајка о електрицитету” у позоришту „Пинокио”

■ За само недељу дана више стотина деце гледало позоришну представу о Тесли, посетило Музеј Николе Тесле и ТЕНТ...

Друга половина априла била је, кад је реч о акцији ЕПС И ДЕЦА - ТЕСЛА 150, веома узбудљива и жива. Упоредо са ликовним конкурсом, који је ишао својим током, отпочеле су и друге планиране активности. Тај други део је кренуо 13. априла свечаном премијером представе „Тесла - бајка о електрицитету” која је имала радни назив - Час физике код професора Сијалице. Представа намењена ученицима од првог до петог разреда основних школа налази се на репертоару Позоришта „Пинокио”. Права премијера, међутим, била је дан касније, 14. априла, када је позориште широм отворило врата за 170 ученика трећих и четвртих разреда ОШ „Веселин Маслеша” из Београда. У препуној позоришној сали малишани су активно учествовали у дешавањима на сцени: звиждањем су помагали професору Сијалици да дозива голубицу, подсећали „заборавног” професора, навијали за малог Теслу у његовим настојањима да студира електротехнику... Највећа енигма за малишане била је, када су се на сцени заједно појавили, „мали” и „велики” Тесла - који је од њих двојице ПРАВИИ!?

Да подсетимо: заслуга за настанак позоришне представе припада агенцији BLUMEN GROUP, сестрама Богавац: Миљени - драматургу и Јелени - режисеру; глумцима: Федору Ђоровићу у улози „малог” Тесле, Игору Филиповићу („велики” Тесла), Александри Ристић (голубица Бе-

ла) и Бојану Димитријевићу у улози професора Сијалице. Генерални спонзор представе која је постала и део званичног државног програма обележавања 150 година рођења Николе Тесле је, наравно, Електропривреда Србије.

„Веселин Маслеша” је већ пет година најбоља школи у београдској општини Вождовац и званично најбоља основна школа у Београду прошле године. Поред ученика из Београда, представи је наредних дана видело још 500 ученика из Ниша, Зајечара, Лесковца, Враћа и Панчева. Током маја, према плану, представа треба да гостује у Краљеву, Новом Саду и Ужицу, тако да ће и ученици широм Србије моћи да виде занимљиву и веселу представу о животу нашег највећег научника, Николе Тесле.

У оквиру акције ЕПС И ДЕЦА - ТЕСЛА 150 и Музеј Николе Тесле је отворио своје одаје за ученике основних школа широм Србије. Уз специјално осмишљен програм BLUMEN GROUP са аниматорима и демонстраторима из Музеја, ученицима из Костолца, Смедерева, Пожаревца и Крагујевца на занимљив начин дочарао је живот овог великог научника. Поред сваког експоната, писаног документа посетиоци су могли да чују и приче из живота Николе Тесле. Демонстратори Музеја су се потрудили и да „живо”, пуштањем великог генератора, дочарају експерименте Николе Тесле. Током маја планиране су још четири посете ученика Музеју Николе Тесле.

Термоелектрана „Никола Тесла” и запослени у ТЕНТ-у, такође, активно су се укључили у акцију ЕПС И ДЕЦА - ТЕСЛА 150, тако што су били домаћини ученицима основних школа из Београда, Крагујевца, Ниша, Зајечара, Лесковца и Враћа, који су пре одласка у позориште најпре посетили ову највећу „фабрику” струје. Преко 400 ученика имало је прилику да „изблиза” погледа све важне објекте ТЕ „Никола Тесла”.

је објашњавала и показивала све за шта су ученици били заинтересовани и једну особу као обезбеђење.

На велико задовољство домаћина, ученици су показали изузетно интересовање за процес производње електричне енергије. Можда им је, стога, посета ТЕНТ-у разјаснила и појам „рационалне потрошње електричне енергије” - да струју не треба расипати јер је тај процес дуготрајан и скуп! На крају, после напор-

Ученици основних школа из градова Србије у посети ТЕНТ-у

Ученици су пажљиво слушали домаћине, постављали питања, разгледали командне табле, обишли постројења, гледали истовар угља у подземне депое. ТЕНТ је, рекоше нам домаћини, по први пут имао прилику да прими оволико деце (у једном дану је ТЕНТ посетило 170 ученика). Захваљујући доброј организацији све је прошло без проблема: свака група ученика је имала по једну особу из ТЕНТ-а као „водича”, која

не едукације, ТЕНТ је обезбедио и ојачање.

Свако дете је добило пригодан пакет са промотивним материјалима везаним за акцију ЕПС И ДЕЦА - ТЕСЛА 150 као успомену и подсећање на дан који је, надамо се, био незабораван за све њих. Нарочито за родитеље, јер су вероватно по први пут, деца ишла на једнодневне бесплатне излете. А ово је тек почетак. ■

Н. Милетић Милосављевић

ДАР ЕПС-а ПОВОДОМ ЈУБИЛЕЈА

Звона за Теслину цркву

■ Обичај поклањања звона је дубоко укорењен у српској традицији ■ Наиме, верује се да она дају глас и душу храму божјем; управо се због тога пажљиво премишља коме ће припасти та част и никад се није десило да дародавац буде неко ко је недостојан

Г азда Јеврем, пето поколење ливаца у породици, власник и предани радник ливнице „Поповић”, нехотице је открио део тајне ливења звона која се као мантра преносила с колена на колена, од Шавника, преко Јагодине, до Београда током два века.

– Бакар је на берзама догурао до пет хиљада долара, калај се не може наћи испод десет, а сребро и да не спомињем – изустио је, и одмах се ујео за језик.

Зачкилио је према намернику, па кад је установио да његова тајна није претерано дирнула госта, насмејао се и помиловао веће од два звона што су стајала пред њим.

– Ал’ свеједно, покрили смо се – наставио је. – А што немамо зараде, наш је поклон. Да и нама припадне део части... Јер, велика је част, колико и одговорност, излити звона за цркву у Смиљану.

Оба звона, веће од 140 и мање што тежи 80 килограма, дар су Електропривреде Србије цркви светих апостола Петра и Павла у Смиљану, сеоцету крај Госпића, у којем је пре сто педесет година рођен научник светског гласа Никола Тесла. То је поклон и преосталом православном живљу у Лици: боравили смо тамо и писали о црквици у којој је службовао Николлин отац и о јубилеју, недавно.

Црква је девестирана током деведесетих иако крај Госпића није било ратних дејстава. То – девестирана – само је еуфемизам за право стање ствари: све је опљачкано, поломљено и унеређено, а простор око саме цркве, православног гробља и парохијског дома у којем је рођен Тесла засејан је нагазним минама. Тада су однета и звона, незнано где! Кад дванаестог јуна зазвоне нова, ЕПС-ова, из ливнице „Поповић”, рашчуће се Ликом и

Горским котаром да је црква страдалница поново оживела.

Иначе, обичај поклањања звона је дубоко укорењен у нашој традицији. Наиме, верује се да она дају глас и душу храму божјем. Управо због тога, пажљиво се премишља коме ће припасти та част и никад се није десило да цркви звона дарује неко ко је недостојан. Рецимо, звона за Саборну цркву у Панчеву, ону на улазу, грађену у барокном стилу са два звоника, поконио је вожд Карађорђе 1806. године: данас се нико не сећа ко је ктитор самог храма, али зато и мала деца знају за – Карађорђева звона и дрвену грађу за звонике које је вожд лађом из тек ослобођеног Београда пратио приде.

С друге стране, уобричила се и навика душмана да односе звона из православних храмова! Која год војска газила по Србији, прво што би урадила било је да – поскида и

ФОТО: САША ЦАМБИЋ

На звонима је следећи текст: „Храму светих Петра и Павла у Смиљану дарује ЕПС поводом обележавања 150 година од рођења Николе Тесле, а у време епископа горњокарловачког Герасима, 2006.”

претопи црквена звона. Занимљиво је, с тим у вези, да је „распевана звона” за храм Светог Саве у Београду излила иста она ливница у којој су током Првог светског рата претопљена црквена звона која су аустријски војници покрали по Мачви, Колубари, Азбуковици, Рађевини и Шумадији. После нам је та племенита бронза „враћана” гранатама хаубица...

Газда Јеврем чува исечак из извесног илустрованог часописа који је излазио током Првог рата у Бечу, са фотографијом на којој су опљачкана звона са православних цркава спремна за топљење.

– Ова ће нас, ако Бог да, надживети – отхукнуо је и поново помиловао звона пред собом. – Не иде више да свака генерација лије нова...

А онда се, ко зна зашто, распилавио; попустила му пажња, шта ли?!

— Срце је пуно —

Ред је да се неко из ЕПС-а слика поред звона, ви сте донатори, упорно сам понављао Момчилу Цебаловићу, директору сектора за односе с јавношћу.

Нека Милоше, није ред, узвраћао је он. Та звона су поклон свих нас из ЕПС-а. Довољно је што на њима пише то што пише. Бићемо у Смиљану када зазвоне. Важно је да нам је сада срце пуно. А како ће бити када зазвоне, почетком јуна, не знам. Биће за памћење свих нас који будемо тамо. Па, још када поставимо споменик Тесли у Београду...

– Јесте тајна у легури и начину ливења, ал’ постоји ту и једна цака коју мало ливаца зна – поверио се радозналком намернику. – А то је – клатно. Можеш да се убијеш од посла и мајсторисања, али ако клатно не ваља, цаба ти. То ти је као и са виолином. Врхунски инструмент захтева врхунско гудало: држаља од сржи махагонија, струне из репа белог липицанера, а калафонијум само бразилски. Без тога и „страдиваријус” звучи као циганско ћемане. Без доброг клатна звоно не звони, већ клепеће...

После смо скупа завиривали у звона и разгледали клатна, а ја сам озбиљно климао главом правећи се да разумем шта ми прича. Али, верујем му на реч: добра су то звона! Већ их замишљај како се сјакте на звонику црквице светих апостола Петра и Павла, тамо у Смиљану. ■

Милош Лазић

Газда Јеврем, власник и врсни мајстор ливаца, са звонима и нашим сарадником

Звона ће се поново чути почетком јуна

ХЕ „БЕРДАП“ И НАБУЈАЛИ ДУНАВ

Дванаест Морава у секунди

■ Помислио би човек да бар хидроцентрала има неку корист од онолике водурине, али - не бива ■ Напротив, и она је на штети: раде турбине, то да, али драгоцену акумулацију одлази неповратно преко преливних поља, и то пред врело лето, када ће већина термоелектрана по обичају и плану морати у редовни ремонт ■ Али, овде, на Ђердапу, баш и немају обичај да сопствену корист мере туђом штетом

С тајали смо на испусту крај машинске хале и посматрали Дунав који је кључао испод горостасне бране као никада до тада.

– Спустили смо ниво акумулације за шест и по метара, више нити можемо, нити би имало ефекта – објашњавао ми је инжењер Петар Грекуловић, помоћник директора ХЕ „Ђердап I“, несуђени лоц и стари пријатељ. – Дунав се сада изнад ушћа Нере понаша као да нема хидроцентрале. Учинили смо с наше стране све што се могло. И више од тога...

Путовање низ Дунав, кроз угрожена насеља до Кладова, које су за новинарску свиту организовали Министарство за енергетику и рударство и Електропривреда Србије, нипошто није било весела екскурзија, већ права прилика да се докуче размере елементарне катастрофе која нас је заскочила и овог пролећа неспремне, као и да се види шта су ЕПС и Влада Србије учинили како би ублажили последице, макар и на сопствену штету.

А штета је, не рачунајући сва поплавена насеља и оранице, очигледна чак и лаицима. По бледим траговима на хридима дуж Каза на видело се да је ниво акумулације у језеру спуштен бар за пет-шест метара и да изгледа као после сушног

Радомир Наумов:
Несвакидашњи природни
услови не угрожавају
хидроцентралу

лета, а не усред пролећа, кад би требало да је највиши. Преостала вода усмерава се кроз турбине: срећа да је било лоше време, па струја има коме да се прода, иначе би штета била далеко већа.

Срећна је околност и то што оволика водурина тек донекле омета рад електране (сем што је производња електричне енергије нешто нижа него обично), а не представља никакву опасност по њену безбедност.

– Почели смо да празнимо акумулацију 15. марта, да бисмо већ у понедељак, 27. марта, коту 70,30 спустили на 63 – објашњава инжењер Петар Манзаловић, директор електране. – Иако немамо утицај на ток Дунава изнад Рама, ипак смо смањили притисак воде бар за дотоке Ти-

се, Саве, Тамиша, Мораве и Нере. Јер, да то нисмо благовремено учинили, могло би се замислити шта би се догодило дуж тока Дунава.

Прошли смо кроз насељена места, ушли у Велико Градиште и Голубац, причали са људима из штабова за одбрану од поплава и жителјима, видели директне и наслутили индиректне последице рушилачке снаге моћне набујале реке. Ути- сак је да су, уз неколико часних изузетака, сви чекали да им помогне Свевишњи, или бар – неко други?!

Намах ми је пала на памет богохулна мисао. Наиме, паметни људи одавно не постављају питање да ли ће бити поплава, већ када. Ови знају откуда то зло, док остали стално траже новог кривца. Први се унапред ухвате у коштац с во-

Прокључали Дунав премашио
и стогодишње воде

Ниво акумулације у језеру спуштен бар за пет-шест метара изгледа као после сушног лета

Из ХЕ „Ђердап“ у угрожена подручја испоручено десетине хиљада џакова

дурином и свим што с њом долази приде, други чекају последњи тренутак, све у нади да ће их несрећа овог пута, можда, мимоићи...

– Дајемо силне паре за заштиту приобаља, али се

оне троше ко зна нашта – каже инжењер Мишко Сретеновић. – Тачно је да је живот крај реке изузетна погодност, а нико не размишља о томе да погодност кошта. Међутим, кад их упозоримо на то, испостави се да је заштита увек у другом плану и по правилу у супротности с идејама урбаниста.

Или, преведено на српски, можеш да имаш лепо шеталиште крај реке, али онда рачунај да ћеш најчешће завршити у водурини до гуше. Што би се рекло: не може и јаре и паре.

– Сад од нас чекају да им набавимо џакове којима ће подићи бране, ојачати насипе и зауставити воду! И шта ћемо, делимо им, већ смо испоручили неколико десетина хиљада комада, пратимо стање на терену, прискачемо где треба...

Кроз пространу машинску халу у којој се непрекидно окрећу ротори шест моћних генератора (иста таква, као одраз у огледалу, налази се и на румунској страни), па поред разводних постројења и трафоа, стиже се на испуст баш испод преливне бране на ком смо стајали и разговарали. А ту је онако како мали Перица замишља хидроцентралу: запенушани Дунав као да прети горостасној брани и покушава да је ишчупа са свог дна, да искида хиљаде, милионе тона челика и бетона што пркосе исконским природним силама. Застрашујуће и опчињавајуће. Ко зна зашто ме је

призор подсетио на Нијагарине водопаде некада?

И баш на том испусту, мало даље од нас, стајао је инжењер Радомир Наумов, министар енергетике и рударства Владе Србије, гледајући воду као омађијан. Одмах су га опколили радозналци: због сликања и понеког наивног питања. Доцније сам успео да попричам с њим.

– Овде сам добио прво за послепне као млади инжењер још 1969. године, па сам такорећи домаћи – рекао ми је министар. – А до

протече воде колико и Моравом – више је констатовао него што ме је питао. – И то Моравом кад плави! Дванаест Морави за један Дунав – много је... Биће премашене стогодишње воде; ево већ пролази 15.800 кубних метара, а изгледа да ће бити и више?

После сам се распитао шта су стогодишње и хиљадугодишње воде. Прве су оне које се појављују по вероватноћи од 1:100, или у један одсто случајева, а друге се јављају само у једном

промилу случајева, дакле једном у хиљаду година...

Онда смо пројездили кроз посивело Кладово и сјурлили се до „Ђердапа II“, таман да видимо моћне челичне уставе и још моћнији Дунав што кључа под њима упркос томе што је разлика у нивоу воде у акумулацији и језеру испод износила једва један метар. Тек ту се могла докучити снага реке.

Помислио би човек да бар хидроцентрала има неку корист од онолике водурине, али – јок. Не бива. Напротив, и она је на штети: раде турбине, то да, али драгоцену акумулацију одлази бесповратно, и то пред врело лето, када ће већина термоелектрана по обичају и плану морати у редовни ремонт. Али на Ђердапу баш и немају обичај да сопствену корист мере туђом штетом.

Е, алал им вера.

Дајемо силне паре за заштиту приобаља, каже Мишко Сретеновић, али се оне троше ко зна на шта, јер је заштита за „живот“ крај реке – у другом плану

шао сам са колегама јер је Ђердап критично место, а ја сам члан координационог тима за одбрану од поплава и клизишта. Обишли смо сва насеља узводно и стигли овде, где Дунав не прети, али је, по природи ствари, то некаква запорна тачка. Ови несвакидашњи природни услови не угрожавају хидроцентралу, а на срећу, ни она не угрожава природу.

Не угрожава је, али је мења, помислио сам, али сам оћутао. Није на мени да се петљам у оно што не знам или не разумем.

– А, знате ли да кроз свако од ових дванаест преливних поља у секунди

ФОТО: САША ЦАМБИЋ

Милош Лазић

ПОЉСКИ „КОПЕКС“ О ИЗГРАДЊИ БУНКЕРА РЕЗЕРВЕ НА КОПОВИМА „КОСТОЛАЦ“

У току монтажа ћелија

■ Радови на постављању конструкције зграде завршени, са око 60, а бункерских ћелија са око 35 одсто

Изградња бункера резерви, капацитета 1.350 тона угља, на добробилани копа „Дрмно“ тренутно је највећа инвестиција, у вредности од око седам милиона евра, која се реализује на коповима „Костолац“. Носилац посла је пољска фирма „Копекс“, коју у Костоцу представљају Јержи Дониецки, пројект менаџер фирме „Копекс“ за Србију и Црну Гору и Павлик Францишек, главни реализатор уговора изградње бункера резерви. Како напредују радови, имају ли примедбе на рад домаћих фирми и какве су утиске стекли о средини у којој раде, теме су о којима смо разговарали са овим стручњацима.

– На постављању конструкције зграде радови су, до сада, завршени са 60, а бункерских ћелија од близу 35 одсто, с обзиром на то да је овај посао започет средином марта – каже Дониецки. У овом тренутку монтажа ћелија је у центру активности. Према плану динамике изградње дошло је до благог закашњења у реализацији пројекта, као последице зимских услова у којима се обављала припрема градилишта, али и због великог броја нерадних празничних априлских дана у Србији. Досадашња сарадња са подизвођачима је, свакако, коректна, мада ће се прави утисци стећи тек на крају када се објекат заврши и почне да функциониса.

Према речима Францишека, од свих проблема са којима се сусрећу, највише времена се троши на

Пољски стручњаци у ПК „Костолац“

организацију посла. Према уговору, наставља Павлик, планирано је да радимо седам дана у недељи и то у две смене. Међутим, доста нас је пореметио овај период крајем априла. Очекује се да ће, ипак, од трећег маја наши подизвођачи кренути са послом онако како је планирано. У овом тренутку највише посла има за завариваче, којих на објекту недостаје између 10 до 15. С обзиром на то да је тешко наћи посао, ово је и добра прилика подизвођачима да још неког упосле како би се у томе брже напредовало. Конкретно, од подизвођача на градилишту тренутно су ангажоване фирме „Стиг“ и „Гоша Монтажа“. У наредне послове требало би да се укључи и већи број извршилаца, како би се изгубљено време надокнадило. Уз изградњу бункера резерви у јуну јулу очекују нас и послови на реконструкцији постојећег пријемног бункера на дробилани. Све то треба урадити за време ремонта угљеног система, значи за отприлике 30 дана, а да би се извршило и

повезивање постојећег са новим бункером резерви. То није мали посао. Треба доста радити и добро се организовати како би предвиђени послови били завршени на време и квалитетно.

– Упоредивши организацију посла у Пољској и на овом објекту, утисак је да се много времена губи на непотребним детаљима. Храна за раднике, рецимо, код нас се доноси на градилиште и доручак траје 20 минута. Овде радници са градилишта одлазе на доручак а време пролази. За време неповољних услова за рад под отвореним небом, радови се у „Копексу“ не изводе, али се то надокнађује онда када је повољније време, што овде изгледа није пракса. На крају, у „Копексу“ свако ко жели да ради празником или прековремено за тај рад добија новац, а не слободан дан како се то ради овде, што се у Пољској не сматра правим стимулансом за раднике. Но, свако има своју организацију посла. Важно је да сви учесници изградње овог објекта имају исти циљ, да

се објекат заврши на време и квалитетно.

Нашим саговорницима, свакако, није лако, јер се овај велики инвестициони објекат реализује са великим бројем подизвођача. Поред грађевинског предузећа „Стиг“ и „Гоша Монтаже“, која изводи радове на монтажи објекта и изградњи 250 тона конструкције, у посао је укључена и пољска фирма „Транстел“ која изводи електромонтажу опреме, коју чине и електромотори суботичког „Севера“ што је захтев инвеститора да би се остварила унификација електропогона на дробилани. Пољско предузеће „Womag“ задужено је за израду опреме за шест транспортних система и исто толико грабуља.

На крају значајно је и то да се фирма „Копекс“ на костолачким угљенокопима први пут појавила пре више од 30 година, када је израђивала транспортну опрему за коп „Ћириковац“, а касније и за потребе Површинског копа „Дрмно“.

Саша Срећковић

Приоритет је сигурност машина и људства

■ У ремонте ће се улазити са далеко више информација него сада ■ Посао ће обављати експертни тимови ЕПС-а или неке друге стручно оспособљене фирме

Годишњи ремонти на површинским коповима привредних друштава чији је оснивач ЕПС, још ове године одвијаће се по старим утврђеним правилима. Већ у 2007. години, међутим, сасвим је извесно, до самог чина уласка багерских капацитета у поправку знаће се много више у каквом су стању поједине машине, као и шта је неопходно урадити да би се осигурала њихова поузданост рада и повећала безбедност запослених радника. Увођење нових стандарда у овом моменту је непоходно из више разлога. Приоритетни су, пре свега, сигурност машина и људства, затим у каквом

је техничком стању опрема и на крају реалније планирање неопходних средстава.

– Овде није реч о томе да је у минулом периоду било пропуста у одржава-

Стручни кадар у РБ „Колубара” квалификован је за послове инспекције и сертификације машина и опреме у рударској

њу рударске механизације. Послови су реализовани у складу са захтевима испоручилаца опреме, односно по пројектним задацима – каже Миодраг Јоксимовић, помоћник

директора за одржавање техничких система у Рударском басену „Колубара”. Јасно је да су рударске машине све старије и да често и због „замора материјала” долази до

оштећења појединих делова, па чак и до хаварија. У „Колубари”, због тих проблема, проценили смо да би што хитније морало да се прибегне комплетним инспекцијским прегледима, много чешће и обимније него што се то чинило. Такав предлог наишао је на пуно разумевање у ЕПС-у и сви су изгледи да ће његова реализација убрзо заживети

и на нивоу свих рудника у Србији. „Колубара” поседује изузетно стручан кадар који је у стању да прати најновија светска достигнућа у производњи рударске механизације, па је сасвим разумљиво што смо стручно оспособљени и за праћење функционалности и техничке издржљивости тих система. Боље речено, квалификовани смо и за послове који се односе на инспекцију и сертификацију машина и опреме у рударству, поготово када се ради о капацитетима на површинској експлоатацији.

Прилагођавање европским стандардима је, дакле, постало императив и због уклапања у све токове – од одабира рударске механизације до одржавања система у функцији постизања максималних ефеката у експлоатацији. У овом моменту се зна шта је потребно, само нису дефинисани модели како да се дође до новог организовања. Наиме, не зна се да ли ће те послове обављати фирма чији је оснивач бити ЕПС или ће то бити нека независна квалификована организација. С обзиром на специфичности рударске механизације, која је инсталирана на српским површинским коповима, извесно је да ће то ипак бити неко ко је добро упознат с рударским комплексом и који је у крајњем случају укључен у светске токове у производњи и испоруци рударске опреме. ■

Прилагођавање новим стандардима постаје императив

Т. Живковић

ДОБАР СТАРТ ТЕНТ-а У 2006. ГОДИНИ

„Пресликавају” се лањски домети

■ Производња електричне енергије у првом тромесечју изнад остварене у истом периоду 2005. године ■ Реконструкција електрофилтера и измена система управљања на блоку А-1 најзначајнији инвестициони захвати

Производња електричне енергије у Јавном предузећу ТЕ „Никола Тесла” у прошлој години била је рекордна и износила је 17,424 милијарди киловат-часова, односно 7,3 одсто више од плана. Тиме је производња из претходне, 2004. године, надмашена за преко шест одсто. Овако висока производња оправдала је средства која су уложена у рехабилитацију и модернизацију појединих постројења током минулог петогодишњег периода. Прошла година карактеристична је и по највишој дневној производњи електричне енергије и највишем довозу угља, али и по томе што су обављени капитални ременти са елементима модернизације и замена управљачког си-

стема на блоковима А-2 и Б-1, као и редовни ременти на другим блоковима.

– Тако добри производни резултати се нису пресликали и на показатеље спословања, тако да је у 2005. години исказан губитак од око 740 милиона динара – каже Драган Поповић, заменик директора Привредног друштва ТЕНТ д.о.о. и истиче: – Охрабрује чињеница што постоји тренд смањења губитка, тако да је у односу на 2004. годину тај губитак само 28,8 одсто! Надамо се да ћемо у овој и следећим годинама успети да послујемо без губитка.

Према речима Поповића, добри производни резултати настављени су и у 2006. години. Производња у пр-

вом тромесечју ове, у односу на исти период рекордне 2005. године већа је за 1,23 одсто, тако да је план за тај период пребачен за 6,33 одсто, односно за нешто више од 300 милиона киловат-ча-

је и на одлуку о одустајању од билансом предвиђеног увоза од 268 милиона киловат-часова електричне енергије, што је омогућило додатну зараду ЕПС-а од 12 милиона евра.

Сезона ремонтних и инвестиционих радова за 2006. годину почела је 10. марта, када је блок А-5 изашао из погона. Активности везане за ремонт, међутим, не почињу оног дана када блок стане. Како истиче Поповић, планирање ремонта и текућег одржавања за ову и капиталног ремонта блока А-4 за 2007. годину започело је у другој половини прошле године. У првој фази урађен је оквирни план, према методологији усвојеној у Дирекцији за производњу, а у другој уследила је његова разрада

Производња електричне енергије у ТЕНТ-у у прва три месеца 2006. године у знатној мери утицала на одустајање од билансом предвиђеног увоза струје

сова електричне енергије. Прво тромесечје практично је и половина зимске сезоне. Али, уколико се пореде само резултат у јануару и фебруару, у њима је остварена изузетно висока прекопланска производња и у

Нови пословни информациони систем

Донацијом шведске агенције СИДА кроз администрирање Светске банке, ЕПС је добио донаторска средства за имплементирање ICAS-а у пет пилот предузећа, у привредним друштвима ТЕНТ, РБ „Колубара”, „Електровојводина”, Дирекције ЕПС-а и у ЕМС-у. Овај пилот пројекат је по процедурама Светске банке тендерисан и додељен компанији „Hewlett Packard” која у сарадњи са домаћим фирмама „Дигит” и AICON врши имплементацију САП-а и у ТЕНТ-у. Циљ пројекта ICAS је увођење јединственог стандарда и процедура, начина књижења, праћења и управљања рачуноводственим подацима и информацијама и финансијским токовима. Главни модули који ће се имплементирати односе се на: финансије, контролинг и материјално књиговодство и залихе.

– Тај програм треба да нам омогући да у веома кратком времену сагледамо наше пословање – каже Поповић. Јер, и до сада смо имали правовремене и добре показатеље производње, али циљ је да се до њих дође за краће време. Посао је доста сложен, ради се на више паралелних праваца и у ТЕНТ-у у току је обука радника. Вредност реализације пилот пројекта ICAS је, иначе, 2,7 милиона евра, а почетак практичне примене биће од 1. јануара наредне године.

Драган Поповић

ПД ТЕНТ д.о.о. износила је 255,3 милиона киловат-часова, односно 7,75 одсто изнад плана. Та производња у знатној мери утицала

до нивоа радног налога, налога за набавку и захтева за спољне услуге. Друга фаза, значи, почела је и пре усаглашавања оквир-

Због квара на генератору блока А-1 „у ходу” мењан редослед предвиђених ремонта

ФОТО: МАРКО ГОЛЕ

ног плана у Дирекцији за производњу енергије. То је зато био и сложенији посао, али добијено је више времена за припрему извођења планираних активности. У сарадњи са надлежном дирекцијом, у наредној години настојаће се да се обезбеде потребни услови за правовремени почетак планирања и за припремне активности одржавања, а да би се оне ускладиле и са документима система квалитета ЈУС ИСО 9001, усвојеним у Привредном друштву ТЕНТ д.о.о. Планирање, припрема и извођење предвиђених активности одржавања у ТЕНТ-у спроводе се на начин који омогућава управљање трошковима. Пракса управљања трошковима не примењује се, међутим, у пуној мери у свим деловима ТЕНТ-а.

По плановима, овогодишња ремонтна сезона у ТЕНТ-у требало је да буде мирнија, без већих, капиталних захвата. По радовима и по обиму предвиђених средстава планирани су знатно мањи захвати у односу на претходне године, али планирани предах нарушио је квар на генератору блока А-1.

– Комисија која је добила задатак да утврди обим квара и предложи решење није завршила рад, али већ је констатовала да тај блок неће моћи да буде у погону следећих шест месеци. У кратком року израђен је план да се неки од инвестиционих радова остављених за наредне године изведу током овог застоја – каже Поповић. – Најзначајнији по обиму радова и потребних средстава су реконструкција

електрофилтера и измена система управљања. Реконструкција електрофилтера блока А-1, у вредности од око четири милиона евра, представљаће један од најзначајнијих еколошких пројеката у 2006. години у ЕПС-у. То је блок, тренутно, који емитује и највише честица. После планиране реконструкције, емисија честица била би сведена на испод 50 мг по нормалном метру кубном, што би задовољило европске еколошке норме. Значајно је да ТЕНТ за реализацију овог пројекта има и значајан финансијски подстицај. Наиме, Уредба о мерилима и условима за повраћај, ослобађање или смањење плаћања накнаде за загађење животне средине Владе Србије даје могућност да се накнада за

2006. годину (коју би ТЕНТ као загађивач требало да плати) умањи за вредност уложених средстава. Део тих tzv. еколошких такса значи биће усмерен ка локалној заједници.

На основу искустава из претходних година, послови на блоку А-1 повериће се домаћим фирмама, уз мање учешће иностраних партнера. На „капиталки” блока А-2 лане су изведени идентични пројекти. У ТЕНТ-у очекују да се у кратком року уговоре и успешно изведу оба пројекта. Наравно, уговарање би се радило сагласно Закону о јавним набавкама и то према делу који одређује начин рада у непредвиђеним, хитним ситуацијама. ■

Кристина Јанићијевић

Ремонти усклађени са усвојеним системом квалитета

ИЗ „ДРИНСКО-ЛИМСКИХ ХЕ“

Пројекат за чисту Дрину

■ Брод чистач добијен пре две године донацијом Владе Норвешке биће реконструисан са уградњом дизалице и са два контејнера

У хотелу „Језеро“ у Перућцу крајем марта одржан је састанак 18 градоначелника општина у сливу Дрине, којем је присуствовао и Малм Рејдер, представник норвешке владе за екологију. Усвојена је Декларација за чисту Дрину, у којој су се градоначелници обавезали на више активности око чишћења Дрине, али и на едукацију становништва у њеном сливу да не прљају ову богомдану лепоту. Пре две године, Влада Норвешке је дала донацију од 60.000 евра за куповину брода чистача, којим би се сакупио отпад у језеру ХЕ „Бајина Башта“.

Пракса је, међутим, показала да је брод неподесан за такве радове, јер га је отпад просто затрпао. Национални парк „Тара“, који чисти Дрину, извршио је реконструкцију брода. Дограђена је гвоздена конструкција која пластични отпад гура до обале, где је потом ку-

пљен ручно или дизалицом. Међутим, то није било довољно за ефикасно чишћење језера. Све активности на чишћењу Дрине координира Регионални центар за екологију за југоисточну Европу, под покровитељством владе Норвешке. На састанку комисије за Дрину, поред декларације, донета је одлука да се, у року од три недеље, уради пројекат за чисту Дрину. Неопходно је брод чистач реконструисати и прилагодити намени. Планира се уградња дизалице на броду и у два контејнера одлагао би се отпад транспортером. Такође, брод би вукао две платформе на које би се отпад одлагао до камионског превоза. И не само то. Размишља се да се на осмом километру језера ХЕ, узводно на уласку Дрине у кањон, постави ПВЦ баријера са сајлама и теговима, која би у отпад задржавала. У њој би могло да стане око 7.000 кубика отпада, колико се

Из језера ХЕ „Бајина Башта“ очекује се да ће се годишње извадити преко 6.000 кубних метара отпада

процењује да плута Дрином. Отпад би се, тако, купио на уласку у кањон, а не на круни бране ХЕ, као што се до сада радило. У плану је, такође, и дубинско чишћење Дрине, а не само пластичног отпада, јер силна Дрина односи и силно дрвеће и други крупнији отпад.

Национални парк „Тара“ ове је године са чишћењем Дрине почео знатно раније него лане. Посао је одмакао, а пла-

нирано је сакупљање отпада за 50 одсто више него у 2005. години., што значи да се рачуна да ће се из језера извадити преко 6.000 кубних метара отпада. Чишћење ће се завршити до почетка јуна, тако да ће бројни гости овог правог бисера на туристичкој карти Србије моћи да уживају у чистој води језера ХЕ „Бајина Башта“.

М. Ђокић

У ХЕ „БИСТРИЦА“ И ХЕ „КОКИН БРОД“

Хидрологија „одлаже“ ремонте

Као што се могло очекивати, због изузетно повољне хидрологије, за месец дана одложени су планирани ремонт у ХЕ „Бистрица“ и ХЕ „Кокин Брод“. Ремонтни радови у тим електранама, значи, неће почети пре петнаестог маја. Наиме, обилне кише у априлу и топлење снега напунили су језера „Лимских ХЕ“ до врха и одавно се није десило да акумулациона језера на Кокином Броду и Радоини преливају. Упркос мак-

сималном ангажовању свих електрана, то се догодило у априлу. Логично, ХЕ „Потпећ“, последња у каскади у „Лимским ХЕ“ и једина проточна, данима је преливала. Укупно, преливено је, тако, преко 15 милиона кубика. Наравно, изузетно повољна хидрологија и висока погонска спремност постројења резултирале су знатном производњом у првом тромесечју. За то време „Лимске ХЕ“ произвеле су преко 272,5 милиона кило-

ват-сати електричне енергије, а план производње пребачен је за 35,6 одсто. Дринске ХЕ су, такође, у истом проценту пребациле и план, а произведено је више од милијарду киловат-сати. Укупно, Привредно друштво „Дринско-Лимске ХЕ“ произвело је 1,3 милијарде киловат-сати електричне енергије.

Усаглашен је и пројектни задатак за израду студије изводљивости ревитализације све четири хидроелек-

трине из састава „Лимских ХЕ“ од стручњака ПД „Дринско-Лимске ХЕ“ и „Енергопројекта“, од којих се очекује и понуда. Крајње је време да се спроведе ревитализација Лимских ХЕ, јер је од изградње прве електране протекло 46 година. Капиталних ремонта у „Лимским ХЕ“ у међувремену није било, изузев што је у ХЕ „Бистрица“ замењен генератор.

М. Ђ.

ЗА ОКО ТРИ И ПО ДЕЦЕНИЈЕ ПОСТОЈАЊА У ХЕ „ЂЕРДАП 1“

Струје за четири годишња плана

■ Циљ за јубилеј - производња и 199 милијардитог киловат-часа електричне енергије

Са обележавањем 16. маја, Дана ХЕ „Ђердап 1“, када ће се навршити и 34 године рада, у овој највећој електрани ЕПС-а очекује се да ће се произвести и 199. милијардити киловат-час електричне енергије. У односу на план за ове близу три и по деценије то је пребачај за 21 милијарду киловат-часова, односно за 12 одсто. Или - то је учинак из око четири годишња плана. Окосница овог привредног друштва, заједно са другом дунавском електраном, ових дана била је, међутим, у жижи јавности због поплава Дунава, који је -15. и 16. априла - достигао и до сада највећи доток од 15.800 кубних метара у секунди. Тако велике воде у знатној мери умањиле су производњу у овим електранама, доводећи у питање и реализацију годишњег плана. Добре вести стижу, ипак, из друга два огранка овог привредног друштва из „Власинских ХЕ“ и ХЕ „Пирот“, које поузданим радом и знатно већом производњом од планираних обавеза дају пун допринос у укупном билансу ПД „Ђердап“ и у остварењу електроенергетског биланса ЕПС-а.

- Воде Дунава у априлу достигле су досадашњи максимум од близу 16.000 кубних метара у секунди, а по закону вероватноће као такве јављају се једном у веку - каже Драган Станковић, директор Привредног друштва „Ђердап д.о.о. Кладово“. У знатној мери утицале су, самим тим, на смањење производње у обе дунавске електране. Нјихове акумулације биле су, наиме, подређене заштити приобаља од поплава

и евакуацији целокупног тока низводно од ХЕ „Ђердап 2“. Јасно, због тога, драстично су опали сви параметри пословања. Сасвим је већ извесно да ХЕ „Ђердап 2“ сигурно неће испунити годишњи план, док ће „Ђердап 1“ вероватно успети да у наредном периоду надокнади „мањак“ из априла и маја.

Обе електране - и наша и румунска, сходно међународној Конвенцији о експлоатацији заједничког српско-румунског и румунског ХЕПС, дужне су да ниво језера на самој брани ХЕ „Ђердап 1“ спусте на коту 63 метра. Тај задатак испуњен је 27. марта, када је доток вели-

ка ушћу Дунава, уз прелив значајних количина.

После успешног старта и пребачаја плана за прво тромесечје, ХЕ „Ђердап 1“ је у априлу, стога, мање произвела око 190 милиона киловат-часова електричне енергије, што је у односу на план подбачај за 29 одсто! Рад са нижим котима од оптималних условио је и да ова електрана уместо 25 милиона киловат-часова, колико износи дневна производња у оптималним условима, сада застане на само око 16-17 милиона. Таква ситуација потрајаће све до јуна, када се очекује повратак оптималних кота.

Престижна места на рејтинг листама

Привредно друштво „ХЕ Ђердап д.о.о. Кладово“ сврстано је на три висока места на рејтинг листама „Глобмарк БусинесРатинг“, на којима су рангирана најбоља предузећа у Србији у 2005. години. Прва места „Ђердап“ је, тако, заузео на листама екстра рејтинга и рејтинга кредибилитета, док је на листи рејтинг рентабилитета заузео, такође, високо седмо место.

ке реке достигао 11.000 кубика у секунди, а од тада „Ђердап 1“ ради са котом успора нижом чак за 6,5 метара од оптималног нивоа језера. На „Ђердапу 2“ у „најводнијим“ данима, 15. и 16. априла, пад воде смањен је чак испод 1,5 метра, па је тих дана електрана радила на тоталном минимуму (од 10 агрегата на мрежи су била само два са снагом од свега два од укупно 270 мегавата, колико износи њена инсталисана снага). А преосталих седам агрегата, десети је у ремонту, радили су као проточни „органи“. Све четири електране на Ђердапу и даље раде у проточном режиму, пропуштајући сав прилив воде низводно

Охрабрују зато тим више остварења у остала два „ђердапова“ огранка. „Власинске ХЕ“ већ су реализовале 60 одсто од годишњег плана производње, у плусу су за 32 одсто и велики су изгледи да ће, можда, достићи и годишњи рекорд из 1999. године од 423,5 милиона киловат-часова. У ХЕ „Пирот“ „иду“ поново ка остваривању годишњег плана производње већ у мају, с обзиром на то да је до 4. маја већ произведено 90 од планираних 107 милиона kWh.

Превођење бродова, као другу основну функцију, ђердапске хидроелектране успешно реализују. Непланираних застоја у превође-

Драган Станковић

њу бродова није било ни у једној електрани, иако на „Ђердапу 2“ она још од 1998. године ради сама, чиме је помогла дугорочан ремонт румунске преводнице. Ремонти су непоходни и на нашим преводницама.

- Ремонти се одвијају према плану и у свим постројењима веома је добро стање погонске спремности - истакао је Станковић. Таква спремност капацитета једино и гарантује максимално искоришћавање расположивог хидропотенцијала. Али, иако су припреме већ одавно завршене, још се касни са најзначајним захватом - са ревитализацијом агрегата ХЕ „Ђердап 1“. Произвођачи опреме - фирме Електросиле и ЛМЗ из Санкт Петербурга чекају на испоруку новог агрегата који ће заменити „потрошену шестлицу“ на „Ђердапу 1“. Списак послова је замашан и они се реализују према плану. Ревитализација, уговорена још 2004. године, касни због још непотписаног споразума између влада наследница некадашњег СССР-а и СФРЈ о регулисању међусобних обавеза и клириншког дуга. Коначно, отклањају се и ту последње спорне процедуре и према најновијим наговештајима Влада Русије у овом месецу одредиће представника за потписивање споразума. Из тога произилази и оптимистичка најава да ће ревитализација агрегата ХЕ „Ђердап 1“ почети, најзад, крајем лета или почетком јесени. ■

Чедомир Драгишић

“ЕЛЕКТРОВОЈВОДИНА” ПРИКЉУЧУЈЕ НА МРЕЖУ ОБЈЕКТЕ УГРОЖЕНЕ ПОПЛАВАМА Безбедност на првом месту

■ Искључење поплавом угроженог објекта било је релативно једноставно, али поновно прикључење након повлачења воде захтева предузимање свих безбедносних мера

На доласком воде, пре свега Дунава, у Војводини су били угрожени објекти на обалама река, али и они који су се нашли на удару подземних вода. То се, пре свега, односило на викенд објекте, али није занемарљива ни чињеница да је угрожен и немали број објеката за становање. Заједничко за све њих јесте да су грађени у небрањеним деловима, јер као што је познато, све реке тих дана правовременом и организованом акцијом надлежних остале су у својим коритима. У складу с тим и „Електровојводина” је правовремено предузела одговарајуће активности, тако да су сви поплавама угрожени објекти били на време искључени са мреже.

Када је вода почела да се повлачи, јавили су се власници објеката угрожених поплавама са захтевом да се поново прикључе на мрежу. „Електровојводина”, а пре свега ЕД „Нови Сад”, као највећи огранак тог привредног

друштва, обавестила је ове власнике објеката које би кораке, ради безбедности, требало да предузму како би њихови објекти поново добили електричну енергију. Основни услов за то било је присуство власника у објекту. Уколико објекат није био под во-

дом, довољно је да власник објекта само да изјаву на посебно припремљеном обрасцу. Уколико су, међутим, инсталације биле под водом, власник је требало да прибави потврду овлашћеног извођача да су електричне инсталације после смањења водостаја

прегледане, недостаци евентуално санирани и да су оне технички спремне да поново приме напон. Таква потврда је била неопходна уколико су прикључнице електричне инсталације биле под водом. Уколико је, међутим, мерни орман са бројилом за напајање електричне инсталације био под водом, потребан је и стручни налаз овлашћене установе о отпорности изолације електричне инсталације и функционалности заштитних и управљачких уређаја електричне инсталације.

У случајевима у којима су ови захтеви испуњени, власницима објеката угрожених поплавама стављени су на располагање бројеви дежурних телефона, како би се договорили о изласку мобилне екипе на терен и њиховом поновном прикључењу на мрежу. Излазак на терен, преглед и прикључење објеката Електродистрибуција „Нови Сад” не наплаћује. ■

А. Јанчић Ракичевић

„Враћање” струје у поплавама угроженим објектима

ПД „ЕЛЕКТРОДИСТРИБУЦИЈА БЕОГРАД” Д.О.О.

Информације радним даном

Уважавајући потребе купаца за правовременом и тачном информацијом о стању у електродистрибутивном систему, у Електродистрибуцији Београд, од средине 2003. године, са радом је почео Информативни центар, по „Идејном пројекту – Call center ЕДБ-а”. Основни послови предвиђени пилот пројектом, јединим такве врсте у окружењу, односе се на пријем позива и давање информација купцима у вези са снабдевањем електричном енергијом на целом конзумном подручју предузећа, на реализацију и одржава-

ње електронских презентација и на пријем пријава кварова и других рекламација купаца електричне енергије. Радно време оператера у Информативном центру је од 7 до 20 часова сваког радног дана а говорни аутомат је доступан свим корисницима 24 часа дневно. То значи да, ако купац остане без електричне енергије у недељу, до првог радног дана, не може да добије информацију зашто је дошло до прекида и када ће поново бити укључен.

У Информативном центру ЕДБ-а тренутно је запослено са-

мо осам оператера, који раде од 7 до 20 часова сваког радног дана. Оператери раде викендом само када су ванредне ситуације и када посао то захтева. Циљ је да Информативни центар ради 24 часа и да оператери раде у три смене. Међутим, како кажу у ЕДБ-у, у условима у којима се сада ради и уз рационализацију пословања, нису у могућности да приме нове раднике. С друге стране, на интерни конкурс се готово нико не јавља. То није ни чудо када се зна да је плата оператера између 17.000 и 20.000 динара месечно. О оби-

му посла најбоље сведочи податак да број позива на месечном нивоу износи преко 50.000, а један оператер обради дневно од 250 до 300 позива.

О његовом значају можда најбоље сведочи податак да у Информативном центру у Будимпешти, који покрива мање потрошачко подручје од ЕДБ-а, има 80 запослених. ЕДБ је једино друштво код нас које има информативни центар. У земљама у окружењу, реч је о бившим републикама Југославије, такви центри не постоје. ■

К. Ј.

НОВИ ПОСЛОВНИ ОБЈЕКАТ ОГРАНКА ЕД „КРУШЕВАЦ“

Ванредним приходима зидају зграду

■ Изградња пословног објекта у индустријској зони града подиже се парама из ванредних прихода, реализованих уступањем дела плаца „Југопетролу“

За успешне резултате стручњаци сматрају да је неопходно створити и повољан радни амбијент. Схватајући управо тако своју улогу, руководство Огранка ЕД „Крушевац“ ПД „Електросрбије“ д.о.о., у оквиру програмских задатака за 2006. годину планирало је да реализује изградњу пословног простора у индустријској зони града.

– Идеја о изградњи пословне зграде стара је око 20 година и тај објекат требало је да се подигне у другом делу града. Међутим, у то време биле су ограничене инвестиције, а и изабрана локација није била најадекватнија пошто би механизација морала да пролази кроз центар града – каже дипл. ел. инж. Слободан Мијовић, директор Огранка ЕД „Крушевац“. – Због тога

смо се одлучили да део пословног простора преселимо у изграђене објекте на Јасичком путу, у којима су смештени браварска и аутомеханичарска радионица, гараже и магацини, са 120 радника. У тај објекат, потом, преселена је и Служба одржавања. У таквом „привременом решењу“ услови за рад били су неодговарајући, а неки наши објекти оштећени су и приликом бомбардовања 1999. године. Од основне идеје, ипак, није се одступило. Грађевински радови за нову пословну зграду ове дистрибуције биће завршени у мају, а опрема и уређаји инсталираће се до краја године. Значајно је нагласити да се пословна зграда подиже од ванредних прихода Огранка, остварених од уступања дела плаца „Југопетролу“,

Зграда при крају, преостаје да се инсталирају опрема и уређаји

о чему је добијена и сагласност Скупштине општине Крушевац.

Реконструкцијом и доградњом зграде, чија је основна површина око 800 квадратних метара, добиће се простор у чијем приземљу ће бити смештени електромонтери, нова благајна са пријемним одељењем за странке, док ће на спрату бити канцеларије и лабораторија Одељења за мерење и заштиту, као и Диспечерски центар. Како је истакао Саша Стефановић, руководилац Техничке службе ЕД „Крушевац“, планирано је да диспечерски центар

буде опремљен најсавременијим уређајима, а на основу усвојеног концепта за увођење SCADA и DMS софтвера. Сва рачунарска, као и опрема потребна за непрекидно напајање Центра биће смештена у посебним ормарима, док ће опрема за визуелизацију (ТФТ монитори и екран већих димензија) бити постављени на зиду. Оваква инвестиција била је потребна да би се побољшала унутрашња организација и ефикасност рада служби за одржавање и експлоатацију. ■

Р. Гавриловић

ПРИВРЕДНО ДРУШТВО „ЈУГОИСТОК“ Д.О.О. - РЕМОНТИ У 2006. ГОДИНИ

Од наплате зависе и улагања

Привредно друштво за дистрибуцију електричне енергије „Југоисток“, д.о.о. Ниш планира да инвестира 550 милиона динара у ремонт и реконструкцију старих, као и изградњу нових трафо-станица у 2006. години. Улагање и нове инвестиције у директној су вези са наплатом потраживања. Уколико се оствари 100 одсто наплате, свих 550 милиона ће бити уложено у ремонт, тако да потрошачи у оним деловима града где је ове зиме било проблема у редовном напајању електричном енергијом, у наредној сезони могу да очекују стабилније

електроенергетске прилике.

– Пребацивањем трансформатора веће снаге повећаће се пропусна моћ тих објеката и на тај начин успешно ће се елиминисати критичне тачке које су уочене у условима веома ниских температура ове зиме – каже Братислав Петровић, директор Електродистрибуције „Ниш“. – То су објекти код којих је дошло до веће потрошње и повећања снаге, а пошто није било пријављено, дистрибуција није могла да превентивно делује како би се спречили евентуални кварови и прекиди у напајању – наводи Петровић.

Предвиђена је реконструкција трафо-станице „Беле кула“ и уградња два трансформатора снаге 2x12,5 MVA, чиме ће бити покривени потрошачи на том подручју. У плану је и замена трансформатора у трафо-станици „Стеван Синђелић“, чиме ће се обезбедити боље струјне прилике за потрошаче на подручју Дурлана, а заменом трансформатора веће снаге у трафо-станици „Хладњача“ житељи неколико села могу да очекују стабилнију електроенергетску ситуацију. Од планираних инвестиција за ову годину значајан је и наставак изград-

ње трафо-станице 110/10 kVA, снаге трансформатора 2x31,5 MVA на Леденој Стени. У плану је и изградња још неколико објеката 10/0,4 kV, у договору са градом.

Према речима Петровића, посебно је значајно и осавремењивање електроенергетског система у Нишу увођењем даљинског управљања у појединим објектима, које ће омогућити да диспечери истог тренутка по нестанку електричне енергије добију информацију о чему је реч и на којој локацији је дошло до квара или нестанка струје. ■

С. Манчић

ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У РБ „КОЛУБАРА“

Нове методе за чишћење отпадних вода

■ Деградирано неколико хиљада хектара земљишта ■ Прерада и сагоревање угља даноноћно трују воду, ваздух и земљу

П одручје на којем је Рударски басен „Колубара“ једно је од најзагађенијих на просторима Србије. Четири површинска копа, прерада угља, топлана и електрана, наиме, даноноћно деградирају животну средину у пречнику од неколико десетина километара и озбиљно угрожавају здравље људи, биљни и животињски свет. Емисија штетних честица и гасова мери се дестинама тона, а досадашњи покушаји да се последице таквог стања ублаже нису дали резултате са којима би се макар условно „задовољиле“ законске одредбе које регулишу ову област.

Бројне анализе, током минулих деценија, потврдиле су прекомерну загађеност земље, воде и ваздуха. Али, упркос томе, доскоро се није озбиљније кренуло у решавање овог проблема. Урађена су, истина, бројна

идејна и технолошка решења, с тим што су њихову реализацију најчешће „кочили“ недостатак финансијских средстава и неизвесност око пресељења Вреоца, насеља које је еколошки највише и деградирано.

Како је одлука о иселењу овог места већ донета и по-

*
пречишћена вода може се користити и за орошавање и заливање култура које служе за исхрану стоке
*

што ће до 2014. године овај простор постати део Површинског копа „Поље Д“, највећи део становника овог места тај проблем решиће колективним или појединачним пресељењем на нове локације. А оне ће, без изузетка, све бити и еколошки чистије. Остају, међутим, проблеми околних места, која ће и даље „живе-

ти“ са огромним количинама отпадних вода, отровних честица и гасова.

У решавању ових проблема управо се предузимају неки нови кораци. На презентацији развојних програма РБ „Колубара“, која је недавно одржана у Привредној комори Србије, у поглављу „Заштита животне средине“ представљен је, тако, Програм чишћења отпадних вода најсавременијим методама. У плану је да се овај посао повери новоформираном предузећу „Колубара-услуге“, а обављао би се увођењем „више водене биљке“, познате под латинским називом – *Eichornia crassipes*, у претходно делимично пречишћене воде класичним методама (путем таложника и филтрације). Таква метода заслужује посебну пажњу, па самим тим и додатно проучавање и анализу. – Досадашња сазнања су, према свим „ме-

реним“ показатељима, повољна. То се најпре односи на трошкове (који су минимални) и односе се само на узгајање и храњење расада у зимском периоду. Резултат „деловања“ ове биљке је веома висок ефекат пречишћавања, по свим параметрима карактеристичним за отпадне воде сличне онима које настају током производње, сагоревања и прераде угља у „Колубари“. Тако очишћене воде, тврде они који добро познају ову методу, могуће је поново користити (путем „хидроодношења“). А пречишћена вода може се користити и за орошавање и заливање култура које служе за исхрану стоке. Уз то, ова биљка, кажу, улепшава пејзаж и „убија“ непријатне мирисе, а могућност њеног коришћења практично је неограничена. Оријентациони трошкови узгајања и исхране ове биљке за једну годину износе око 35 хиљада евра по хектару.

Ако ова метода заживи и да резултате, извесно је да ће битка са даљим загађивањем вода и земљишта, на овим просторима, бити добијена. Проблем деградираног земљишта се рекултивацијом, мада споро, али ипак решава. Нека решења примењују се и за смањивање загађења ваздуха и „из ваздуха“. Али, ефекти тог деловања су знатно испод могућих која нуди савремена технологија. ■

Да ли ће *Eichornia crassipes* очистити отпадне воде РБ „Колубара“?

Од неколико хиљада хектара деградираног земљишта „у природно стање“ враћено око хиљаду хектара

Ка европским нормама

■ У овој години у Привредном друштву „ТЕ-КО Костолац“ биће обављено више послова на еколошкој заштити

Највећи и основни проблеми који се односе на заштиту животне средине у Костолцу и околним насељима односе се на емитовање честица из димњака термоелектрана и индивидуалних стамбених зграда, са одлагалишта пепелишта и са нерекултивисаних површина одлагалишта јаловине. У овој години, судећи по најавама, издвојеним средствима и већ предузетим мерама, неки од ових проблема биће решени.

– Реконструкцијом електрофилтера на блоку ТЕ „Костолац А“, која се налази буквално у центру града Костолаца, решићемо један од највећих проблема када је у питању заштита животне средине. Емитовање честица биће сведено на европске норме од 50 мг по метру кубном, што ће допринети да атмосфера у граду и околини буде чистија, каже Драган Живковић, директор Привредног друштва „ТЕ-КО Костолац“. Он посебно наглашава и да је у току решавање другог великог питања које се односи на пепелишта термоелектрана која, посебно приликом временских непогода и јачих ветрова, изазивају еколошке акциденте:

– Радови на пепелишту ТЕ „Костолац А“ су у току. Настојимо и надамо се да ће се проблем пепелишта ТЕ „Костолац Б“, такође, брзо елиминисати. Добили смо извештај Рударског института и предлог је да се пепелиште измести у одлагалиште ПК „Ћириковац“. Наравно, одлагање пепела ће бити по новој технологији, која ће спре-

чити његово развејавање по околини.

Иако је Костолац један од првих градова у којем је уведено такозвано „парно грејање“, зачуђујуће је да овај град који је произвођач и топлотне енергије, није у потпуности топлифициран. Чак, више година уназад није рађено ни на проширењу топлификационе мреже. Тако, уз термоелектране, и димњаци са индивидуалних стамбених зграда доприносе још израженијем загађењу атмосфере.

– Тачно је да је топификација Костолаца и околних насеља веома битна и са аспекта заштите животне средине, наводи Живковић и истиче: – Од планова које имамо, треба нагласити да су у изгледу радови у селу Дрмно које се налази у непосредној близини ТЕ „Костолац Б“ и самим тим трпи последице загађења. У плану је, такође, и да се изврши реконструкција и проширење мреже у граду Костолцу. Послове у Костолцу до сада је обављала радна јединица која је била у саставу доскорашњег Јавног предузећа ТЕ „Костолац“. С обзиром на промене и реорганизације јавних предузећа, у изгледу је да се постигне договор са предузећем за топификацију у Пожаревцу да та служба пређе код њих. Тако би био решен проблем одржавања мреже, али и осталих послова које је служба грејања обављала.

На не баш најбољу ситуацију у околини Костолаца утицај имају и површински копови. Односно, одлагалишта јаловине која нису рекултивисана и са којих

Претња подземних вода

Средином априла када су поплаве запретиле Србији, пажња је била усмерена и ка Површинском копу „Дрмно“, на којем се експлоатација угља одвија на 80 метара испод нивоа Дунава. Међутим, рудари навикли на ћуди подземних вода, одводњавањем вишка вода, нису дозволили да се коп потопа.

Проблем се појавио на пепелишту термоелектрана. Пепелиште покрива површину од 240 хектара и за два метра ниже је од нивоа Дунава. У време највишег водостаја на Дунаву, испод пепелишта су се појавиле подземне воде које су запретиле стабилности насипа (који је због њих могао да склизне и да велике количине пепела и воде исцуре према Дунаву, као и у Стари Костолац, који је већ угрожен поплавама). У време највећег прилива подземних вода на пепелишту су организовани додатни радови да би се ово подручје успешно заштитило од изливања.

Костолац – град испод димњака термоелектрана

се ветром разносе велике количине ситног песка.

Како примећује Живковић, рекултивација деградираних површина земљишта на површинским коповима, као и озелењавање и одржавање зелених површина поверено је новооснованом предузећу РИО – Костолац. Тај колектив успешно обавља савремене задатке. Прате и наше активности, па ће околина Костолаца несумњиво другачије изгледати када је реч о зеленим површинама. Јер, РИО је већ потписао уговор са Општином

Пожаревац за њихово одржавање зелених површина у Костолцу. Недавно је подигнут и расадник за узгајање садница за озелењавање и то не само за потребе нашег Привредног друштва него и за тржиште. Тај посао ради се у сарадњи са Министарством за пољопривреду. Сви су изгледати да ће РИО бити успешна фирма и да ће допринети решавању проблема заштите животне средине, оцењује Драган Живковић. ■

К. Јанићијевић

ОБНОВЉИВА ЕНЕРГИЈА „РАЈ“ ЗА ВИСОКОКВАЛИФИКОВАНЕ СТРУЧЊАКЕ

Ветар осветљава села

■ У наредним годинама ветроенергија ће се све више користити за електрификацију руралних подручја и десалинизацију воде ■ Лане 11 земаља инсталирало еолска постројења са више од 1.000 мегавата ■ Амерички Конгрес продужио пореске олакшице за ветроелектране пре истека текућег „пакета“, што је преседан у конгресним одлукама

Број запослених у сектору ветроенергије у свету премашио је 235.000, од којих су већина висококвалификовани стручњаци. „Све већа употреба ветроенергије значи улагање у знање уместо трошења огромних пара на увоз фосилних горива“, констатовала је Светска асоцијација за ветроенергију (WWEA) у прегледу за 2005. годину. Овај сектор, по закључку те анализе, отвара нове перспективе за зараду стотинама хиљада високообразованих стручњака.

У свету су, по подацима WWEA, лане инсталиране ветроелектране снаге 11.310 мегавата, чиме је њихов капацитет повећан за 24 одсто – на готово 59.000 мегавата. У претходне две године инсталирано је по осам хиљада

сталирало више од 1.000 мегавата нових еолских постројења, што је рекордан број до сада. Седам од њих су из Европе – Немачка, Шпанија, Данска, Италија, Велика Британија, Холандија и Португал; три су из Азије – Индија, Кина и Јапан, а у овој групи су и САД. Интензивну диверсификацију светског тржишта ветроенергије илуструје и податак да је удео пет највећих земаља у глобалним инсталираним капацитетима (Немачка, Шпанија, САД, Индија и Данска) опао у последње три године са 82 на 77 одсто.

У наредним годинама јачаће улога и значај фарми ветрењача у офшор зонама, а технологија коришћења ветра за производњу струје примењиваће се све више за електрификацију руралних

Приход „тежак“ 15 милијарди евра

Од 1990. године Европска унија се ангажовала на амбициозном плану да постане светски лидер обновљиве енергије и инсталирала је капацитете ветроелектрана једнаке снази 50 термоелектрана на угаљ. Европски сектор обновљиве енергије ствара годишњи приход од 15 милијарди евра и велики је извозник.

подручја и за десалинизацију воде, указује анализа Светске асоцијације за ветроенергију.

Као чисто домаћи енергетски извор, а на то су Американци посебно осетљиви, ветроенергија ужива у САД свеопшту подршку. У тој земљи је лане инсталирано рекордних 2.400 мегавата нових ветроелектрана. Да би се искористио тај полет, амерички Конгрес је у прошлој години продужио шему пореских олакшица за ветроенергију и то пре истека текућег „пакета“ стимулација,

што је преседан у конгресним одлукама. Очекује се да ће ове године садашњи капацитет еолских постројења у САД од 9.149 мегавата бити повећан за још 3.000 мегавата јер све више електропривредних компанија на тај начин диверсификује енергетске изворе.

По снази инсталираних еолских капацитета током ове године Тексас ће, према предвиђањима, преузети примат од Калифорније. Иако је Калифорнија прва међу савезним државама изградила фарму ветрењача 1981. године и има најјачи ветрокомплекс (2.150 мегавата), она није и најбогатија еолским ресурсима. Најветровитија америчка држава је Северна Дакота са ветропотенцијалом од 1.210 милијарди киловат-часова електричне енергије. Следећи је Тексас са 1.190 милијарди киловат-сати, а тек нешто мање потенцијале имају Канзас, Јужна Дакота и Монтана.

Највећа у САД је фарма ветрењача од 300 мегавата, подигнута у граничном појасу између савезних држава Орегон и Вашингтон. Сва нова еолска постројења у овој земљи снабдевена су модерним турбинама од 1,5 мегавата, од којих свака може да произведе четири милиона киловат-сати годишње ако се налази на месту са добрим струјањима ветра. ■

Модерне ветротурбине могу на добром месту да произведу по четири милиона киловат-сати струје годишње

нових мегавата. WWEA очекује да ће ветропостројења крајем ове деценије располагати са 120.000 мегавата и да ће коришћење снаге ветра побољшати електроенергетску ситуацију у многим земљама у развоју.

Чак 11 земаља лане је ин-

Најагилнији Швајцарци, Данци и Холанђани

Напредак технологија за коришћење обновљиве енергије кључни је елемент у постизању уравнотежене енергетске будућности света, изјавио је Клод Мандил, извршни директор Међународне агенције за енергију IEA. Обновљиви извори могу дати огроман допринос у диверсификацији и обезбеђивању енергетске сигурности и укупног развоја, прецизирао је Мандил представљајући половином фебруара публикацију IEA „Обновљива енергија: приоритети у истраживању и развоју“.

Младен Бачлић

Споран масачусетски ГИГАНТ

■ Већина људи је против пројекта ветрењача у води, у вредности од 900 милиона долара, јер може угрозити природни резерват. Али, и мењају мишљење ако би се добила јефтинија струја

Кејп Код је острво на обали Атлантика, у америчкој држави Масачусетс, недалеко од Бостона, познато као резерват најбогатијих Американаца. Још 1961. тадашњи амерички председник Џон Кенеди дао је острву статус заштићеног подручја (породици Кенеди и дан-данас на острву припада рекреативни центар Хијаниспорт). Управо ту у плићак, на око десет километара од обале, у видокругу плажа, приватна компанија „Кејп Винд Асоцијејнс“ намерава да гради, како је зову, прву америчку „фарму ветра“. Она је, међутим, и пре почетка градње изазвала велику, не само локалну него и општеамеричку дебату.

Пројекат у вредности од

900 милиона долара предвиђа да се на површини од 24 квадратне миље направи 130 стометарских ветрењача с турбинама, снаге 400 мегавата, чиме би се покриле потребе Кејп Кода и оближња два острва – Нантукет и Мартас Винејард са око 75 одсто. Међутим, пошто је електрична на води, њену градњу би требало да одобри Конгрес САД. Ускоро би о томе требало да се гласа, а у отпору пројекту Кенедијевима су се придружили републикански сенатори за Аљаску и републиканац Ромни, масачусетски гувернер.

Ветрењачама до јефтиније струје?

Овај пројекат је наишао на готово јединствен отпор власника луксузних вила, без обзира на политичке боје. Неколико година интензивног политичког лобирања поделило је острво на два непомирљива табора. Власници луксузних вила-видиковаца свој отпор образлажу угрожавањем миграције водених птица које живе у острвским резерватима, опасностима по навигацију приватних јахти и ниске летове хидроавиона и обезвређивањем својих вила и имања из естетских разлога. Насупрот њима, сиромашнији становници рибарских насеља и месташаца на острву као први аргумент узимају цену електричне енергије. „Много људи је против, али уколико ветрењаче доведу до пада цена струје, одједном су за“, тако се најчешће објашњава однос снага и његов настанак када је у питању градња овог комплекса ветрењача. Цена електричне енергије на острву се удвостручила у последњих пет година. Сиромашнији нису, ипак, јединствени. Међу њима преовлађује мишљење да се у сваком случају већи део ове струје неће трошити на острву, него ће се продавати ономе ко више плати.

Према истраживању Универзитета из Делавара, против градње је 55,5 одсто људи. Одговори су, међутим, често искључиво емотивни, без икаквог рационалног аргумента. Највише се помиње негативни утицај на морску флору и фауну, посебно водене птице. Студија инжењеријског рода америчке војске предвиђа да би од ветрењача годишње страдало око 360 птица, док би темељи стубова вероватно више позитивно деловали у прилог живота у мору. А како се тврди, ветрењаче, постављене једна до друге у размаку од 500 метара не би угрожавале ни пловидбу јахту, нити летове приватних летилица.

Портпарол „Кејп Виндса“ стално истиче да ће ветром произведена електрична енергија доносити годишњу уштеду од 25 милиона долара, при чему не треба заборавити да откуп енергије ветрењача није, као у већини европских земаља, дотиран „зеленим законима“. Упркос томе лане је у САД на мрежу укључено око 3.400 мегавата електрана на ветар, што без проблема може да покрије потрошњу око 650.000 домаћинстава.

Шкотска: Највећа европска ветроелектрана

Британска фирма „Скотиш Пауер“ недавно је добила дозволу да код главног града Шкотске, Глазгова, постави највећу електрану на ветар у Европи. Електрана, како је планирано, треба да буде готова и почеће производњу у 2009. години. Имаће 140 турбина, укупне снаге 322 мегавата и покриваће потребе 200 хиљада домаћинстава, односно два одсто укупне потрошње. Око градње ове електране било је великих спорова, нарочито због страховања да би могла да угрози пристајање или узлетање авиона са аеродрома у Глазгову. Фирма „Скотиш Пауер“ је коначно пристала да сагради нови торањ за аеродромске радаре чиме је тај проблем био решен.

Шкотска, која је доста ветровита, има програм да већ ускоро више користи ту своју предност. Захваљујући градњи нових ветрењача, већ 2010. године Шкотланђани би из ветра добијали 18 одсто електричне енергије, а 2020. године чак 40 одсто.

Велика Британија има 125 електрана на ветар (од којих су четири у мору). Међутим, иако су доста бројне, оне дају свега један одсто британске производње електричне енергије.

М. Лазаревић

ЕВРОПСКА КОМИСИЈА ТРАЖИ ОТВАРАЊЕ НАЦИОНАЛНИХ ТРЖИШТА ЕНЕРГИЈЕ

Економски „патриотизам” против директива

■ Европске директиве имају за циљ да гарантују успостављање слободне конкуренције на тржиштима гаса и струје почев од 1. јула 2007. године

ЕКСКЛУЗИВНО ЗА
kWh

На априлском заседању Европског парламента у Стразбуру Летонац Андрис Пијебалгс, европски комесар за енергетику, жестоко је критиковао државе које нису отвориле тржиште енергије онако како су налагле директиве Европске уније. Комесарова мета су, пре свега, Француска, Италија, Пољска, Чешка, Естонија и Шпанија. Зауврат, похваљени су „добри ђаци”, као Данска и Холандија, где је тржиште енергије отворено „како треба”.

Европска комисија дала је енергетској политици приоритетно место посебно после руско-украјинске кризе око испоручивања гаса. Ова криза изострила је важност питања енергетске независности Европске уније у снабдевању енергијом, као и потребу да се омогући конкурентска трка што више снабдевача енергијом. Европска комисија зато је решила да објави прави рат земаља чланицама које у своје националне законе нису коректно „преписале” европску директиву о отварању енергетског тржишта. На листи „непослушних” је 17 држава: Немачка, Аустрија, Белгија, Шпанија, Естонија, Финска, Француска, Грчка, Ирска, Италија, Летонија, Литванија, Пољска, Чешка, Велика Британија, Словачка и Шведска. Европске директиве, наглашавају у Бриселу, имају за циљ да гарантују успостављање слободне конкуренције на тржиштима гаса и струје, почев од 1. јула 2007. године.

Да би доказала и показала до које мере је важно стварање јединственог тржишта енергије у ЕУ, Комисија је прибегла интензивној медијској кампањи. Комисија неуморно понавља да ће стварање европског тржишта имати „пресудни значај за пад цена, сигурније снабдевање енергијом и јачање конкурентних односа”.

– Постоје, међутим, бројне разлике у приступу земаља чланица ЕУ овом питању и то успорава стварање јединственог европског тржишта у коме би владала заиста слободна конкуренција –

рекао је Пијебалгс обраћајући се европским посланицима у Стразбуру. Комисија је зато кренула у праву кампању за отварање тржишта јер до лета 2007. требало би, како најављује, да се укину фиксни ценовници енергије, одвоје мреже транспорта енергије од оних који је дистрибуирају, да тарифни системи постану јаснији... Да Комисија мисли „врло озбиљно” доказ је и то што су критиковане државе недавно добиле писма упозорења у којима им се „прети” да ће уколико своје законе о енергетском тржишту „не доведу у ред” – њихови случајеви доспети пред Европски суд правде у Луксембургу. Комисија приговара владама 17 земаља чланица ЕУ да нису омогућиле потрошачима да слободно изабере кога желе да их снабдева енергијом или да су фиксирале цене које онемогућавају конкуренцију. Нека тржишта фаворизују такозване класичне снабдеваче струјом на

Европска комисија дала је енергетској политици приоритетно место посебно после руско-украјинске кризе

рачун оних који желе да им конкуришу. У међувремену, средином априла, Комисија је покренула истражну процедуру против Шпаније и Немачке због сумње да су прекршиле директиве које се односе на отварање тржишта енергије. Иста процедура покренута је и против Француске која је скоро „најгори случај у ЕУ”, јер је у име начела „економског патриотизма” заштитила 11 привредних области од стране конкуренције, што је у супротности са свим европским директивама о либерализацији тржишта.

„Бићемо веома строги”, најавио је комесар Пијебалгс додавши да се нада да ствар неће доћи до суда и да циљ Комисије није да напада земље чланице већ да им помогне да „постану свесне како ствари стоје”.

Једна од земаља која се највише опире брисању граница између национал-

Андрис Пијебалгс,
европски комесар
за енергетику

них тржишта енергије у Европској унији је Француска. Париз је недавно блокирао иницијативу да дође до фузије између енергетских национализоване енергетске групе „Газ д Франс” (GDF) и приватне групе „Суез” италијанског Енела. Иако је подржао иницијативу о либерализацији тржишта енергије, Париз је блокирао овај „брак” великих енергетских група са аргументом да „жели да сачува енергетску независност Француске”. Настала је велика полемика јер је циљ европске директиве о либерализацији тржишта струјом управо да се омогући

стварање великих европских група које би биле конкурентне на светском тржишту. Рим је протестовао тврдећи да је реч о протекционистичкој политици Париза који се бранио да је све било по „правилима”. Италијанске власти прете да ће цео случај предати Европској комисији. Брисел је већ најавио да у фузији две енергетске групе не види било шта што би било противзаконито.

Фузија „Суез” и GDF имала би тржишног смисла – сматрају стручњаци. Нова група нудила би у исто време и струју и гас и била би друга по величини у Европској унији. Неки аналитичари блиски оријентацији „економског патриотизма” француске владе Доминика д’ Вилпена, сматрају да би уједињавање државног „Газ д Франс” са приватним италијанским „Суезом” довело до приватизације GDF.

Могућа приватизација енергетског

гиганта већ је изазвала жестоку полемику у Француској која би, у компликованом политичком контексту у овој земљи, могла да буде фитиљ за нову кризу и штрајкове. Француска има специфичну латинску културу живљења, добре трпезе и слободног времена различите од културе рада у нордијским земљама у којима се и директиве либералне економије лакше остварују. У једној недавној расправи о либерализацији тржишта електричне енергије и приватизацији снабдевача струјом, емитованој на француској телевизији, могао се чути типично француски аргумент представника синдиката: „Кажете да ће потрошач моћи да бира између снабдевача струјом који ће се такмичити ко даје нижу цену. То значи да ћемо бити принуђени да све наше слободно време трошимо на упоредне студије о ценама и понудама. Какав је то живот?”

Што се Европске уније тиче, неки европски политичари су поздравили „патриотску” блокаду Париза. Међу економским стручњацима у ЕУ, међутим, више је оних који верују да би ова афера спречавања фузије могла да подстакне друге владе да поступе слично што би Европу довело у „ћорсокак протекционизма”. Потпредседник Европске комисије Франко Фратини (некадашњи министар спољних послова Италије) зато је изјавио да одлука француске владе да спречи фузију „Суез” и GDF представља „ударца заједничком европском тржишту”.

Највећа препрека за остваривања амбиција Европске комисије о јединственом енергетском тржишту јесте неразјашњен идентитет Европске уније. Нека врста колективног председника ЕУ је Савет Европске уније чији су чланови председници држава и министри. Они у исто време треба да бране политику ЕУ за коју су дали зелено светло Европској комисији и политику која ће их одржати на власти у њиховим земљама. Оваква позиција је врло често противуречна што најбоље показује и пример Карла Хајнца Грасера, министра финансија Аустрије, председавајуће земље ЕУ, који је изјавио да је одлука Париза да блокира фузију „Суеза” и GDF „апсолутно неприхватљива”. Грасер је имао само речи критике према француској политици „економског патриотизма”, али је у исто време у својој земљи одбио да пристане на отварање тржишта радне снаге за раднике који долазе из десет новопримљених држава ЕУ. Разлог: Аустрија се плаши последица увођења слободне конкуренције на тржишту рада јер су радници из Пољске, Чешке и Словачке спремни да прихвате посао за знатно ниже плате од аустријских. ■

Наташа Јокић

УГОВОР ИЗМЕЂУ КИНЕ И АУСТРАЛИЈЕ

Обезбеђен уран за 50 нуклеарки

У главном граду Аустралије Канбери недавно је потписан уговор између ове земље и Кине о дугорочном увозу аустралијског урана. Према слову уговора, Кина увезени уран из Аустралије може да користи само за производњу електричне енергије, никако у војне сврхе, тј. за нуклеарно оружје. Организације за мир и људска права се, међутим, и поред тога прибојавају да би Кина могла да злоупотреби уран и да овај уговор поткопава напоре за ограничавање ширења нуклеарног оружја. Кина је већ одавно нуклеарна сила, али за даљи развој овог оружја лимитирајући фактор су јој недовољне количине урана из домаће производње. То је и главни разлог бојазни од злоупотребе овог уговора. Ова најмногољуднија земља света, с најбрже растућом привредом, планира, истовремено, градњу 40-50 нуклеарних електрана до 2020. године. По томе ће, такође, предњачити у свету.

На другој страни, Аустралија је земља с убедљиво највећим светским резервама урана (минимално 30, по неким изворима чак и 40 одсто светских, мада је његова производња још увек релативно мала (има свега три отворена рудника) Овим уговором обезбедила би се улагања, дугорочни пласман и валоризација аустралијских резерви ове драгоцене руде.

Уговор су, у присуству премијера две земље Џона Хауарда и Вен-Ји-Баоа, свечано потписали министри иностраних послова Александер Даунер и Ли Чиао-Синг. Министар Даунер је том приликом истакао да уговор има прецизне инструменте и стриктне гаранције који ће обезбедити да се аустралијски уран користи само у цивилне

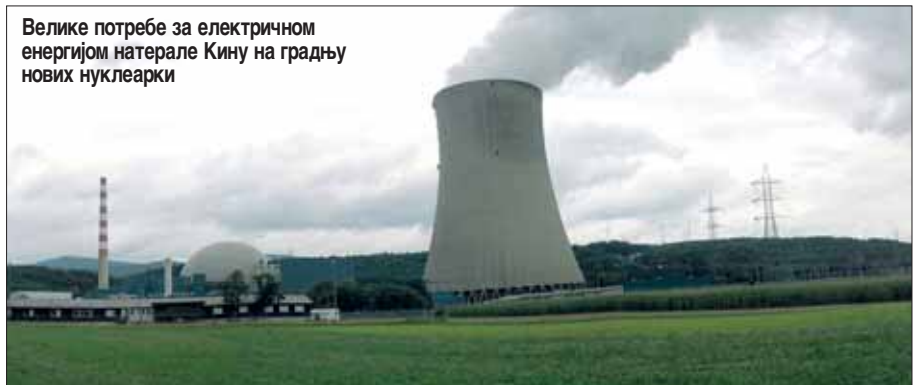
сврхе и да потписивање овог уговора значи круну побољшања односа између ове две земље у последњих десетак година који никад нису били бољи у новијој историји. Кинески премијер Вен је потврдио да Кина има намеру и убудуће да се чврсто придржава обавеза из међународног Споразума о неширењу нуклеарног оружја, NPT, чији је потписник.

Управо та чињеница да је Кина потписник овог кључног међународног споразума била је одлучујућа за Аустралију да уђе у овај аранжман с њом. За такав исти аранжман била је заинтересована и Индија која, такође, има велике планове за градњу нуклеарних централа, а од пре неколико година постала је нуклеарна сила. Међутим, ова друга по многољудности земља света, чија се привреда, такође, веома динамично развија, није потписник NPT, мада је са Сједињеним Америчким Државама потписала уговор о нуклеарној сарадњи. Укратко, Аустралија остаје чврсто на принципу да ће уран испоручивати само земљама које су потписале и поштују NPT.

Кина је принуђена да се због великих потреба за електричном енергијом, које у актуелној фази развоја расту брже од бруто домаћег производа (BDP), више окрене ка нуклеарној енергији. Јер, угљаљ већ почиње да се исцрпљује, а заостравају се и проблемима са загађењем животне средине. Њене потребе за ураном су већ сада два пута веће од аустралијске производње тако да ће прве испоруке уследити тек за три-четири године после убрзаних инвестиција у нове руднике у Аустралији. ■

М. Лазаревић

Велике потребе за електричном енергијом натерале Кину на градњу нових нуклеарки

Нови капацитети од 7.000 мегавата годишње

■ Инсталирани електропривредни капацитети достигли 130.000 мегавата ■ Трећа земља у свету по изградњи брана, са 3.600 објеката, а за још 700 у изградњи пресељено је преко пет милиона људи ■ Будућност у ХЕ на Инду, Гангу и Брамапутри, системима брана, ветроелектранама и у градњи нуклеарки.

Уз Кину, највећи изазов за енергетичаре данашњице је Индија, њен велики и бројни комшија. Задатак је једноставан, али веома тежак: како обезбедити електричну енергију за преко 1,2 милијарде људи колико живи на Индијском подконтиненту (Индија, Пакистан и Бангладеш). Јасно је да као што је Кина морала да прегради Јангце, као националну реку, тако ће и Индуси без одлагања морати да крену у максимално искоришћавање изванредног хидропотенцијала своје три велике реке – Инда, Ганга и Брамапутре. Иако је инсталирани капацитет индијске електропривреде процењен на 130.000 мегавата, уз годишње повећање од 7.000 MW, потребе стотина милиона сиромашног становништва надмашују производњу. Индија годишње, наиме, производи 560 милијарди киловатсати струје, али и потрошња стално вртоглаво расте. У енергетској структури у термоелектранама на угљ и гас обезбеђује се више од 60 одсто производње, хидроелектране дају око 30 одсто, а остала енергија добија се из нуклеарки (пет одсто) и из ветроелектрана.

Процене стручњака су да ће Индији 2012. требати чак 212.000 мегавата, како би се подмириле изузетно нарасле потребе становништва. Потребно је зато да се у нове капацитете уложи укупно бар 30 милијарди долара улагања, у чему енергетски гиганти виде изванредну

Дуга историја електрификације

Прва хидроцентрала у Индији отворена је далеке 1897. у Западном Бенгалу, у граду Дајерлингу, што је Британска империја увек са поносом истицала. Она је и данас у погону. Почетком 20. века у Индији су у оквиру пројекта „Сивасамудрам“ постављени први далеководи од 78 kV, како би се обезбедила електрична енергија за рудник Колар. Електрификација је настављена градњом 110 kV мреже, а пре стицања независности 1947. године у неким савезним државама спроведена је и 132 kV мрежа. Прва 220 kV мрежа је постављена 1959, а 400 kV систем се развија од 1977. године. Изградња 800 kV дистрибутивног система почела је пре пет година.

пословну шансу. То се, пре свега, односи на америчке компаније („Енрон“, „Вестингхаус“, „Ценерал електрик“), немачке („Сименс“ и „Круп“), шведску (АББ) и француски „Алстом“, који већ деценијама бију битку да освоје индијско тржиште. Наравно, ту су присутни и Руси са нуклеарном технологијом.

С обзиром на застарелост рудника и лоше услова за рударе, све се више напу-

шта експлоатација угља. Проблеми са транспортом – и то махом малокалоричног лигнита – натерали су министарство енергетике да се масовно крене са експлоатацијом природног гаса као енергента за термоелектране.

Када је реч о хидросектору, по свим стручним прогнозама у њему је велика шанса Индије да постане респектабилна енергетска земља. Хидропотенцијал

Инда, Ганга и Брамапутре се процењује на чак 60.000 мегавата. По студијама изводљивости уз годишње улагање од три милијарде долара у овој деценији на њима се може подићи пет циновских хидроелектрана. У експлоатацији је тренутно чак 230 хидроелектрана, са инсталираним капацитетом од 35.000 мегавата. Индија много полаже на резервбилне хидроелектране, нарочито у планинским крајевима у подножју Хималаја. У току је подизање осам већих хидроелектрана (снаге од 800 до 1.750 мегавата): Бхакра, Дехар, Којна, Нађжарјунасагар, Срсаилам, Шаравати, Калинади и Идуки. Индија је трећа земља у свету по изграђеним бранама (3.600), а још 700 се гради. Због тога је пресељено чак пет милиона људи. Циљ је, међутим, постигнут: стотине хиљада

Циновска брана „Хиракуд“

Акумулационо језеро на брани Мунар

Заједничка хидроелектрана на Брамапутри

Заједно са Кином и Бангладешом, индијска влада је договорила учешће у мамутском пројекту обуздавању реке Брамапутре (2.900 километара) и њених притока, које протичу кроз ове три земље. Брамапутра, наиме, извире у Тибету и после 2.000 километара кроз Кину окреће на запад ка индијској држави Асам, у којој улази у суседни Бангладеш заједно са Гангом. Код места Гоалунду формирана је једна од највећих маса воде на планети која утиче у Бенгалски залив. Хидропотенцијал Брамапутре стручњаци су проценили на 100 милиона киловат-сати. На њој је предвиђено да се подигну три циновске бране у ове три државе, које би омогућиле наводњавање милиона хектара ораница. Индија је раније већ подигла мању брану на Брамапутри, а нова би требало да се гради на 40 километара од границе са Бангладешом.

хектара плодне земље се наводњава и тако се прехранује права армија друге најмногљудније земље на планети. Неке од њих, као што су брана Техри (261 метар), на реци Бхагираги и Кишау (236 метра) на реци Тонс, права су чуда технике и међу највишим су у свету.

На плану нуклеарних електрана, Индија је већ обелоданила смеле визије. До 2050. предвиђа се да ће се чак 25 одсто потреба за струјом подмиривати киловати из реактора. Тренутно је 14 реактора мале и средње снаге у погону, а девет

је у изградњи и реконструкцији. Најјачи је Тарапур 4 (490 мегавата), следе Раватбхата 1,2,3 и 4, Тарапур 1 и 2, Каиџа 2, Какрапар 1 и 1, Калпакам 1 и 2 и Нарора 1 и 2. У градњи је пет нових: Куданкулам 1 и 2 (905 мегавата), Тарапур 3 (490 мегавата), Калпакам (470 мегавата),

Каиџа 3 и 4 и Раватбхата 5 и 6 од по 202 мегавата. Када се, како је планирано, отворе до краја 2010. године, Индија ће имати инсталирани капацитет у нуклеаркама од 3.500 мегавата. Дobar део послова око уградње реактора и пратеће опреме поверен је руским компанијама и стручњаци-

*
*Процене стручњака су да ће
Индији 2012. требати чак 212.000
мегавата, како би се
подмириле изузетно нарасле
потребе становништва*
*

ма, а посао је вредан преко три милијарде долара. После 2010. године на реду су две замашне инвестиције са Русима у регионима Џаитапура и Куданкулама изградње нуклеарки снаге од по 1.000 мегавата.

Прва истраживања везана за нуклеарне централе у

ХЕ „Пандах”
са истоименом
браном

Индији почела су 1957. године формирањем Атомске агенције и истраживачког центра десет година касније. У круг земаља са нуклеаркама, Индија је ушла 1972, отварањем Раватбхате са реактором на тешку воду који су инсталирали Канађани. С обзиром на то да Индија нема велике резерве уранијума (54.000 тона), перспективе нуклеарног програма везане су за коришћење торијума (располаже са четвртином светских резерви – 290.000 тона). На торијуму се и базира стратегија ширења мреже нуклеарних електрана. У два цивилна истраживачка реактора у Центру „Индира Ганди” у Калпакаму у току су припреме за другу фазу тзв. торијумског циклуса, што ће бити и увод у нова истраживања.

Када је реч о ветроелектранама, Индија је пета у свету, иза Шпаније, Немач-

ке, САД и Данске са инсталираним капацитетом од скоро 4.000 мегавата. Највећа ветрофарма налази се у савезној држави Тамил Наду са 1.680 мегавата. У петогодишњем енергетском плану превиђено је да до 2010. капацитети ветроелектрана дуж неколико хиљада километара обале Индијског океана, достигну 8.000 мегавата.

Индијски енергетски систем карактеришу и огромни губици у дистрибуцији и преносу електричне енергије (у просеку 20 до 30 одсто). Преносна мрежа је подељена на регионе: северни, западнојужни, источни и североисточни. Државни енергетски савет (SEB) организује производњу и пренос електричне енергије, одређује тарифе и прикупља средства од наплате. У пословању, међутим, суочен је са хроничним губицима, пре свега због тога што је влада принуђена да електричном енергијом бесплатно помаже пољопривреду. Индијска електропривреда тако сваке године остаје „ускраћена” за 2,9 милијарди долара. Страни инвеститори, упркос великом пословном изазову, и даље тешко дуже остају на крхком индијском енергетском тржишту. Јер, кршења уговорних обавеза врло су честа, а судска заштита спора и мукотрпна. Централна власт у Њу Делхију свесна је колико је страни капитал неопходан енергетици, али истовремено и домаћих препрека на путу до стабилизације рационалног коришћења ванредних природних ресурса. ■

Струја из домаћег гаса

■ Електране на гас обезбеђују око 60 одсто производње струје ■ Политичке турбуленције и натезања око једине нуклеарке ■ Ветроелектране „улазе“ у море

Отакад знају за себе Холанђани се боре са водом. Од погубних плимних таласа Северног мора штите се чувеном мрежом канала, брана и насипа које су почели да граде још у средњем веку. А уложили су кроз историју много труда да би од поплава бранили ову земљу-низију, чија се половина простире на надморској висини мањој од једног метра, а велики део „лежи“ испод нивоа мора, укључујући и највеће градове Амстердам и Ротердам. Та питорексна држава, укљештена између Белгије и Немачке, пуна је и других специфичности и контраста. Један од њих је да се Холандија скућила у делти великих европских река Рајне, Маса и Шелде, али и поред тога има скроман хидропотенцијал и занемарљиву производњу струје из хидроцентрала.

Око 16,5 милиона Холанђана живи на површини једне и по Војводине, што њихову земљу сврстава међу петнаест најгушће насељених држава у свету и чини је једном од крупних потрошача струје у Европи. Традиционално, Холандија је већи потрошач него произвођач струје, а своју електропривреду развија на једином обилном домаћем енергенту – гасу. Њене природне резерве гаса су међу највећима у западној Европи и, што је реткост, углавном се налазе на копну. Највеће холандско гасно поље Гронинген, на североистоку земље близу границе са Немачком, садржи две трећине националних резерви гаса. Половина домаћег гаса потроши се у земљи, а друга одлази у извоз.

У производњи струје доминирају термоелектране,

Више пута предвиђена за затварање: нуклеарка Борселе

Модерне ветрењаче употпуњују морски пејзаж

које дају око 94 одсто електричне енергије. Из једине оперативне холандске нуклеарке у Борселеу добија се око четири процента домаће производње струје. Хидроелектране, са око 100 милиона киловат-сати годишње, слаб су ослонац електропривреде, али су остали обновљиви извори у сталној експанзији. Лане је из обновљивих извора, не рачунајући биомасу, биогориво и обновљиви отпад, произведено 2,1 милијарда киловат-сати електричне

енергије или 14,6 одсто више него 2004. године.

Из кључног енергента, природног гаса, Холанђани производе око 60 процената електричне енергије, из угља 28 одсто, из биомасе и отпада више од четири одсто, а из такође домаћег енергента нафте свега три одсто електричне енергије. Готово половина струје стиже из постројења за комбиновану производњу електричне и топлотне енергије. Когенерације располажу са око 40 одсто укупно ин-

сталисаних капацитета (7.500 мегавата) и великим делом користе се за потребе пластеника. Експерти процењују да ће ти капацитети порастати на 9.000 мегавата до краја ове деценије. Удео когенерација у холандској производњи струје један је од највиших у ОЕЦД-у.

Инсистирајући на конкурентности, експанзији обновљивих извора и смањењу емисије штетних гасова, Холанђани су брже либерализовали тржиште струје него што су им налагале директиве Европске уније. Од 2001. године сви потрошачи су стекли право да слободно бирају испоручиоце „зелене“ електричне енергије. Да би подржала тај процес, влада је увела систем зелених сертификата које издаје национални оператор преносне мреже ТеннеТ. Потпуно отварање тржишта за све врсте електричне енергије и потрошаче обављено је средином 2004. године. Захваљујући томе сада се велики део електричне енергије продаје преко Амстердамске берзе струје, у

Холандија или Низоземска?

При спомињању Холандије најпре помислимо на лале, ветрењаче и клопне иако је ово земља са још многим специфичностима у односу на њену величину и суседе. Она спада у светске раритете по томе што се стално шири и у мирнодопско време захваљујући упорном ожимању тла од мора. Практично, има две престонице. Амстердам је главни град, а Хаг је административни центар и седиште краљевске породице. Позната по социјалној толеранцији, Холандија је одувек била привлачна имигрантима и сада је 18 одсто њене популације страног порекла.

Чини се да се користи погрешан назив ове краљевине у чијем је саставу и шест острва у Карипском мору. Термин Холандија односи се само на две од њених 12 провинција – Јужну и Северну Холандију, па је правилније њено „друго“ име – Низоземска. Без обзира на то, мала Холандија има доста атрибута велике земље. Њен бруто домаћи производ премашује 500 милијарди долара. Она је осма у свету по извозу робе и капитала и трећа по извозу хране. Холанђани су до сада освојили чак 15 Нобелових награда за хемију, физику, медицину, економију и мир.

чему предњаче водећи холандски произвођачи „Es-sent”, NUON и „Enesco”.

Холандија је показала велики прагматизам у енергетској политици поклањајући пажњу смањењу трошкова и иновативним решењима, оценила је Међународна агенција за енер-

фазно затварање својих нуклеарки, што ће утицати на холандски увоз струје из тих земаља, па и на цену увозне електричне енергије.

Отпор према нуклеаркама постоји и у Холандији и зато је око њих било много политичких турбуленција и натезања у јавности. Дола-

води тек око четири милијарде киловат-сати годишње, она представља поуздан ослонац домаћој електропривреди.

Висока зависност од гаса брине холандске електропривредне стратегије и влада због тога жели да диверсификује енергетске изворе.

турбине, хидроелектране и постројења за производњу струје из биомасе, соларне енергије и снаге морских таласа. Услов је да су произвођачи „чисте” електричне енергије везани на преносну мрежу и да се постројења користе најмање десет година. Због високих пореза и такси на име подстицања обновљивих извора и смањења емисије гасова, цена струје за домаћинства у Холандији је међу највишима у Европи.

Уз такве подстицаје производња струје из обновљивих извора утростручена је од 1990. године, пре свега на бази сагоревања биомасе и комуналног отпада. У међувремену полет доживљава и ветроенергија. Ветрогенератори се засад највише инсталирају на копну, али се права експанзија фарми ветрењача очекује у морском појасу крај обала Холандије. Према најновијем сценарију, удео обновљивих извора у производњи струје крајем ове деценије требало би да порасте на 11 одсто.

Дугорочним пројекцијама предвиђено је да ће продукција струје до 2020. године нарасти на око 130 милијарди киловат-сати, уз повећање удела гаса. Процењује се да ће потребе за угљем остати на садашњем нивоу до 2010. године, а онда ће се благо увећати. Користећи предности географског положаја и својих великих лука, Холанђани огромне количине угља за термоелектране увозе из Јужне Африке, Колумбије, Индонезије, САД и Аустралије. У договору са владом, шест компанија које производе струју из угља обавезале су се да смање емисију угљен-диоксида за 5,8 милиона тона годишње у периоду од 2008 до 2012. године. Половина те количине смањивањем угља биомасом као горивом, што одговара инсталирању електране на биомасу, снаге 500 мегавата. ■

Младен Бачлић

гију (IEA). Холанђани су уложили и огроман труд у испуњењу циљева из Кјота, смањивши емисију гасова са ефектом стаклене баште за шест одсто између 1990. и 2004. године, оценили су стручњаци IEA и препоручили да Холандија појача интерконекцију са околним земљама, јер су те преносне везе често загушене. Европска комисија је идентификовала интерконекцију Белгија – Холандија као једно од седам великих уских грла европске преносне мреже.

За холандску електропривреду те везе су од животне важности, јер као традиционални увозник набавља велике количине струје из Белгије, Немачке, Француске, Швајцарске и других извора. У просеку, Холандији недостаје између 15 и 20 милијарди киловат-сати годишње, а њен нето увоз достиже 16 одсто укупне домаће потрошње. Проблема у снабдевању за сада нема, али ће они настати за коју годину јер су се Немачка и Белгија одлучиле за

Потрошња „бржа” од производње

Холандија је лане потрошила 114,3 милијарде киловат-сати електричне енергије или 3,1 одсто више него претходне године. Повећана је и производња струје, али само за 1,3 одсто – на 96 милијарди киловат-часова. Увоз је порастао за 10 одсто – на 23,7 милијарди киловат-сати, а извоз је увећан на 5,3 милијарди киловат-часова или за 2,5 процената.

Холандска електропривреда располаже капацитетима од око 22.000 мегавата.

У пројекцијама развоја електропривреде предвиђено је да се до 2020. године у мору крај обала Холандије инсталирају ветротурбине укупне снаге 6.000 мегавата. По новим, либералнијим прописима њихово инсталирање дозвољено је свуда осим у строго забрањеним зонама попут бродских путева.

ском нове владе у 2002. години, међутим, направљене су промене у енергетској политици, а међу првима је преиначена ранија одлука о затварању нуклеарке Борселе. То постројење, планирано за скидање са мреже у 2004. години, остаће у погону све док је економски исплативо и безбедно.

У Холандији су до сада изграђене две нуклеарке. Она мања у Додеварду, капацитета 55 мегавата, искључена је из употребе 1997. године. Већој, од 449 мегавата у месту Борселе, оперативни век истиче тек 2013. године. Иако произ-

Како Холандија нема рељеф погодан за хидроцентрале, јер највиша ката достиже свега 322 метра, политика у области обновљивих извора углавном се усредсређује на биомасу и ветроенергију. Стимулишући „зелену” струју власти дају субвенције домаћинствима која купују уређаје за њено коришћење. И произвођачи „чисте” електричне енергије добијају посебне стимулације. Оне зависе од разлике у производној цени (скупље) „зелене” и (јевтиније) струје из фосилних горива. Врло разрађен систем субвенција обухвата ветро-

ШПАНИЈА ПЛАНСКИ КОРИСТИ
ЕНЕРГЕТСКЕ ПОТЕНЦИЈАЛЕ

Иберијски ветробум

■ На петом енергетском тржишту у Европској унији производи се годишње око 250 милијарди киловатсати, а потроши 240 милијарди kWh
■ Инсталисани капацитет преко 65.000 мегавата ■ Више од половине електричне енергије обезбеђују термoeлектране на угаљ и гас

Одвек је Иберијско полуострво било посебан део Старог континента. Традиција није изневерена ни када је енергетика у питању. Шпанија је заједно са првим комшијом Португалом одавно трасирала сопствени пут у производњи, дистрибуцији и извозу електричне енергије, али и у коришћењу природних ресурса, пре свега воде и угља, а последњих година и снаге ветра на обалама Средоземног мора и Атлантика. Специфичност шпанског модела електропривреде је у стрпљивом и планском коришћењу хидропотенцијала, рационалисању скромних резерви угља и ненаметљивом продору на тржишта шпанског и португалског говорног подручја са технологијом и знањем својих компанија и инжењера.

Тренутно је шпанско енергетско тржиште пето по свим параметрима у ЕУ. Годишње се у термо, хидро и нуклеарним електранама, уз све снажније ветрофарме, становништву обезбеди 250 милијарди киловатсати, што подмирује потребе (240 милијарди киловатсати). Инсталисани капацитети прелазе 65.000 мегавата. У структури производње више од половине (52,3 одсто) обезбеђује неколико

стотина термо постројења на угаљ и гас. Процењене резерве угља (махом мрког угља и лигнита) у Астурији, провинцији Леон, региону Паленсије, Каталонији, Теруелу и на југу (поља Пуертољано и Пенароха) су 728 милиона тона, што се сматра релативно скромним ресурсима. Шпански рудари произведу 25 милиона тона годишње, што је само половина потреба земље, па се преостали део увози. Рударство је непрофитабилна грана и то су традиционално и најсиромашнији делови Шпаније. Водећа приватна компанија је „Уноса”. Влада у Мадриду, политиком стимулативних отпремина, покушава да се ослободи вишка рудара, што је и диктирано из Брисела, седишта ЕУ. Због свега тога, интензивира се прелажење на природни гас. Форси-

ра се рад гасних турбина типа ССГТ, који, према шпанским стручњацима повећава производњу, али и смањује емисију штетног угљен-диоксида. Током прошле године, чак 30 одсто шпанских термоелектрана покретао је природни гас. Компанија „Ендеса” је већ пројектовала два термопостројења на острву Мајорци и Канарским острвима, снаге по 230 мегавата. У току је изградња велике термоелектране Сагунто (1.200 мегавата) коју заједнички подижу компанија „Унион феноса” и немачки „Сименс”. Отварање је планирано идуће године.

С обзиром на конфигурацију терена, очекивало би се да је Шпанија хидро велесила, али она се окренула изградњи мањих и средњих хидроелектрана, бранама и развијању система навод-

њавања из акумулационих језера. Хидростручњаци процењују да има 1.100 мањих хидропостројења са хиљадама километара канала, како би се сува и неплодна земља што више напајала драгоценом водом. Веће хидроцентралне лоциране су на северу Шпаније, где су брзе и моћне планинске реке. Једна од таквих је и ХЕ „Алдавила”, на реци Дуеро, снаге 810 мегавата у близини границе са Португалом. Свакако, највиша шпанска брана Алмендра на реци Торме (202 метра) изузетан је доживљај како за туристе, тако и за експерте.

Када је реч о нуклеаркама, Шпанија је и ту врло специфична. Тренутно има девет нуклеарних реактора и не крије да у будућности планира бржи развој овог сектора, иако је недавно за-

Алмендра, највиша шпанска брана

“Ибердрола” – енергоколас

Друга највећа шпанска енергетска компанија је „Ибердрола”, која контролише око 40 одсто тржишта. Она је без премца у развоју ветро електрана и технологије, а у врху је и по хидро и нуклеарним инсталисаним капацитетима. Располаже са око 12.000 мегавата инсталисаних капацитета на неколико континентата. Тренутно гради термоелектрану у Мурсији од 800 мегавата, која би требало да се заврши током ове године. Власник је шест нуклеарки: „Almara III”, „Asko II”, „Konfrentes” (у близини Валенсије, снаге 1.085 мегавата), „Garona”, „Trilo” и „Vandelos”. Заједно са компанијом „Гамеса” уговорила је изградњу ветроелектране „Ла Вента” у Мексику, снаге 85 мегавата и требало би да се она заврши у новембру ове године. Пројекат је вредан око 110 милиона долара. У суседном Португалу са истим партнером гради пет ветроелектрана. У Бразилу је у партнерском односу на ХЕ „Итагеби”, снаге 450 мегавата. „Ибердрола” је компанија са традицијом од чак сто година, а централа је у Билбаоу, на северу Шпаније. У Мадриду се налази велики дистрибутивни центар (CROI), као и централа за средишњи део земље. На реци Дуеро, у близини границе са Португалом, у региону Саламанке, поседује „Алдедавила”, једну од највећих шпанских хидроелектрана. У њеном власништву су и велики капацитети за регасификацију, трансформаторске станице и разграната дистрибутивна мрежа.

Дистрибутивни центар CROI у Мадриду

ХЕ „Алдедавила”, бисер шпанске хидроградње

творена нуклеарка „Хосе Кабрера”, отворена још 1968. године. Укупна инсталисана снага у девет реактора је 7.188 мегавата. Прва генерација нуклеарки: „Хосе Кабрера”, „Гарона” и „Ванделос” отворене су у раздобљу од 1968. до 1972. године. Другу генерацију чине „Alvarez I-II”, „Asko I-II”, „Konfrentes” и „Лемониз”, а трећу „Vandelos II”, „Trilo I” и „Вандакабалерос I-II”. Просечна снага се креће у распону од 930 до 1.066 мегавата. Почети развоја нуклеарних електрана у Шпанији датирају од 1964. године, када је отворен први од три реактора у нуклеарки „Хосе Кабрера”. Државна нуклеарна компанија „Енуса” формирана 1972. године и окупила је тимове најбољих стручњака на развоју нових седам реактора. Први проблеми са развојем су почели 1983. године, када је донет мораторијум, због законског нерегулисања нуклеарног отпада. Зато је наредне године основана „Енреса”, државна компанија са циљем да се тај проблем реши. Борба за даљу изградњу

нуклеарки је трајала до 1994, када је мораторијум дефинитивно потврђен у парламенту и пет градилишта будућих реактора је привремено напуштено.

Пре само девет година (1997), Шпанија је имала само 200 мегавата инсталисане снаге у ветроелектранама. Данас је светски лидер са 8.263 мегавата снаге (испед Немачке и Данске) и планом да до 2011. године њихов потенцијал нарасте на чак 20.000 мегавата. Циљ

У Шпанији тренутно има девет нуклеарних реактора, са инсталисаном снагом од 7,188 MWh, а планира се бржи развој овог сектора

је да се чак 15 одсто националних потреба за струјом обезбеђује из ветрофарми. У тај бизнис је укључено чак 500 компанија. У 150 фабрика се производе турбине и остале компоненте за изградњу, а запослено је преко 30.000 људи, са идејом да се до 2010. године производња ветроенергије удвостручи.

Када је реч о организацији електросистема, Шпанија је 2003. године либерализовала своје енергетско тржиште. Потрошачи могу да бирају од кога ће се снабдевати струјом. Имају опцију да остану под регулисаним тарифама до следеће године, а по истеку тог аранжмана куповаће струју на слободном тржишту. Тренутно је трећина шпанске енергетске пијаце на принципу понуде и тражње. Влада је још 1997. формирала компанију „Омел” која управља процесом либерализације тржишта (одређује групе потрошача, осигурава наплату и бави се стратегијом ширења тржишта. Највећа енергетска компанија је „Ендеса”, у чијем је власништву 21.600 мегавата инсталисаних капацитета. Она контролише 45 одсто регулисаног тржишта и 36 одсто либерализоване пијаце киловатима. Чак 42 одсто термоелектрана су у власништву „Ендесе”, а располаже и са око 30 одсто свих нуклеарки. Поред ње, велике компаније су „Ибердрола”, „Унион феноса”, „Хидрокантабрико” и „Гас натурал”. Како би се кон-

тролисало власништво над електромрежом, влада је још 1985. године основала REE која је временом повећавала удео у мрежи и дистрибуцији електричне енергије. Пре четири године REE је купила део мреже и дистрибуција од „Унион феноса” и „Ендесе”, а 2004. године и део у компанији „Enel Viesgo”, коју заједнички држе Шпанија и Италија. Прошле године REE је заокружила доминацију над електромрежом куповином дела дистрибутивног система од компаније „Хидрокантабрико”. REE је укључена и у интерконекије са комшијама – Португалом, Француском и Мароком. Јануара 2004. године, Шпанија и Португал формално су потписали споразум о стварању Паниберијског енергетског тржишта (Mibel). По том споразуму обе стране могу слободно једна другој да продају електричну енергију. Шпански „Omel” и португалски „Omir” су недавно основали јединственог оператера за интегрисано енергетско тржиште. Ово је, засад, јединствени пример енергетског повезивања две земље у ЕУ.

Бранислав Сеничић

Право на избор – привид

■ Разлике у цени струје између појединих испоручилаца минималне, због чега се могућност такве промене фактички и не користи

Од 1. јануара ове године, у складу са смерницама Европске уније, сваки привредни субјект и свако домаћинство у Чешкој Републици може да бира свог испоручиоца електричне енергије. То право је, међутим, према оцени најугледнијег чешког информативно-политичког недељника „Тиден“, у суштини остало само привидно. Да би конкуренција била уопште могућа, Енергетски регулациони уред (ЕРУ) морао је да подели цену струје на два дела. Први део цене је и даље регулисан и обухвата дистрибуцију, системске службе или обрачун с оператором на тржишту. Други део је сама енергија и то је оно што се зове ефективна енергија која чини око половину цене и препуштена је тржишту.

Промена се, међутим, десила само на папиру. Нови испоручилац, пре свега, мора да користи постојећу мрежу. Разлике у цени струје између појединих испоручилаца, међутим, су минималне, па се таква могућност њихове промене фактички и не користи. Тржиште би могло евентуално да покрену пратеће службе, на пример, у форми програма

Зарада од 35 милиона евра

Пет челних менаџера ЧЕЗ-а зарадили су лане, на основу тзв. мотивационог програма, нешто више од 35 милиона евра. То произлази из годишњег извештаја који је током првомајских празника објавила Прашка берза, на којој се тргује акцијама овог чешког електроенергетског предузећа. Укратко, они су имали право да купе укупно 1,75 милиона акција по ценама које су важиле пре него што су ступили на менаџерско место. Пошто су акције у међувремену веома брзо расле, ради се о заради која је неколико пута већа од уложених пара у куповину акција. Прецизније, они су имали право да купе акције по цени у просеку од скоро шест евра по једној акцији. Крајем прошле године једна акција ЧЕЗ је имала вредност од 26 евра. Дакле, зарадили су око 4,5 пута! Осим тога шефови фирме су добили 510.000 евра на име редовних награда.

верности или разних попушта које већ почињу да нуде поједини оператори.

Позиција ЧЕЗ-а је на домаћем терену ојачана нарочито тиме што контролише пет од осам регионалних дистрибутивних компанија. Најпре је 90-их из ЧЕЗ-а издвојена дистрибуција да би нешто касније, тј. 2003. године ЧЕЗ успео да се поново, уз прећутну сагласност владе, „докопа“ контроле над већим делом дистрибуција у земљи. Тако је, кажу, створен Супер-ЧЕЗ. С Антимонополним уредом ЧЕЗ није имао проблема, наводно захваљући и томе, шпекулише се по медијима, што је на његовом челу имао свог бившег човека, члана Надзорног одбора Марти-

на Печину. Извесну конкуренцију ЧЕЗ има само у немачком концерну Е.ON, који је власник два регионална дистрибутивна предузећа – Јужночешка енергетика и Јужноморавска енергетика. Уз то, Прашку енергетику заједно контролишу немачки концерн RWE и чешка финансијска група ција J&T. Очекивало се да ће од почетка 2006. године и либерализације тржишта доћи до појачања конкуренције и „рата цена“, односно смањивања тарифа. Али, ништа од тога – већи део струје и ови други дистрибутери купују, ипак, од кога би другог, него од ЧЕЗ-а. Ладислав Кржиш, портпарол ЧЕЗ-а, објаснио је то овако – цене струје у Чешкој су, наводно, на минимуму и за њихово снижење нема простора...

И тако цена струје у Чешкој не само да се не смањује због либерализације тржишта него ове године расту и даље, чак и убрзано. Разлог је повећање цена нафте и гаса, односно усклађивање паритета. Цене које нису ниске него су, гледано по куповној моћи становништва, шесте по висини у ЕУ ове године расту за крајњег потрошача у просеку око девет одсто.

У међувремену, у јавности, у којој се истиче да се ЧЕЗ „национални и средњоевропски шампион“ понаша као „држава у држави“, веома негативне реакције је изазвала афера са тзв. инсајдтрејдингом Алана Свободe, другог човека фирме, који је због тога био принуђен да напусти место „финанијског шефа“. Укратко, Свобода је дан-два пре објављивања завршног рачуна купио акције фирме које су одмах по саопштавању високо позитивних резултата пословања скочиле у року од два дана за скоро десет одсто! Укратко, он је по природи свог посла, дакле као инсајдер, знао те податке па је могао да претпостави шта ће се догодити са акцијама. Зато их је и купио, зарадивши на томе неколико милиона круна.

Уочи избора у јуну, ЧЕЗ је и тема предизборне кампање, посебно питање његове приватизације од које се у 2002. години одустало, наводно привремено. Око две трећине акција фирме, која вреди око 17,6 милијарди евра и даље је у рукама државе која ЧЕЗ „музе“ за разне потребе. Тако је недавно, на пример, за покривање штета од поплава ЧЕЗ-у узела додатне две милијарде круна дивиденди. Владајући социјалдемократи нису за приватизацију „бар још неколико година тј. никако пре 2010“, опозициони ОДС јесте за – мада и они сматрају да то није хитно. Комунисти су, наравно, генерално против и једино су „зелени“, којима се прогнозира не само улазак у парламент него и улога „језичка на ваги“ између социјалдемократа и ОДС, одмах за приватизацију. ■

Станке у Чешкој, углавном, још нису за приватизацију ЧЕЗ-а

Милан Лазаревић

Одговор на све изазове

■ У документу „Европска стратегија за одрживу, конкурентну и сигурну енергетику“, наведено шест приоритетних подручја са 20 конкретних предлога за акцију

Европска комисија усвојила је „зелену књигу“ која садржи препоруке за стварање европске енергетске политике и представља основу за јавну дискусију на ту тему. У својој визији изградње јединствене европске енергетске стратегије и политике Комисија наводи шест приоритетних подручја са 20 конкретних предлога за акцију. „Енергетски изазови 21. века захтевају јединствен одговор ЕУ“, поручио је председник Европске комисије Жозе Мануел Баросо, приликом објављивања овог документа.

У „зеленој књизи“ под називом „Европска стратегија за одрживу, конкурентну и сигурну енергетику“ као први приоритет наводи се комплетирање јединственог енергетског тржишта. За постизање тог циља предлажу се нове мере попут усвајања европског кодекса о преносној мрежи, утврђивања европских приоритета у интерконекцији, формирања регулаторне агенције за енергетику на нивоу ЕУ и покретања нових иницијатива за јачање конкуренције у појединим енергетским секторима.

Други приоритет је јачање сигурности снабдевања на јединственом тржишту на принципу солидарности чланица ЕУ. Могуће мере за постизање тог циља су успостављање европског посматрача за енергетско снабдевање и ревизија постојећих прописа ЕУ о стварању резерви нафте и гаса како би се лакше премостили поремећаји у снабдевању.

Знатно ефикаснији, стабилнији и диверсификованији енергетски микс

идентификован је као треће приоритетно подручје акција за стварање европске енергетске политике. Свака чланица ЕУ имаће право на сопствени енергетски избор, али ће бити успостављени и заједнички циљеви уз помоћ „Стратешког прегледа енергетике у ЕУ“, који ће анализирати све аспекте енергетске политике и предности и мане различитих извора енерги-

За подмиривање очекиване потрошње енергије и замену остареле инфраструктуре у Европи потребна улагања од око 1.000 милијарди евра у наредне две деценије

је, од обновљивих до угља и атомске енергије, и препоручивати оптимална решења. Прва таква студија појавиће се у наредних неколико месеци.

Као четврто приоритетно подручје акција Комисија види мере за спречавање климатских промена. У овом поглављу посебно је апострофиран садржај Акционог плана за енергетску ефикасност, који ће Коми-

сија усвојити крајем године. Тај документ ће побројати неопходне мере да би ЕУ уштедела 20 одсто енергије коју би, без примене Плана, утрошила до 2020. године. Предлаже се и израда нове Мапе пута за развој обновљивих извора у ЕУ са могућим циљевима за 2020. годину и касније. Намера је да се тиме успостави стабилна инвестициона клима за производњу много конкурентније обновљиве енергије у Европи и ефикаснију примену одредбе Протокола из Кјота.

У оквиру петог приоритета Комисија препоручује доношење стратешког технолошког плана ЕУ у подручју енергетике, који би помогао да европске компаније

постану светски лидер у технологијама за унапређивање енергетске ефикасности и елиминисање емисије штетних гасова. Коначно, „зелена књига“ указује и на неопходност јединствене спољне енергетске политике јер Европа у време скока тражње и високих и нестабилних цена енергената, повећања увозне зависности и климатских промена мора говорити једним гласом на

међународној сцени. Зато Европска комисија, у шестом приоритетном подручју акција, наводи да њен „Стратешки преглед енергетике“ треба да идентификује инфраструктурне приоритете и конкретне акције за постизање сигурности у снабдевању ЕУ. Препоручено је и да та анализа садржи Мапу пута за стварање паневропске енергетске заједнице са јединственом регулаторном надлежношћу. Таква Заједница укључивала би, рецимо, и Турску, Украјину, Норвешку и друге земље које нису чланице ЕУ. Сматра се и да треба урадити „реновиран“ приступ европским партнерима-снабдевачима, укључујући Русију као најважнијег испоручиоца енергената. Комисија предлаже и стварање заједничког механизма на нивоу ЕУ који би омогућио брзо и усклађено реаговање на поремећаје у снабдевању из других региона.

Европа, по наводима Комисије ЕУ, има доста разлога зашто мора градити јединствену енергетску политику. За подмиривање очекиване потрошње енергије и замену остареле енергетске инфраструктуре само у Европи потребна су улагања од око 1.000 милијарди евра у наредне две деценије. ЕУ ће, такође, кроз наредних двадесетак година из увоза покривати 70 одсто својих енергетских потреба у поређењу са садашњих 50 одсто, а значајне количине енергената стицаће из политички нестабилних подручја. У исто време, на светском тржишту јачаће глас за енергентима јер ће светске потребе за енергијом у 2030. години бити 60 процената веће од садашњих. ■

Младен Бачлић

У плану стварање европског кодекса о преносној мрежи

ХРАМ СВЕТОГ АЛЕКСАНДРА НЕВСКОГ У БЕОГРАДУ

Дорћолска лутајућа црква

■ Црква је пратила руску војску по свим ратиштима широм Србије ■ Служба пред битку и опело по окончању борби

Донедавно је у дво-ришту стамбене зграде у Добрачиној 41 стајала кућица изграђена 1924. са чудно заобљеном основом; била је окренута ка истоку, чиме се разликовала од осталих здања која су пратила трасу улице. Нема више оних који памте да је та кућа била изграђена на осветљеним темељима цркве светог Александра Невског.

Познаваоци земљописа Београда ће приметити нелогичност. Ипак, ту је требало да никне прва дорћолска црква. Реч је о храму који је још ономад основао велики руски кнез и војсковођа, свети Александар Невски, а са идејом да буде – путујућа кућа божија.

У време кад је у Србији боравио руски добровољачки корпус под заповедништвом генерала Черњајева, у Београд је 1876. била допремљена и ова војничка руска црква, заправо пре шатор, који се састојао од гвоздене конструкције, платна, дрвеног иконостаса са иконама и црквеним сасудама. Црква је пратила руску војску по свим ратиштима широм Србије, а у њој се одржавала служба пред битку и опело по окончању борби. Стигла је чак и до Делиграда!

На почетку рата била је постављена насред Велике пијаци (Студентског трга), а српски митрополит Михаило је одредио да у њој службу обављају архимандрит Нестор, професор Богословије, и ђакон Никола Трифуновић.

После рата, црква је смештена у двориште Велике касарне, у Масариковој улици, затим у порту Саборне цркве, да би коначно доспела на први спрат Велике школе, односно да-

нашњег Капетан-Мишиног здања.

Житељи Дорћола никада нису имали свој месни храм, па су, као засебна парохија, били упућени на Саборну цркву. Одбор за изградњу дорћолске цркве је 1876. поставио то питање властима, па им је Београдска општина уступила плац између Душанове, Дубровачке и Скендер-бегове, где се некада налазила порушена цамија. Одмах су сакупљене паре и почело се с радовима које је рат успорио, али су ипак довршени већ 1877. Била је то скромна грађевина мањих димензија, а посвећена је светом Александру Невском.

Четрнаест година доцније донета је одлука да се црквица поруши, а да се на црквеном земљишту сагра-

ди школа, с тим што би Општина подигла нову цркву на некој другој локацији. Од тада, храм се селио сваки час: прво је био смештен у Саборној цркви, у Светосавском дому у Душановој, па у Основној школи дунавског краја... Црква селица.

Занимљиво је да је у управо изграђеној школи (која је име добила по Јанку Веселиновићу) била и капела коју је све до Другог светског рата користила Грkokатоличка црква, коју је у Београду заступао отац рођених Дорћолаца Стипице и Никице Калођере, познатих композитора, који су успешну музичку каријеру доцније наставили у Загребу.

Општина је откупила плац госин Светомира Николајевића у Добрачиној

41; израђени су прорачуни и предрачуни, земљиште је осветљено, ударени су темељи и тек тада је установљено да је тло – препуно подземних вода. Урађена је дренажа, али узалуд, јер су од ње попуцали темељи! Све је продато, а за добијен новац купљен је од госин Живка Давидовића нови плац на локацији на којој се, ево и данас, налази – црква светог Александра Невског.

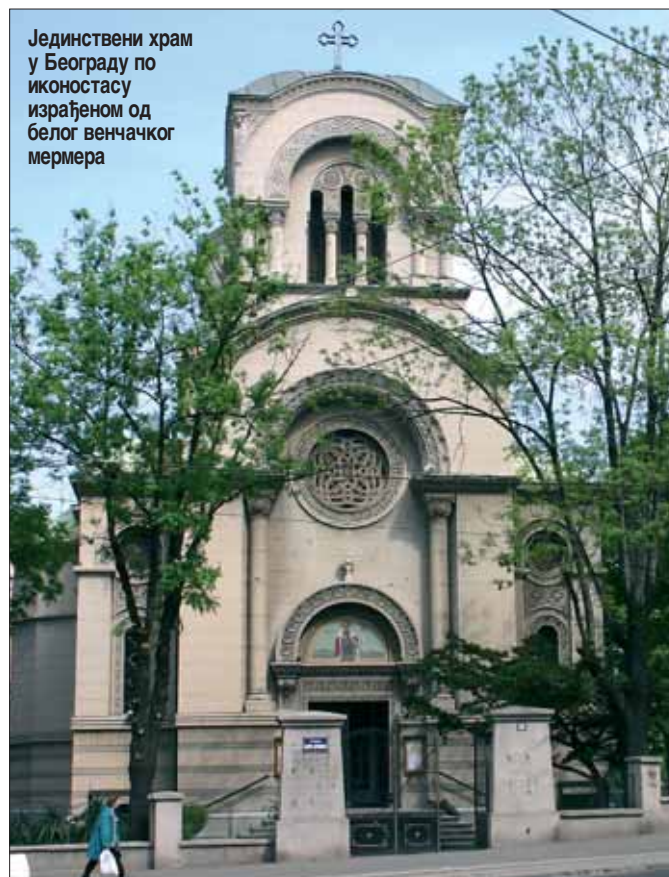
Планове за изградњу ове цркве израдила је гђа Јелисавета Начић, прва жена архитекта у Србији. То је била њена прва, али и једина сакрална грађевина, мада је на конкурс за изградњу цркве капеле Карађорђевића на Опленцу добила трећу награду.

Осветљење темеља је обављено 1912. године, али је због рата с Турском градња обустављена. Ратови што су уследили отимали су и животе и време, па су радови настављени тек 1927, да би само три године касније, 23. новембра 1930, неопозиво завршену цркву осветљао патријарх Варнава лично, о чему је нашироко писала сва ондашња штампа.

Храм је јединствен у Београду по томе што му је иконостас израђен од мермера. Од белог венчаког мермера је и амвон, као и два престола, дар цркве са Опленца. Одатле су, као поклон, стигле и иконе за иконостас.

Око црквене порте су четири улице: Душанова, Француска, Скендер-бегова и Доситејева, а у њој прекрасни багремови чији мирис у позно пролеће још опија житеље овог дела града. ■

Милош Лазић

Јединствени храм у Београду по иконостасу израђеном од белог венчаког мермера

ФОТО: РАДЕ ПРЕЛИЋ

ВЛАЈКО СТЕФАНОВИЋ-КАЛЕНИЋ

Кад је динар био јак

■ У замршеном случају именовања Каленић-пијаце и Каленићеве улице устављено је да је реч о истој личности, али два сасвим различита повода

Скривене петлове из сиротињских чубурских авлија сваког јутра буди мамурна „двадесетшестица”, кад од Јужног булевара забрече уз Улицу Максима Горког. Тај први аутобус пун мириса сна успне се до пијаце, мине поред бирцуза „Зеленгора” и настави даље, да би после педесетак метара нагло скренуо у Каленићеву и стао испод пијачног бифеа „Каленић”, да се издуга. То скретање у тесну улицу путницима из прве шихте одувек личи на пролазак кроз неку тајанствену капију у невидљивом зиду који распевану периферију дели од озбиљне вароши. И управо та представа даје важност улици.

Буновни и остали Београђани што пролазе тула одувек су се питали због чега се Каленићева улица налази одмах уз Каленић-пијацу. Помисљали су да је то тако због његових, Каленићевих, изузетних заслуга, или да је можда реч о две различите личности истог презимена? Јер, чувени Бајлони на пример, има пијацу, али не и улицу, док други имају улице, али не и пијаце. А то би ваљало размрсити.

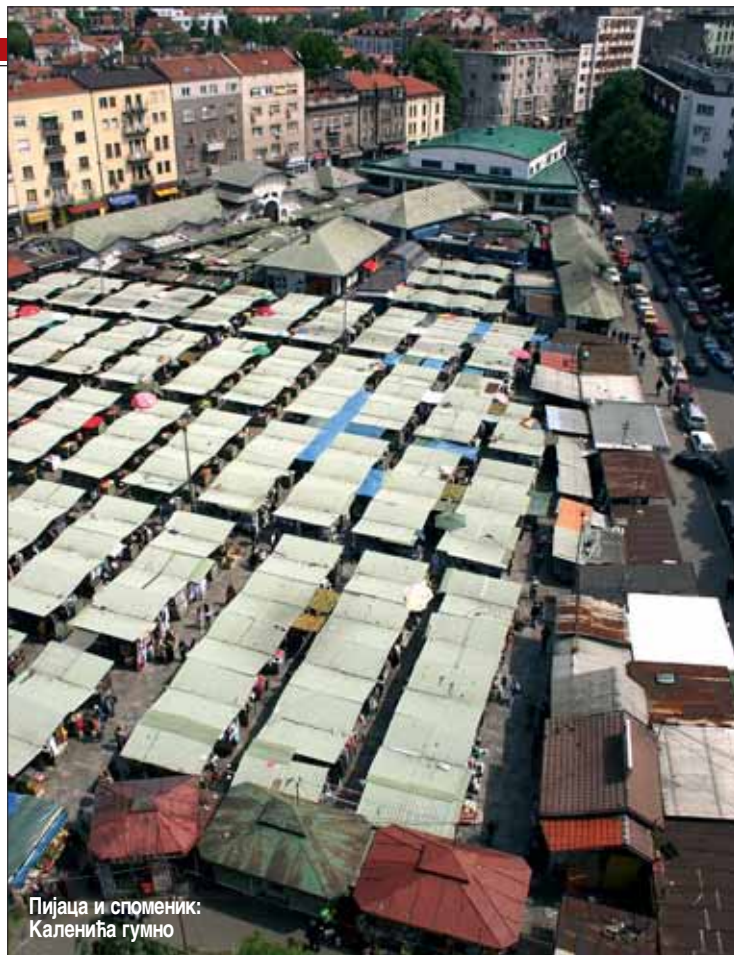
Земљиште на којем се налази пијаца, тада углавном њиве, кукурузишта и виногради, као и доста другог приде, припадало је папуцији Стојку Стефановићу; био је домаћин, вредан занатлија, частан, скроман и богобојажљив човек. Тај газда Стојко је имао сина

јединца Влајка, коме је, због превелике љубави и преране смрти мајке, његовом додао и њено девојачко презиме. Влајко се, дакле, презивао Стефановић-Каленић. Кад је дечак стао, дао га је на обућарски занат да би наследио радњу и наставио традицију, а успут, у њу унео и нешто од европејских новотарија и грађанских обичаја. Некако у то време, крајем претпрошлог века, то Влајково имање добило је назив – Каленића гумно. Доцније, кад је ту никла пијаца, име је остало. По навици. Отуда и Каленић-пијаца. А све то без некаквих посебних заслуга.

Улица је, међутим, када је за то дошло време, названа тако управо по њему, госин Влајку Стефановићу-Кале-

◆
*По последњој вољи
племенићој завештаоца,
основан је 1927. године „Фонд
Влајка Каленића, обућара и
економа из Београда*

◆
нићу, великом српском добротвору. Наиме, он је тестаментом, који је сачинио 30. јуна 1907, дакле годину дана пред смрт, сву своју огромну имовину стицану кроз више генерација марљивим радом, упркос томе што је имао потомака, завештао у добротворне сврхе. По последњој вољи племенитог завештаоца, основан је 1927. године тада уважен легат – „Фонд Влајка Кале-

Пијаца и споменик:
Каленића гумно

ФОТО: РАДЕ ПРЕЛИЋ

нића, обућара и економа из Београда”, у вредности од целих двадесет два милиона ондашњих динара.

Три године доцније, значи 1930, тај делић Мутапове улице (а тада се протезала од кафане „Код девет кочијаша” на Врачару, где је данас Храм Светог Саве, па данашњом Синђелићевом, све до Булевара краља Александра) изузет је, преименован и посвећен овом добротвору.

У случају Каленић-пијаце и Каленићеве улице реч је, дакле, о истој личности, али о два веома различита повода.

Данас је тешко докучити вредност Влајковог Фонда, али ако би се представио кроз упоредне цене, можда би све било донекле јасније. У то време Краљевина Југославија је издала и почела да кује сребрни новчић од десет динара (за три сребрњака се добијао један златник), који се имао сматрати такорећи конвертибилним; јер у свакој европској или светској банци без зановетања се могао заменити за било ко-

ју валуту, а у Француској је пролазио чак и као средство плаћања. Најам пространог стана у Београду, који би ови сада назвали „пентхаус”, коштао је 120 динара, колико је износила и добра чиновничка плата...

Зна се да је помоћ тог Влајковог легата делимично одлазила у Фонд „Привредника”, племенитог друштва које је ишколовао више од четрдесет хиљада малишана, махом убогих Српчића, али и свих осталих нација, из Крајине, Лике, Далмације, са Баније и Кордуна, Босне, Херцеговине, Црне Горе, Боке, Брда, из Метохије и Македоније, са Косова и Санџака... и свих осталих сиротињских крајева ондашње краљевине.

Судбина Фонда је остала непозната: слуги се да је запечаћена 1945, када је извршена велика, а срамна деноминација (500 старих за један „партизански” динар), чиме је много тога обесмишљено, па и племенитост многих предатних задужбинара. ■

Милош Лазић

..... БИОСКОПИ

„НЕМОГУЋА МИСИЈА 3”

У наше биоскопе стигла је „Немогућа мисија 3”. Дуго очекивани наставак серијала са Томом Крузом у главној улози на биоскопском је репертоару широм Србије. Филм је режирао Ј.Ј. Абрамс, нама познат по филмовима „The Catch” и „Армагедон”. У овом наставку Том Круз се враћа као специјални агент Итан Хант који се сусреће са мисијом свога живота. Редитељ Ј. Ј. Абрамс ће показати своје оригинално умеће кроз одлично испрплетану акцију и драму, на себи својствен начин. „Немогућа мисија 3” држи се традиције да шпијунски трилер води гледаоце на egzотична места широм света. Свака локација у филму је саставни део приче. Како би пронашао тако јединствене локације, редитељ се дао у потрагу по целом свету. – Тражили смо моћна и драматична места. Ово није неки свет фантазије и није за једнократну употребу – рекао је Абрамс.

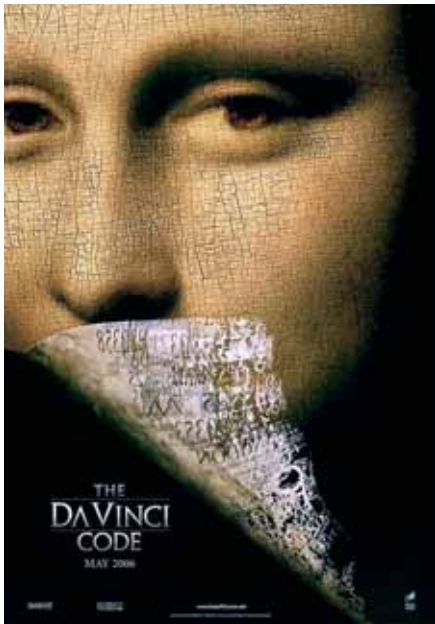
Главно снимање почело је у Риму, а прва задивљујућа акциона сцена снимљена је на реци Тибар. Екипа филма се, потом, преселила на југ, у близину Напуља (који у ствари представља Ватикан). Одатле су прешли у Шангај. Још од самог почетка Абрамс је замислио сцену која се дешава на Далеком истоку. Након потраге у Јапану, прешли су у Кину и тамо пронашли места каквих нема нигде у свету. Да би се спремио за каскадерске сцене у „Немогућој мисији 3”, Том Круз је месецима тренирао. – Свако јутро сам се загревао, а онда сам вежбао динамичне покрете, које често користе слободни пењачи уз стене; они подразумевају покрет у тренутку, уз

помоћ успостављања равнотеже. Била ми је потребна та динамична, експлозивна брзина коју смо сви желели да постигнемо у читавој причи, истакао је популарни глумац који ових дана, осим премијере филма, заједно са вереницом Кејт Холмс прославља и рођење ћеркице Сури.

„ДА ВИНЧИЈЕВ КОД”

Дуго очекивана екранизација великог књижевног хита Дена Брауна „Да Винчијев код” београдску премијеру имаће 19. маја у Центру „Сава”. Током пословног боравка у Паризу, Роберт Лангдон, симбол са Харварда (игра га оскаровац Том Хенкс) прима хитни ноћни телефонски позив: стари кустос Лувра убијен је у музеју. Поред тела полиција је пронашла збуњујући знак. Током дешифровања те загонетке, Лангдон открива низ трагова скривених у делима Да Винчија – и то видљивих свима, али које је сликар вешто сакрио. Лангдон се удружује са талентованим француским криптологом Софи Нево и сазнаје да је покојни кустос био члан тајног друштва у коме су били Исак Њутн, Ботичели, Виктор Иго и Да Винчи, између осталих. У бесомучној трци кроз Париз, Лондон, и даље, Лангдон и Софи се надмудрују са непознатом особом која као да предвиђа сваки њихов наредни корак. Уколико њих двоје не дешифрирају замршену загонетку на време, древна тајна – и експлозивна историјска истина – биће заувек изгубљена.

Поред Тома Хенкса, у главним улогама су Жан Рено, Одри Тату, Јан Мекелен и други. Режијер овог филма, који ће своју светску премијеру имати на Канском фестивалу, је Рон Хауард. Власти музеја у Лувру једва су одустале од противљења снимању филмске верзије трилера „Да Винчијев код” у својим просторијама. Међутим, нису издржали да не искажу свој

презир и омаловажавање како према књизи тако и према навали посетилаца коју је она изазвала. Мистични роман Дена Брауна створио је, тако, нову грану туристичке индустрије. Стотине ходочасника „Да Винчијевог кода” посећују музеј сваке недеље, превасходно да би зурили у место на паркету где је откривено наго тело старијег кустоса, како је описано у уводним страницама књиге. Иако су бројне приватне туристичке агенције увеле уносне туре у музеј и око њега трагом радње романа, Лувр је својим овлашћеним водичима изричито забранио да праве дигресије о Брауновом делу у току званичних посета. Француски министар културе, међутим, дозволио је снимање филма у једном од највећих музеја на свету.

..... ПОЗОРИШТЕ

ПРЕСТАВА „ТЕСЛА” НА СТЕРИЈИНОМ ПОЗОРЈУ

Једна од најзначајнијих и најстаријих позоришних манифестација код нас, Стеријино позорје, биће одржано 26. маја до 3. јуна по 51. пут у Српском народном позоришту у Новом Саду. Фестивал ће отворити представа „Скакавци” ЈДП-а, рађена по тексту Биљане Србљановић, а у режији Дејана Мијача. Селекциона комисија одабрала је следеће представе да буду изведене на 51. Позорју: „Халфлајф” Атељеа 212, представу „Парадокс” Небојше Ромчевића, у режији Егона Савина, а у извођењу Сомборског народног позоришта, затим представу „Лажа и паралажа” Горчина Стојановића, такође у интерпретацији позоришта из Сомбора, представу „Тесла” коју је режирао Никита Миливојевић и представу „Наход Симеон” коју је по тексту Милене Марковић режирао Томи Јанежич у СНП у Новом Саду. Осим

такмичарског програма публика ће моћи да ужива и у представама које долазе из земаља нашег региона. На крају фестивала, традиционално ће бити проглашена најбоља представа, а Стеријине награде добиће најбољи глумци фестивала.

..... КОНЦЕРТИ

ПАРИСКИ ОРКЕСТАР У ЦЕНТРУ „САВА”

Париски оркестар, један од највећих и најпрестижнијих у свету, наступиће 24. маја у београдском Центру „Сава”. У оркестру је 120 музичара са широким репертоаром који покрива три века музике, од симфоније до опере, а уједно даје посебно место савременој музици, помоћу назначених или остварених дела у Француској. О изузетном светском успеху сведоче многобројне награде, као и престижна дискографска признања (Diapason d'Or, Choc du monde la Musique, 10 de Répertoire), а на петом такмичењу „Victoires de la musique” освојио је награду за најбољи француски снимак за „La Dame blanche de Boieldieu”.

Оркестром ће дириговати маестро Јутака Садо. Он је завршио музичке студије у Кјоту и ради са Леонардом Бернштајном и Сеиџи Озавом. Међународну каријеру започиње 1989. првом великом наградом на такмичењу за диригенте у Безансону. Јутака Садо је редовни гост у најпознатијим француским и светским оркестрима и операма, као што су Париски оркестар, Филхармонијски оркестар Радио Франса, Француски национални оркестар, Национални оркестар Бордоа и Акитене. У Центру „Сава” извешће се, иначе, „Поподне једног Фауна” – Клода Дебисија, „Други концерт за клавир” – Фредерика Шопена и „Симфонија у D-mollu” – Сезара Франка.

ЗВОНКО БОГДАН У БЕОГРАДУ

После доста година у Центру „Сава”, Звонко Богдан наступиће 12. маја на солистичком концерту. „Велики господин староградске музике”, како називају овог врсног интерпретатора и композитора, омогућиће публици да ужива у његовим песмама, а нарочито у старим војвођанским, које је годинама изводио са

оркестром Јанике Балаша. Звонка Богдана ће пратити тамбурашки оркестар из Новог Сада. – Песме које сам компоновао, почев од „Хеј салаша на северу Бачке”, па надаље, везане су за истините људе и истините догађаје. А оне песме које сам сакупио по Мађарској, Славонији, Војводини, откривао сам да бих пронашао ауторе – текстописце и композиторе – и да би их са правим оркестрима поново донео у „прави живот и амбијент”. Пре стотинак година није било звучних носача и телевизије, па су људи песме памтили по слуху. Док би једна песма стигла од Будимпеште до Београда променила би неколико својих фаза. Многе песме су се зато код нас погрешно интерпретирале, због чега сам желео да их овековечим онако како су изворно настале, што сам био дужан према ауторима, а да би музичари чули како то треба да звучи – рекао је Звонко Богдан о тој музици. Назив концерта обећава да ће „најлепши глас војвођанске равнице”, уз пратњу своје верне публике, прошетати кроз читав ауторски репертоар, који се већ дуго сматра изворним евергином (Не вреди плакати, Говори се да ме вараш, Већ одавно спреман свог мркова, Неко сасвим трећи...), па све до последњих хитова, уз наравно најлепше мађарске и румунске романсе. Двадесеточлани оркестар биће појачан Мирчетом Ардељанијем из Румуније, тренутно најбољим цимбалистом Паноније.

..... КЊИГЕ

АЛВАРО ПОМБО: „ТАМО ГДЕ СУ ЖЕНЕ”

„Тамо где су жене” Алвара Помба, савременог шпанског писца, дубока је и потресна прича о наизглед самодовољним женама, сувишним мушкарцима, људима који свесно и слободно бирају свој пут и држе га се до краја. Јунакиња, најстарија ћерка у породици, мислила је да су сви – њена ексцентрична мајка, још ексцентричнија тетка Луисија, њена браћа и теткин момак немачког порекла – супериорна бића која зраче сама од себе усред романтичног пејзажа полуострва на ком су живели изоловани и поносно презриви према бедној стварности епохе. Међутим, низ догађаја и откривање једне породичне тајне која директно погађа јунакињу, открива право – хладно, практично, тиранско а на крају и отровно лице мистификованих становника тог утврђења у ком очеви, мужеви, мушкарци нису битни. Разменљиви су. То откриће ће јунакињи неповратно изменити смисао живота. За овај роман Помбо је добио шпанску националну награду за најбољи роман.

Јелена Кнежевић

КУЛТУРНИ ЦЕНТРИ

ИТАЛИЈАНСКИ
КУЛТУРНИ
ЦЕНТАР

Ретроспектива филмова Висконтија

Поводом стогодишњице рођења и тридесет година од смрти (1906-1976) славног италијанског редитеља Лукина Висконтија, Италијански институт за културу и Југословенска кинотека у сарадњи са Експерименталним центром за кинематографију – Националном кинотеком из Рима и са Националним комитетом за прославу стогодишњице рођења Лукина Висконтија представљају ретроспективу филмова у част великана италијанске уметности и културе, чије је деловање обележило историју XX века не само у Италији већ и у свету. Од 4. до 11. маја, у Југословенској кинотеци биће представљено 14 филмова. Део филмова који су за ову прилику стигли у Београд чине копије израђене у оквиру програма реставрације Висконтијевог дела под покровитељством Националне кинотеке из Рима. Ретроспективу ће отворити реставрисана копија филма „Смрт у Венецији”. По први пут ће публика у Београду имати прилику да погледа реставрисану интегралну верзију филма „Лудвиг”. Ретроспективу ће пратити изложба од око 30 фотографија и докумената из Фондације „Висконти” која ће бити приређена у Музеју југословенске кинотеке.

ШПАНСКИ
КУЛТУРНИ
ЦЕНТАР
СЕРВАНТЕС

Слике Франсиска Аристије и концерт фламенка

У галерији Института „Сервантес” 8. маја биће отворена изложба чилеанског сликара Франсиска Аристије. Уметник је завршио постдипломске студије у Београду, а данас живи у Португалу, враћа се у „свој” вољени град и излаже у галерији Института „Сервантес”. Шездесетих година студирао је на Факултету ликовних уметности у Београду у класи професора Карановића. Након успеха на великом шпанском уметничком сајму, ARCO 2005, враћа се овом изложбом. У Свечаној сали Института „Сервантес” 18. маја биће одржан концерт фламенка групе професионалних играча на челу са Војном Горданићем, који се већ тридесет година бави овим плесом. Те вечери с њим ће наступити: Данијела Горданић, Милица Видовић, Нина Јанковић, Марија Стаменов и Ениса Аломеровић. Концерт ће бити организован поводом завршетка курса фламенка који Горданић држи у Институту „Сервантес”.

ПРОБЛЕМИ СА ВЕНАМА

Пролећна „нервоза“ у ногама

■ За нормалну циркулацију најважније је свакога дана довољно ходати ■ Симптоми: тешке, отечене ноге и бол при дугом кретању, нарочито увече, на крају радног дана

Већ сама помисао на топле дане који стижу, за људе са проблематичним венама представља мору. Иако здравствене тегобе везане за вене, не представљају „болест драматичну као инфаркт, ове невоље онепосељавају човека“.

Овако бар кажу наши васкуларни хирурзи и ангиолози, специјалисти за болести вена, којима треба да се обратите ако имате овај проблем. О венама морамо да бринемо као о сваком другом делу тела, да остану проходне, чисте и јаке. Због премало кретања, вишка килограма и неправилне исхране вене се мењају, а то нас уводи у болест која се зове проширене вене, а која напредује ка ризику од тромбоза дубоких вена. Проблеми са венама су у великој мери наследни, а карактеристичне су и за одређене професије. Са венама муку муче особе које на свом послу много седе, попут људи који раде за компјутерима или на шалтерима, али и шофери, возачи багера и друге механизације.

Карактеристично за прве топлије, пролећне дане је да се повећава број пацијената који се јављају и жале на „нервозу“ у ногама, на субјективни осећај тешких, пуних, отечених ногу, нарочито увече, на крају радног дана.

За нормалну циркулацију неопходно је свакога дана довољно ходати. У листу ноге, односно потколеници налази се такозвано „венско срце“. Зато ако дуго седимо приликом вожње аутобусом или авионом и долази до отока ногу. Појава проширених вена чак више од 90 одсто зависи од наследног фактора, а други битан моменат у коме се могу јавити тегобе јесте период трудноће, због бујања хормона.

Први знак упозорења представља отицање ногу, па појава пликова која може довести до отварања венских рана – улкус крурис. Наравно, за лечење тешких компликација треба више времена, али лекари

тегобе вена. Свака проширена вена, међутим, наставаља да се шири и не постоји ниједан лек – ни мелем који може да заустави једном започети процес ширења вена. Једини лек је да се таква проширена вена уклони из циркулације, значи да се оперише. Делимично се то постиже ношењем чврстих, еластичних чарапа-завоја или операцијом уклањања површинских вена

Операција се, иначе, може урадити у перидуралној, значи једној врсти локалне, а не опште анестезије, и већ након осам сати или сутрадан по хируршкој интервенцији пацијент може да напусти клинику. Ове интервенције се раде на свим нашим клиникама за кардиоваскуларне болести, али све чешће и у приватним центрима за вене, јер се у државним клиникама најчешће, на ове операције дуго чека. Операције вена не спадају у први ред хитности, без обзира што човеку који има ову муку није ни мало лако.

Једино се уклањањем вена постиже трајно излечење, а сваки организам има довољно крвних судова „у резерви“, па ће се крв усмерити кроз очуване вене и тако успоставити нормалан проток. Што се пацијент раније одлучи за интервенцију, тиме поштеђује себе тегоба и психичких траума.

Да би ова процедура била успешна, међутим, веома је битан постоперативни ток: важно је бити на ногама што пре после операције да би се спречила појава тромбозе дубоких вена.

За разлику од упале површинских вена, праћене црвенилом и болом, који се протеже дуж вене (а уколико је захваћен живац, болови могу да буду врло јаки), лекаре ипак много више брину тромбозе дубоких вена. Понекад на површинске тромбозе може се „накалмити“ тромбоза дубоких вена. Међутим, у том случају симптоми су јасни – промене боја ноге, која цела постаје љубичастоцрвена, врло уочљиво различита од друге ноге. Нога је болна на додир и пацијент једва може да хода. То стање је врло озбиљно и таквог болесника ваља хитно сместити у болницу, да би се зауставио даљи ток тромбозе и, оно најважније, спречила емболија плућа. Код емболије, значи, долази до покретања тромба из потколенице у срце, а затим и у плућа, што може да доведе до кобног исхода.

Ризик од тромбозе расте после 45. године, а свако лежење у кревету, без обзира да ли после операције киле или слепог црева, па чак и обичног порођаја, може да доведе до покретања тромба, упозоравају лекари. ■

З. Ж. Д.

*
Због премалог кретања, вишка килограма и неправилне исхране вене се мењају
*

примећују да наш човек има необичан однос према болестима вена. Жене су спремне да годинама носе дуге сукње и тамне чарапе, да избегавају одлазак на плажу, али ништа не предузимају да би излечиле вене које буду „дебеле“ попут кажипрста. За такав став према овој патологији делимично су криви и лекари, јер одговарају пацијенте од операције. Одлагање проблема, међутим, не решава

Стрес се не „брише” сексом

Ко у кревет одлази под теретом брига, са главом пуном незавршених послова, уз вишак попијених чаша, којима је хтео то све да избрише, нека се не нада звезданим сексуалним тренуцима у постели са драгом особом.

Сексолози су утврдили да мушкарац када схвати да је његова полна моћ окрњена, најчешће забије главу у песак, као ној. Значи, ништа не предузима, а то га само удаљава од партнерке. Самопоуздање пада, јер тешко је дефинисати проблем, а најтеже замислити себе у ординацији лекара коме објашњава како „попушта у кревету”... Неки самоиницијативно посежу за

таблетама вијагре или цијалиса, које се и код нас могу купити у апотекама без рецепта, али за људе који пију одређене лекове за високи притисак, вијагра и други лекови за импотенцију када се користе на своју руку могу да буду опасни по здравље.

Истраживање међу мушкарцима средњих година, који редовно одлазе на посао и имају срећени живот показало је да многи од њих страхују како ће се -”то” догодити једног дана и њима. Лекари препоручују „јачем полу” да не чекају такав тренутак, већ да без одлагања издвоје мало времена и по свете га контроли општег здравља. ■

Здраво је бити – отац

Ако желите да верујете психолозима – мушкарци који су искусили лепоту, али и тежину родитељства имају далеко богатији живот од мушкараца без деце, закључак

је немачког психијатра Ханса Ајкенберга, који је дугогодишњим истраживањем доказао да мушкарци који имају породицу са дечурлијом здравије и дуже живе. Пажљивије возе и углавном се не баве опасним спортовима. Родитељство има још неколико предности, истина, док су деца млађег узраста. Очеви су у бољу физичкој кондицији, а на добру форму их терају сама деца коју треба научити пливању, санкању, вожњи бициклом, кошарци... ■

Мале ствари које живот значе

Чешће се смејте. Приуштите себи ситнице које су вам некада много значиле, а сада сте их заборавили. Не трошите енергију на неважне расправе са колегама, ни са најближим укућанима.

Ово су и те како важни детаљи којима ћемо своју пажњу усмерити на здравље, а не на болести, тврде стручњаци који су новим истраживањем, недавно, још једном потврдили колико је ментално здравље у вези са појавом болести срца и крв-

них судова. Доказ да је за добро здравље важно добро расположење понудили су учиненици да чак 50 одсто људи који доживе инфаркт уопште немају повећани ниво холестерола! Нема још медицинске машине која ће прецизно измерити колико нервирања и каква врста стреса нас води у инфаркт и друге болести, али непобитно је да бриге и нервирања утичу на све системе организма као неки опасни токсини и полако урушавају здравље. Бриге убијају лагано. ■

За децу лек „по мери”

Пумпице односно инхалатори нису „смак света”, већ најефикаснија терапија

Број деце оболеле од астме код нас и даље расте, али лекаре подједнако забрињава и то што је међу њима све већи број оних са тешким обликом болести.

Професор др Бранимир Несторовић, наш познати дечји пулмолог-алерголог са Универзитетске дечје клинике упозорава да расте и број нетачних дијагноза, па се астма лечи погрешно, антибиотикима, као да је у питању прехлада или поновљена упала плућа.

Повећање броја оболелих од астме бележи се у целом свету. Ова болест јавља се и на подручју где се раније ретко појављивала, на пример, на Романији или Козари или на перуанским Андима или швајцарским Алпима. Др Несторовић сматра да је један од узрока повећана природна радиоактивност.

Захваљујући јединственим смерницама које је урадила Радна група за лечење астме сада се у свим установама у Србији

коначно примењује нови начин у лечењу који инсистира на важности степенастог приступа у лечењу. Само најлакше, благе форме могу да се лече такзваном монотерапијом, значи једним леком. Лечење благе, умерене и тешке астме, међутим, захтева да се терапија комбинује и то тако што се дају превентивни, дуготрајући лекови и медикаменти који брзо отклањају симптоме и дају се по потреби али максимално до четири инхалације дневно. Пумпице односно инхалатори не треба да се доживљавају као „смак света”, већ, напротив, као најефикаснија терапија када то лекар препише.

Болеснику са астмом најважније је индивидуално прилагодити терапију, „скројити” је према мери сваког пацијента појединачно, а родитељи морају да разумеју да дете мора да узима терапију онолико дуго колико је прописано (некада и два, три месеца), без обзира што нема било каквих симптома болести. ■

З. Ж. Д.

РЕЗЕРВАТ ПРИРОДЕ „ЗАСАВИЦА“

У гнезду змајева

■ Бара чисте воде ■ За нестанак даброва крива и Католичка црква јер је дозвољавала да се у време поста једе месо ове животиње ■ Да ли ће нас риба мргуда одвести у Европу?

Још су Келти тврдили да је у Засавици једно од осам станишта змајева. Легенда се одржала па ће вам овдашњи староседеоци и данас сасвим озбиљно рећи да змајеви постоје. Знају и како изгледају. Одоздо су, веле, црни и рутави, одозго глатки и сјајни.

Да нису нешто помешали са видрама? Једна од легенди тврди да су змајеви, а друга опет да су змајевити људи очували природу. Баво ће га знати, али што се мене тиче склонiji сам да поверујем у ово друго. Тим пре што сам видео Слободана Симића, управника природног резервата „Засавица“ као и Михајла Станковића, стручног сарадника истога, истраживача природе какви су ретки. Они су баш змајевити. И учинили су много да се резерват природе Бара Засавица очува и у свету постаје гласовита.

Речица Засавица тридесет и три километра вијуга северном Мачвом и јужном Војводином, источно од Дрине, јужно од Саве, на територији општина Сремска Митровица и Богатић. До ње се најлакше може доћи када се из

Сремске продужи у Мачванску Митровицу, па само треба пратити табле које обавештавају где треба скренути.

Речица Засавица је главна звезда али у истоимени резерват природе на готово две хиљаде хектара (од чега је 675 хектара у првој категорији заштите) – што се воде тиче – спадају и канали Јовача и Прекопац, као и каналисан и природан ток потока Батар. Тешко се да разумети како Засавица настаје и где отиче. Њеним коритом је у давна времена протицала Дрина, па је сменила Сава, па опет Дрина... да би било остављено од обе и препуштено само себи. Водом се, зачудо, не снабдева из оближње Саве, већ из подземних извора и Дрине, водама које продиру кроз песак, тако да је веома бистра.

Осим речице и канала у резерват се убрајају и шуме јасена, храста лужњака, граба, јове, тополе и врбе, пашњаци по којима пасу подолци, ретка врста говечета, где рију мангулице, свиње за које се може рећи да су припитомљене дивље, односно прве домаће. Вероватно прва врста домаће свиње у еволутивном процесу припитомљавања.

Специјални брод „Умбра“ за организовани обилазака резервата

И биљке слободно пливају – поново пронађена *Aldrovanda*

Засавица је скрајнута, мирна, увелико прекривена зеленим ћилимом па се чини да се нимало не помера. У приобаљу трска и рогоз између се беле и жуте локвањи. По глаткој површини бистре воде пливају патке њорке и црне лиске. Око њих лебде вилини коњици.

То је оаза за двеста врста биљака, 120 врста птица, двадесетак врста риба, а толико и водоземаца и

гмизаваца: Бели и жути локвањ, мочварна коприва, борак, ребратица, језичаста љутић, тестерица, иђирот, мешинка, лињак, мргуда, чиков, штука, гавчица, мали и подунавски мрмољак, жаба чешњарка, чапљица, црноглава траварка, црвенокљуни лабуд, куна, пухови, ласица, бизамски пацов, ракунопас, мочварна ровка, пругасти миш, сиви пух, слепи мишеви, дивља мачка, бе-

Рај за даброве, дар баварске владе

Медуза Cnidaria из притоке Батар – ретка врста и у свету

Река Засавица, 33 километра дуга, вијуга северном Мачвом и јужном Војводином

ла сеница, велика стрнадица, видра...

У априлу пре две године у Засавицу су пуштене четири породице даброва, дар баварске владе. У међувремену су се запатили, умножили, па се очекује да ће проширити своју територију и на Саву, Дрину, па и целу Србију (око токова Дунава, Саве и Мораве) где су истребљени почетком прошлог века. Истребљени су јер су их прекомерно ловили. Веровало се најпре у лековита својства појединих делова тела, првенствено жлезде касореум. Користила се и у козметичкој индустрији за израду парфема, док је њихово крзно увек било на цени.

Католичка црква је, такође, допринела нестанку ове врсте. У време поста, наиме, дозвољавала је верницима да једу месо дабра

које је врло укусно. Уз то може достићи тежину од готово двадесет килограма. Пуно шницли.

Постоје многе предрасуде о овој животињи. Неки мисле да је дабар крив што је све мање риба у рекама. Али – треба знати – дабар се храни искључиво воденим биљкама и целулозом из стабала.

У Европи је опстало само пет подручја у којима живи веома мали број даброва: у Рони (Француска), Елби (Немачка), Јемену (Јужна Норвешка), мочвари Припјат (Белорусија) и реци Воројез у Русији.

У Засавици живи и мргуда (*Umbra krameri*), риба које нема нигде у Европи! Ако хоће да се каже да је има и у Европи, мора да нас приме у Европску унију. Током јесењих истраживања Резервата пронађена

Човек природе

Михаило Станковић формално је шумарски техничар, а у Горанско-еколошком покрету стручни је сарадник. „Засавица“ је место где почео своја прва истраживања и где данас проводи највише времена. Водич је, а задужен је и за природњачку збирку.

Али, по броју објављених научних радова а нарочито прикупљеној грађи на терену могу му позавидети многи стручњаци са звучним звањима. За то је добио многобројна признања.

У истраживања у природу Михаило воли да иде сам. Од куће полази с ранцем у којем су му нож, неколико упаљача, со и алуминијумска посуда. Храну не носи, јер му је свуда око њега: биљке, жабе, корњаче, змије... У ранцу му је и покретна лабораторија: серум против змијског уједа, формалин, хемикалије за препарирање, разни реагенси... Спава на отвореном.

Поједине живе животиње ставља у тераријум, оне које мора припрема и ставља у формалин, а неке препарира. Слично је и са биљкама. Неке вади са бусеном, друге ставља у хербаријум. По повратку, сређује прикупљено. Део остаје у његовој збирци, а део уступа одговарајућим установама у Београду, Подгорици, Бањалуци, Скопљу..

је врста *Aldrovanda vesiculosa* L за коју се сматрало да је ишчезла у Србији. У многим земљама Европе је нестала. Највише због исушивања бара и мочвара и масовног зарастања, ширење трстика.

Aldrovanda је вишегодишња слободно пливајућа биљка без корена дуга до 30 центиметара. Листови пршљенасто распооређени који се на врху завршавају са четири до шест бодљикавих израштаја који окружују лиску састављену од два полуплоптаста дела која се заклапају дуж главног нерва. Нема народног имена, јер је народ није ни запажао имајући преча посла. Народ на пример у ово благо природе или Бога – баца смеће.

Чланови Покрета Горана Сремске Митровице жале се да се готово све баца у Резерват: пластичне кесе, флаше, конзерве, доугинулих животиња и отпадних вода са околних фарми свиња.

Тешко је у ово поверовати, нарочито када се зна да се у анкети почетком ове године 85 одсто становника села Раденковић и Засавица сматрају илегално бацање смећа озбиљним проблемом.

То би могло значити да 15 одсто становништва загорчава живот не само већини сељана, већ и будућим генерацијама. Када

би их локална власт мало више пришрафила, нарочито када би ударила по цепу, другачије би било.

Међу многим реткостима, ваља напоменути да је истраживање притоке Батар донело још једно откриће. То је книдарија (*Cnidaria*), слатководна медуза, најједноставнији вишећелијски организам, врло редак, са развијеним цревним системом, који са спољним светом општи само преко усног отвора.

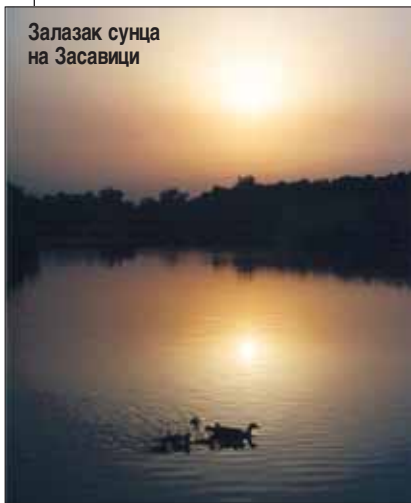
Али, „Засавица“ не постоји само зарад природњачких сладокусаца већ је на располагању и такозваном обичном народу. Да свима буде лепо побринуо се Горанско-еколошки покрет. Они за ђаке, студенте, за сваку групу или појединце који им се најаве организују обилазак Резервата, специјалним бродом „Умбра“ који је намењски направљен баш за ове услове. Убило се за фото сафари, за спортске риболовце су уређена места, а све је је повезано и са одговарајућим гастрономским угођајима. Црни домаћи хлеб, на пример, и риба на таландари.

Када почне да се смрква, па се помешају небо и вода, боје и мириси – е, онда се јављају змајеви. Истина, само онима који уз ватру и рибу потегну мало више сремског вина. ■

Слободан Стојићевић

Цвркул птица,
крекет жаба или
праќакање риба
једино нарушавају
тишину овог станишта

Залазак сунца
на Засавици

Сличице са Засавице

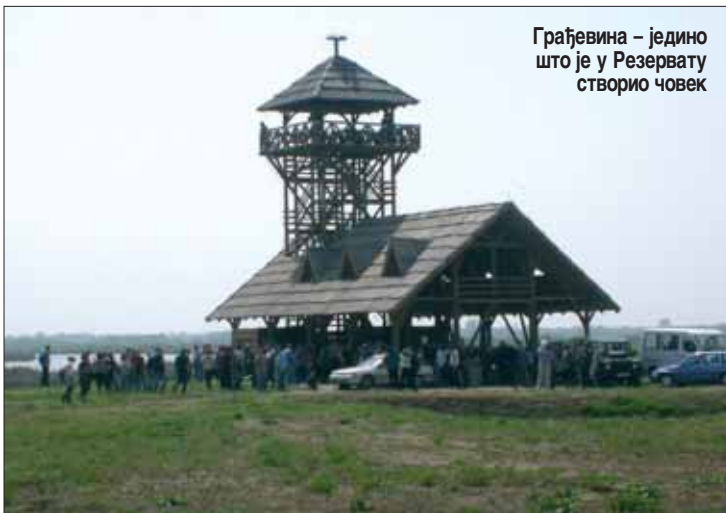
На обали је подигнута дрвена грађевина која личи на цркву. То и јесте црква природњачка. Сабориште оних који обожавају цвркул птица, крекет жаба, мукање говечета, којима застане дах кад виде добра, патку, залазак сунца или рибу која се праћакнула из воде.

Та грађевина је једино што је створио човек. Све остало је дело Бога или природе, зависно од тога како ко назива Творца. И то једно-једино што је човек сачинио, подигнуто је у славу земаљског шара и зарад његовог очувања. Све та чудесна ра-

зноврсност биљног и животињског света, лепоте сенки и боја у воденом огледалу, узбуђују човека који ту осети да је део тог савршенства и да је нестанак само једне врсте инсеката, или риба, или гмизаваца – нестанак и дела њега самога. Ту осећа да је део целине од које се несмотрено одвојио, па и осилио, занет привидним успеси-ма крођења природе.

Не, не треба кротити природу, нити при-рода човека, јер су они једно те исто, не-раздвојно.

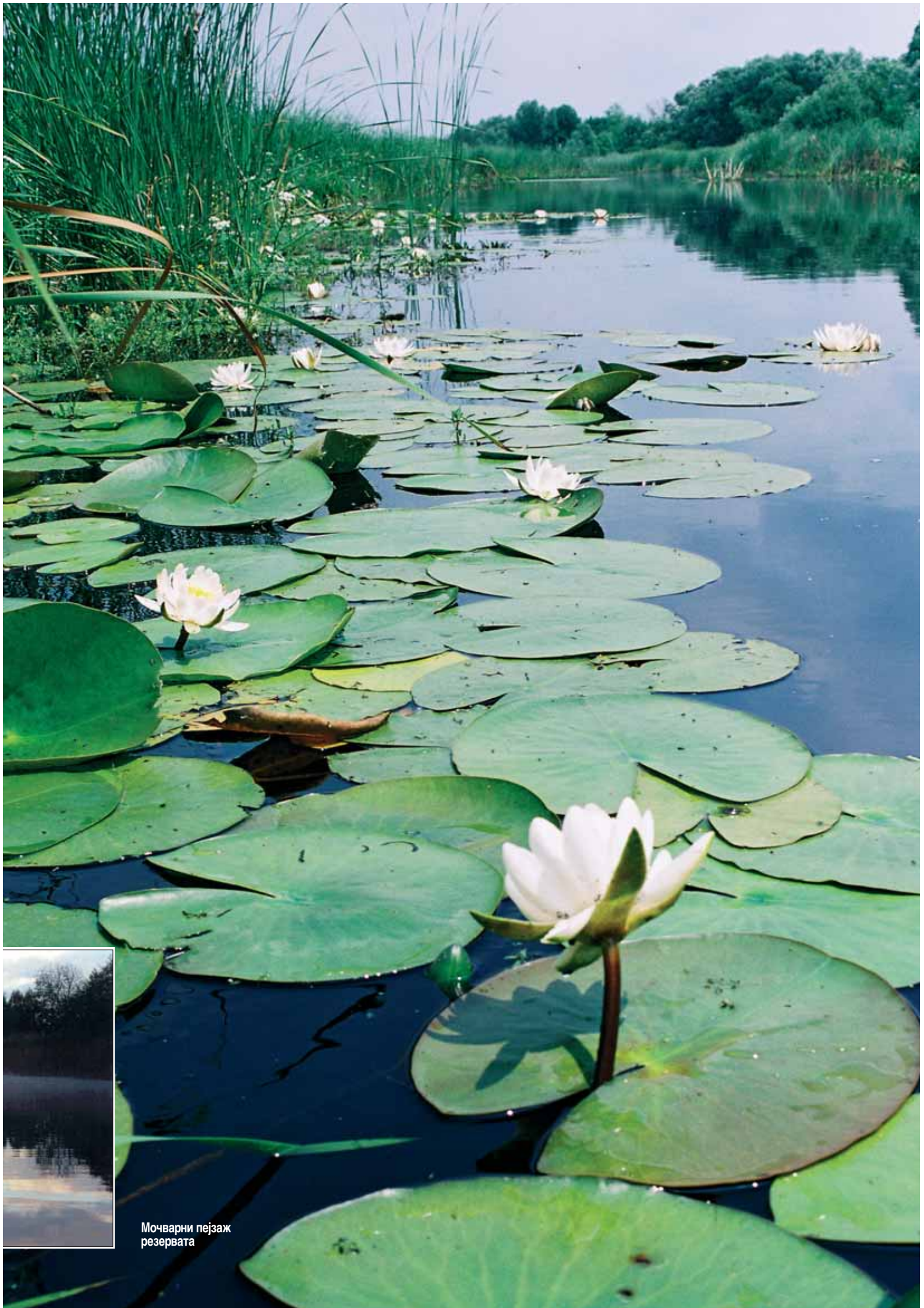
С. С.

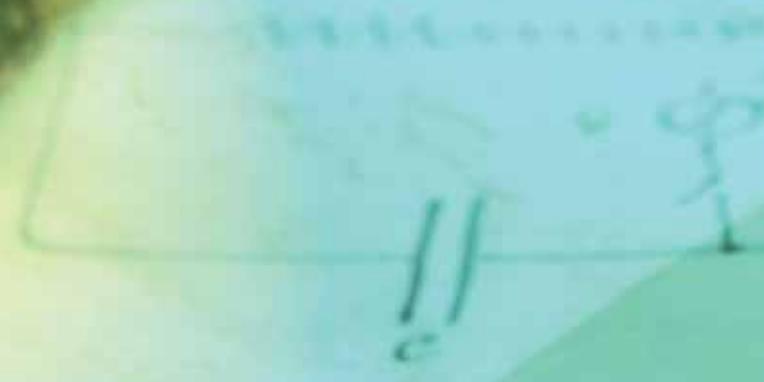
Грађевина – једино
што је у Резервату
створио човек

Лепоте сенки и боја
у воденом огледалу

Мочварни пејзаж
резервата

Fig

